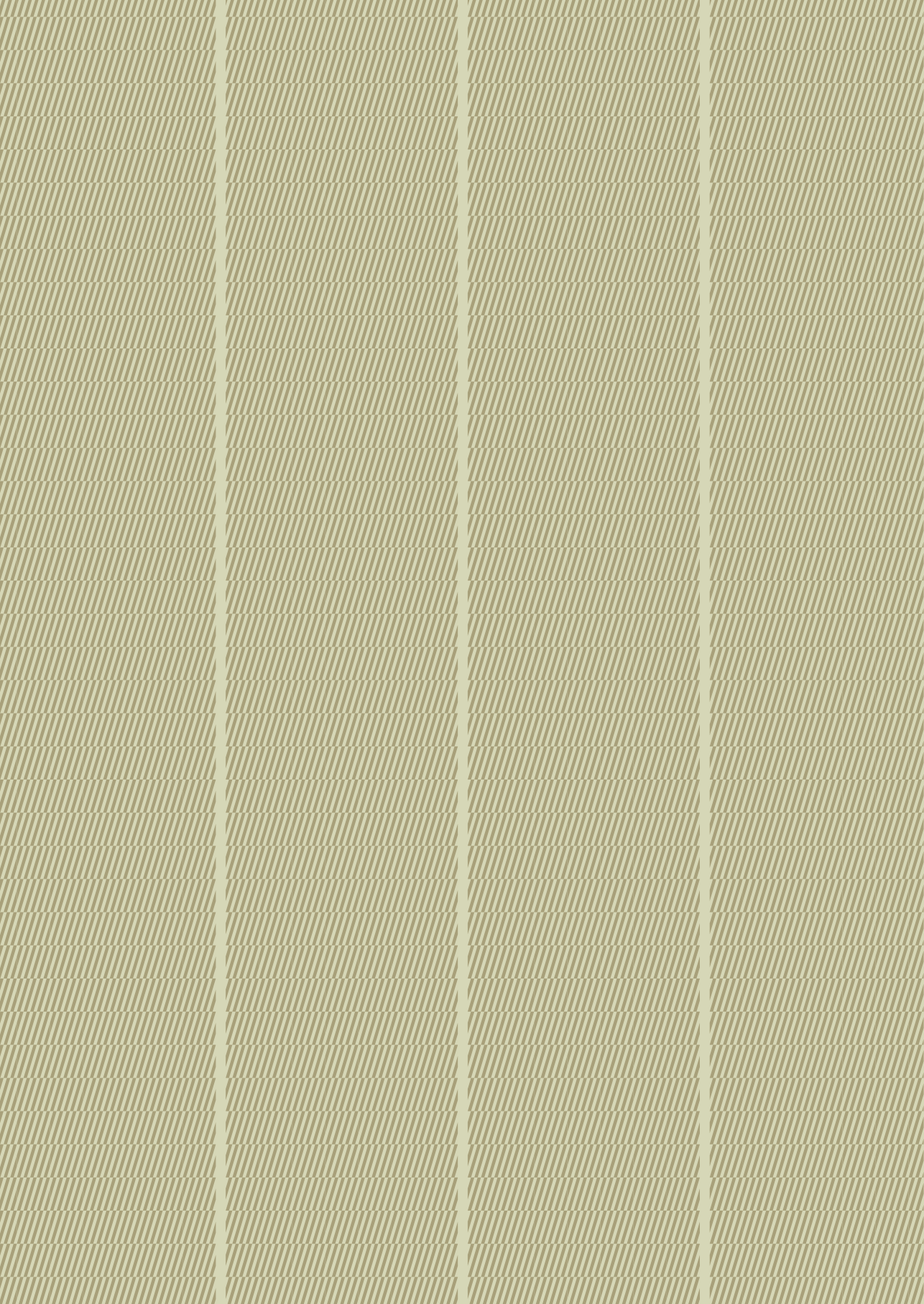

pionieren in de mannenopvang

Anita C. Nanhoe

Pionieren in de mannenopvang

Anita C. Nanhoe

Pionieren in de mannenopvang

Deze evaluatiestudie is uitgevoerd in opdracht van de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.
Mei 2011

Een evaluatiestudie na 2½ jaar ervaring met de opvang en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

VOORWOORD

Nederland heeft het laatste decennium enorme sprongen voorwaarts gemaakt in de aanpak van huiselijk geweld. De nota 'Privé Geweld - Publieke Zaak' (2002) is één van die sprongen. Deze nota was de aankondiging van een nieuw era. Waar huiselijk geweld aanvankelijk beschouwd werd als privékwestie, werd dit maatschappelijk probleem voor het eerst erkend als een publieke zaak. De aanpak werd meer en meer verankerd in de wet- en regelgeving: gemeenten kregen een regiefunctie, (Advies- en) Steunpunten Huiselijk Geweld werden over het hele land opgericht, huisverboden werden ingevoerd en ook het politieapparaat heeft het laatste decennium enorm geïnvesteerd in de signalering en aanpak van huiselijk geweld. We zien ook steeds meer samenwerking tussen de strafrechtketen en de zorgketen die zich beiden buigen over het probleem huiselijk geweld.

De ontwikkelingen gaan gestaag verder. De nota 'Beschermd en Weerbaar' was weer een grote stap voorwaarts. Uniek in de wereld is de hieruit voortvloeiende mannenopvang. Alle onderzoeken tonen aan dat vrouwen verreweg oververtegenwoordigd zijn onder volwassen slachtoffers van huiselijk geweld. Maar een deel van de slachtoffers bestaat uit mannen. Sinds 2008 kennen de vier grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) voor deze slachtoffers een pilot mannenopvang. Voor het eerst in de geschiedenis is er dergelijke aandacht voor mannelijke slachtoffers, die bovendien in de nota 'Beschermd en Weerbaar' breed gedefinieerd worden als slachtoffers in afhankelijkheidsrelaties.

Nederland mag zich wat betreft de mannenopvang met recht een voorloper noemen, op globaal niveau. De kijkers zijn gericht op Nederland: van Oostenrijk (Het Women Against Violence Europe Network), Denemarken, Canada en Engeland tot Nepal, Israël en Rwanda. Allen zijn benieuwd naar de eerste bevindingen. Ook binnen Nederland bestaan vragen over de omvang van het slachtofferschap onder mannen, over de soort problematiek waar mannelijke slachtoffers mee te maken krijgen en over de hulpbehoefte. Ondanks dat we nog een lange weg te gaan hebben, beginnen langzaam maar zeker inzichten te ontstaan.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in opdracht van Barbara Schmeits (Gemeente Amsterdam), Els Kors (Gemeente Den Haag), Rian Smit (Gemeente Rotterdam) en Fadua Azrar (Gemeente Utrecht). Aan de totstandkoming van dit rapport hebben ook de vier opvangorganisaties bijgedragen. Ik ben dankbaar voor de medewerking van Anneke de Ruijter (BlijfGroep), Mariet Lohman (Stichting Wende), Frans Guppertz (Stichting ArosA), Selma Curebal (Stichting ArosA), Cees Voogt (Vieja Utrecht) en Adrie Vermeulen (Vieja Utrecht). Zij hebben binnen hun organisaties alle medewerking binnen een zeer korte termijn georganiseerd.

Bijzondere dank komt toe aan de veertien mannen binnen de mannenopvang die bereid waren hun persoonlijk verhaal met mij te delen. Zij hebben de meest persoonlijke details van hun leven met mij gedeeld. Ik vond het erg moedig en ervaar deze bereidheid als een voorrecht.

Anita C. Nanhoe

Onderzoeker – GGD Rotterdam-Rijnmond

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Waarom een mannenopvang	1
1.3	Doelstelling van het onderzoek en onderzoeksvragen	3
1.4	Onderzoeksmethoden	4
1.5	Leeswijzer	7
2	OVER DE MANNENOPVANG	9
2.1	Organisatie van de mannenopvang	11
2.2	Doelgroepen en doelstelling	16
2.3	Relevante concepten en criteria voor opvang	18
3	AANMELDING, INTAKE EN OPVANG	23
3.1	Aanmelding	25
3.1.1	Indicaties, contra-indicaties en triage	28
3.1.2	De risicoscreening	30
3.2	Intake	35
3.3	Opvang	36
3.4	Samenvatting en conclusies	39
4	KENMERKEN VAN DE MANNEN IN DE OPVANG	43
4.1	Leeftijd	45
4.2	De relatie tussen het slachtoffer en de pleger	46
4.3	Nationaliteit en etniciteit van het slachtoffer	47
4.4	Samenvatting	49
5	PROBLEMATIEK VAN DE MANNEN	51
5.1	Eenduidige categorisering	56
5.2	Nieuwe categorieën voor mannelijke slachtoffers	57
5.3	Samenvatting en conclusies	58

6 DE HULPVRAAG EN HET HULPAANBOD 61

- 6.1 Opvang 64
- 6.2 Time-out en ambulante hulp 65
- 6.3 Ondersteuning bij het regelen van praktische zaken 67
  - 6.3.1 Huisvesting 67
  - 6.3.2 Verblijfstatus 68
  - 6.3.3 Financiën en schuldenproblematiek 69
  - 6.3.4 Het vinden van zinvolle dagbesteding 69
- 6.4 Ondersteuning bij psychische hulpvragen 71
  - 6.4.1 Aandacht voor specifieke problematiek 73
  - 6.4.2 Aandacht voor etnische achtergronden 74
  - 6.4.3 Aandacht voor de relatie met kinderen 75
- 6.5 Uitstroom: waarom en waarheen? 75
- 6.6 Personele kapitaalopbouw 77
- 6.7 Samenvatting en conclusies 77

7 NAZORG 83

- 7.1 Waar zijn de mannen na uitstroom naar toe gegaan? 83
- 7.2 Hoe ziet de nazorgfase eruit? 84
- 7.3 Hoe vergaat het de mannen na uitstroom? 85
- 7.4 Samenvatting en conclusies 87

8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 91

- 8.1 Aanbevelingen 95

9 LITERATUUR 101

10 BIJLAGEN 102

- 10.1 Tabellen met cliëntgegevens per opvanglocatie 102
- 10.2 Tabellen met gegevens uit nazorggesprekken 106
- 10.3 Veiligheidscheck van de locaties Den Haag en Utrecht 109
- 10.4 Risicoscreening 110
- 10.5 Categorieën van geweld 118
- 10.6 Gebruikte afkortingen 118

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

De vier grote steden kennen sinds 1 juli 2008 een mannenopvang met in totaal een capaciteit van 40 opvangplaatsen voor mannelijke slachtoffers van (dreiging van) huiselijk geweld of ander geweld in afhankelijkheidsrelaties. Deze opvangplaatsen zijn een uniek project in Nederland en derhalve opgezet als een pilot. De intentie is om ervaring op te doen met de opvang van mannen, te leren met welke geweldsproblematiek zij te maken krijgen en zicht te krijgen op de hulp- en ondersteuningsbehoeften die zij hebben binnen de opvang.

Inmiddels bestaat de pilot ruim 2,5 jaar en hebben zowel de vier grote steden (de G4) als het ministerie van VWS behoefte aan informatie om zich te buigen over de toekomst van de mannenopvang. Dit evaluatierapport beoogt een hulpmiddel te zijn bij de afwegingen van de G4 en het ministerie van VWS.

1.2 Waarom een mannenopvang

Met de kabinetsnota 'Privé Geweld – Publieke Zaak' in 2002 is een start aangekondigd van een scala aan maatregelen ter doorontwikkeling van de aanpak van huiselijk geweld. In tegenstelling tot de decennia daarvoor zijn nu alle vormen van huiselijk geweld onderwerp van aandacht. Ook de bestrijding van eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminking en mensenhandel is na de verschijning van de kabinetsnota in gang gezet (Privé Geweld – Publieke Zaak, 2002). Na verschijnen van de kabinetsnota paktten gemeenten de regierol bij de aanpak van huiselijk geweld in een rap tempo op om de gemeentelijke aanpak richting te geven. Na verschijnen van de Stimuleringsmaatregel Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld in 2004 werden in heel het land regionale (Advies- en) Steunpunten Huiselijk Geweld opgericht. De Wet Tijdelijk Huisverbod regelde vanaf januari 2009 een time-out fase van tien dagen – verlengbaar met nog eens 18 dagen - waarbinnen getracht wordt systeemgerichte hulpverlening binnen gezinnen op gang te zetten. Parallel aan deze ontwikkelingen werden samenwerkingsverbanden tussen gemeenten, Steunpunten en ketenpartners opgezet en in convenanten geregeld. Aldus tracht iedere gemeente naar eigen inzicht een aanpak huiselijk geweld te ontwikkelen en te implementeren¹.

Meldingen van huiselijk geweld bij hulpverleningsinstellingen en politie worden geregistreerd en steeds vaker gedeeld tussen samenwerkende partijen. Alle ontwikkelingen leiden tot meer aandacht voor de problematiek rondom huiselijk geweld, tot een betere registratie en tot een verruiming van inzichten in de problematiek. Zo

¹ Gemeenten ontwikkelen uiteenlopende initiatieven voor de aanpak van huiselijk geweld. Een onoverkomelijk nadeel is dat de aanpak van huiselijk geweld hierdoor per regio verschilt. Maar een voordeel is ook dat in heel het land voorbeelden van 'good practises' en 'evidence based' initiatieven ontstaan waar andere gemeenten een voorbeeld aan kunnen nemen. De G4 namen dan ook in 2008 het initiatief tot het 'G4-Actieprogramma 2008-2011 Huiselijk Geweld' waarin zij het streven vastleggen om samen met het Rijk toe te werken naar een modelaanpak van huiselijk geweld.

ontstaat er steeds meer oog en steeds breder erkenning voor de schadelijke gevolgen voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Ook ontstaat (meer) aandacht voor bijzondere groepen slachtoffers, waaronder ouderen, mannen en slachtoffers van eergegrelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking. Maar met de signalering van nieuwe doelgroepen neemt ook het zicht toe op witte vlekken in de aanpak van huiselijk geweld.

Op 10 december 2007 biedt staatssecretaris Bussemaker haar beleidsbrief 'Beschermd en weerbaar, intensivering van de opvang en hulp bij geweld in afhankelijkheidsrelaties' aan de voorzitter van de Tweede Kamer aan (Beschermd en Weerbaar, 2007). Met deze brief vraagt zij, naast de reeds bestaande aandacht voor slachtoffers van huiselijk geweld, ook en meer aandacht voor slachtoffers van ander geweld in afhankelijkheidsrelaties, zoals eergegrelateerd geweld, mensenhandel en vrouwelijke genitale verminking. Met de beleidsbrief Beschermd en Weerbaar wordt een forse investering aangekondigd in het stelsel van opvang, hulpverlening en verdere investering in professionals. De opvang en hulpverlening dienen gericht te worden op onmiddellijke beëindiging van het geweld en veilige opvang van slachtoffers. De hulpverlening dient gericht te worden op het weerbaar maken van slachtoffers en deze te helpen de regie over hun leven terug te krijgen. Maar ook plegers en getuigen worden erkend als doelgroepen voor hulpverlening. De investering in professionals concentreert zich onder andere rondom de signaleringsfunctie van professionals. Met de beleidsbrief 'Beschermd en Weerbaar' wordt beoogd, daar waar lacunes blijken, oplossingen te genereren.

Eén van de witte vlekken was de hulp aan mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Door het delen van registraties en casusinformatie werd het duidelijk dat ook veel mannen slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Van der Veen en Bogaerts (2010) bevestigen dit beeld voor het eerst in de Nederlandse onderzoeksgeschiedenis. Circa 40% van de slachtoffers van huiselijk geweld is volgens dit onderzoeksrapport man. Het hulpaanbod voor mannelijke slachtoffers is echter zeer beperkt. Een specifieke maatregel die voortvloeit uit de nota 'Beschermd en weerbaar' is de oprichting van opvangplekken voor mannelijke slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Deze opvangplekken zijn door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in samenwerking met de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (de G4) gestart in de vorm van een pilot mannenopvang voor mannelijke slachtoffers van ernstige dreiging van geweld. Deze pilot is gestart per 1 juli 2008 met een looptijd van anderhalf jaar. De vrouwenopvangorganisaties van de vier steden hebben de uitvoering van de pilot ter hand genomen.

In 2009 heeft op initiatief van de G4 een evaluatie van de mannenopvang plaatsgevonden. De bevindingen zijn vastgelegd in de rapportage 'Als de nood aan de man is' (Van Dijk e.a., 2010). De evaluatie van de G4 (ibidem) geeft een weergave van de opgevangen mannen in de vier gemeenten gedurende het eerste pilotjaar. Ook zijn er op basis van de eerste bevindingen aanbevelingen geformuleerd voor doorontwikkeling van de mannenopvang:

- een eerste aanbeveling is dat er een duidelijkere beschrijving moet komen van de verschillende doelgroepen en van de verschillende typen van geweld die onder (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties worden verstaan;
- vervolgens wordt aanbevolen dat er meer aandacht moet komen voor de specifieke problematiek en culturele achtergronden;
- ook luidt een aanbeveling dat er meer mogelijkheden tot een zinvolle dagbesteding moeten komen;
- wat risicoscreening betreft wordt aanbevolen dat deze bij alle cliënten zowel bij de intake als bij de uitstroom afgenomen moet worden;
- cliënten met lage veiligheidsrisico's dienen sneller uit of door te stromen, in combinatie met ambulante hulp, nazorg of andere ondersteunende begeleiding;
- ook wordt vervolgonderzoek geadviseerd om te evalueren of de mannenopvang aan de criteria voldoet en de beoogde doelen behaald worden;
- tenslotte is aanbevolen in G4-verband een éénduidig registratiesysteem voor de mannenopvang te ontwikkelen.

Kort na verschijnen van het evaluatierapport, op 29 mei 2009, biedt staatssecretaris Bussemaker een voortgangsrapportage aan de voorzitter van de Tweede Kamer aan. Hierin kondigt zij onder andere de verlenging van de pilot mannenopvang aan (Voortgangsrapportage Beschermd en Weerbaar, 2009). De pilotperiode die aanvankelijk van 1 juli 2008 tot 31 december 2009 liep is met deze aankondiging een jaar verlengd tot 31 december 2010. Ook geeft zij aan in een volgende (voortgangs)rapportage terug te zullen komen op de vraag met welke ernstige bedreiging de opgevangen mannen te maken hebben gehad. Deze informatie wordt meegenomen in de verdere besluitvorming over de toekomst van de mannenopvang. Daarna is de pilot nogmaals met een jaar verlengd, tot en met 31 december 2011. Uiterlijk 1 juni 2011 volgt de beslissing of en zo ja, hoe de mannenopvang structureel wordt voortgezet vanaf 2012.

In de afgelopen 2,5 jaar heeft de mannenopvang ervaring kunnen opdoen met de opvang van en hulpverlening aan mannen die slachtoffer zijn van (dreiging van) huiselijk geweld of ander geweld in afhankelijkheidsrelaties. Een tweede evaluatie dient een beeld te geven van de doorontwikkeling van de mannenopvangorganisaties. De evaluatie dient zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatie te bevatten, een doorkijk te geven in de ernst van de problematiek waar de slachtoffers in de mannenopvang mee kampen, alsmede aandachtspunten op te leveren voor (doorontwikkeling in) de toekomst.

1.3 Doelstelling van het onderzoek en onderzoeksvragen

Ruim een jaar na de eerste evaluatie bestaat de behoefte aan een tweede evaluatie. Deze zou een inkijk moeten geven in een langere bestaansperiode (vanaf oprichting tot 31 december 2010) van de mannenopvang en de daarin opgedane ervaringen. Gezien de kleine omvang van de mannenopvang is de verwachting dat een blik over de langere periode meer informatie zal geven over de mannen die gebruik maken van de opvang, de aard van de problematiek en de hulpbehoefte. Ook is meer inzicht nodig in de instroom- en de nazorgfase.

De vragen die in deze evaluatie centraal staan zijn de volgende:

1. Hoe verloopt de instroom op de mannenopvang? Belangrijke subvraag hierbij is hoe de risicotaxatie en de triage plaatsvinden?
2. Wat zijn kenmerken van de mannen in de mannenopvang? Hierbij wordt getracht zoveel mogelijk kenmerken te beschrijven op basis van de bestaande registratie van de mannenopvangorganisaties.
3. Met welke problematiek hebben de cliënten van de mannenopvang te maken (gehad)?
4. Welk aanbod biedt de mannenopvang? Hoe verhoudt dit zich tot de hulpvraag van de slachtoffers? Is er aandacht voor de specifieke problematiek en culturele achtergronden?
5. Hoe vergaat het de mannen na uitstroom uit de mannenopvang? In de eerdere evaluatie 'Als de nood aan de man is' zijn aanbevelingen geformuleerd over de risicoscreening, de doelgroepdefiniëring en de hulpverlening en begeleiding. De stand van zaken rondom deze aanbevelingen komen in dit onderzoek eveneens aan de orde.

1.4 Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek is opgebouwd uit vier onderzoeksmethoden. De eerste methode is een analyse van de registratie van de mannenopvangorganisaties. De tweede methode bestaat uit interviews met sleutelfiguren. De derde methode bestaat uit interviews met slachtoffers in de mannenopvang. De vierde methode tenslotte, is een telefonisch nazorggesprek met mannen die reeds uitgestroomd zijn.

Analyse van de registratie

De vier opvanglocaties houden vanaf de start een registratie bij van alle aanmeldingen voor hulp van de mannenopvang. Deze registratie bevat zowel de aanmeldingen die zijn 'afgewezen' als de aanmeldingen die tot opvang hebben geleid. Gedurende de eerste maanden heeft iedere opvangorganisatie naar eigen inzicht een registratie gevoerd, waardoor discrepantie bestaat tussen de verschillende registraties. Desalniettemin is een aantal basisgegevens van de aanmeldingen bekend. Deze gegevens worden in dit rapport weergegeven.

Gedurende de eerste maanden van de pilot heeft de mannenopvang in Utrecht een handmatig registratiesysteem ontwikkeld voor de gegevens van opgevangen mannen. Dit systeem is door de andere mannenopvangorganisaties in grote lijnen overgenomen, waardoor de beschikbare gegevens voor de opgevangen mannen vergelijkbaar zijn. Deze registratie bevat instroomgegevens, kenmerken van slachtoffers, het soort geweld waar slachtoffers mee te maken hebben gehad, maar ook instroom- en uitstroomdata. De geregistreerde gegevens heb ik geanalyseerd. Daar waar onduidelijkheden bestonden – bijvoorbeeld wegens de eerste registratieperiode - heb ik deze besproken met de betreffende opvanglocatie. Zo was het bijvoorbeeld niet altijd duidelijk hoe het huiselijk geweld in subcategorieën onderverdeeld kon worden. De onduidelijkheden zijn door de betreffende opvanglocatie opgehelderd, waar nodig door middel van dossierraadpleging. In deze rapportage wordt een zo compleet mogelijke weergave van een aantal geregistreerde gegevens gepresenteerd.

Interviews met sleutelfiguren

Om het hulp- en begeleidingsaanbod van de opvangorganisaties te beschrijven heb ik per opvangorganisatie minimaal twee medewerkers geïnterviewd, zoals coördinatoren

en groeps werkers. In totaal zijn zeven medewerkers van de mannenopvanglocaties geïnterviewd. Hieronder bevinden zich een medewerker van de locatie Amsterdam, twee van Den Haag, twee van Rotterdam en tenslotte twee van de locatie in Utrecht (zie tabel 1.4.a.).

De interviews zijn gehouden met behulp van semigestructureerde topiclijsten die ingaan op een aantal algemene kenmerken van de opvanglocatie; de aanmelding, weging en triage aan de voorkant; het aanbod van de opvanglocatie, nazorg en ervaren knelpunten.

Tabel 1.4.a. Geïnterviewde sleutelfiguren

Opvanglocatie	Functies van sleutelfiguren
Amsterdam	Coördinator mannenopvang
Den Haag	Coördinator mannenopvang Casewerker
Rotterdam	Projectleider mannenopvang Senior groepswerker
Utrecht	Zorgcoördinator Hulpverlener

Interviews met slachtoffers

De derde onderzoeksvraag gaat in op de problematiek van de cliënten binnen de mannenopvang. Het antwoord op deze vraag is complex aangezien de cliënten zeer diverse achtergronden hebben. Om een beeld te kunnen schetsen van de problematiek waar de slachtoffers mee te maken hebben en het hulpaanbod waar zij gebruik van maken dan wel behoefte aan hebben, heb ik per categorie slachtoffer meerdere diepte-interviews gevoerd. Deze diepte-interviews hebben plaatsgevonden met behulp van semigestructureerde itemlijsten. Voor deze werkwijze heb ik gekozen om de variatie aan verhalen alle ruimte te kunnen bieden. Van tevoren is te verwachten dat alle verhalen en geweldssituaties van elkaar zullen verschillen aangezien de cliënten én uit verschillende omstandigheden komen én te maken hebben met verschillende soorten problematiek én verschillende herkomstlanden hebben. Het doorvragen op subitems was geheel afhankelijk van het persoonlijk verhaal van het slachtoffer en slechts in grote lijnen vooraf te structureren. In de diepte-interviews ben ik ingegaan op de geweldsgeschiedenis, de instroomroute, de hulpvraag, een eventuele hulpverleningsgeschiedenis, de huidige hulpbehoefte dan wel de verwachtingen die zij hebben van de mannenopvang. Met een aantal casusbeschrijvingen tracht ik in dit onderzoeksrapport voorbeelden te schetsen en inzicht te verschaffen in de problematiek.

Selectie van de respondenten was at random en afhankelijk van de bereidwilligheid van de cliënten. Ik heb getracht meerdere mannen te spreken per probleemcategorie. In totaal zijn 14 mannen geïnterviewd, te weten zeven slachtoffers van huiselijk geweld, drie slachtoffers van mensenhandel en vier slachtoffers van (dreiging van)

eergerelateerd geweld, waaronder drie wegens homoseksualiteit (zie tabel 1.4.2).

Tabel 1.4.b. Aantal geïnterviewde slachtoffers naar het soort geweld

	Aantal respondenten
Huiselijk geweld	7
Waaronder lichamelijk geweld	6
Psychisch geweld	7
Seksueel geweld	1
Eergerelateerd geweld	4
Waaronder homoseksualiteit	3
Andere verboden relatie	0
Huwelijksdwang	0
Dwang tot plegerschap	0
Homoseksualiteit	0
Mensenhandel	3
Waaronder financiële uitbuiting	3
Gedwongen prostitutie	0
(Bedreiging met) orgaanverwijdering	0
Totaal aantal respondenten	14

De geïnterviewde mannen hebben verschillende etniciteiten. De herkomstlanden van de respondenten zijn Kaapverdië, Suriname, Afghanistan, Turkije, Marokko, Nederland, Litouwen, Somalië, Oekraïne, Brazilië en Irak.

Uit veiligheids- en anonimiteitsoverwegingen laat ik de opvanglocatie van de afzonderlijke respondenten² buiten dit onderzoek. De interviews hebben plaatsgevonden in december 2010 en januari 2011. Drie respondenten beheersten de Nederlandse taal niet of nauwelijks. Hieronder bevonden zich één Turkse man, één Somalische man en één man uit Litouwen. Voor de interviews met deze mannen is gebruik gemaakt van de tolkentelefoon.

Van de interviews zijn – met instemming van de slachtoffers – bandopnamen gemaakt die als basis dienden voor transcripties. Passages uit deze transcripties zijn geanonimiseerd en gebruikt om casusbeschrijvingen in deze rapportage te presenteren. Eén respondent vond een bandopname bezwaarlijk. Van het interview met hem zijn tijdens en na het gesprek zoveel mogelijk aantekeningen gemaakt voor de latere analyse en verslaglegging.

² Noch bij het soort geweld, noch bij de casusbeschrijvingen zal gerefereerd worden aan de opvanglocatie waar de betreffende cliënt zit. Dit in verband met traceerbaarheid van de respondenten. Citaten van de respondenten zijn eveneens verder geanonimiseerd door de naam van de opvanglocatie buiten beschouwing te laten, dan wel te vervangen door ‘mannenopvang’.

Interviews met uitgestroomde mannen

Reeds uitgestroomde mannen zijn moeilijker te bereiken dan de mannen die nog opgevangen worden, voor de medewerkers van de opvang zelf, maar zeker ook voor onderzoekers. Een ander knelpunt is dat de uitgestroomde mannen niet vooraf toestemming hebben gegeven om hun persoonlijke gegevens te verstrekken voor onderzoeksdoeleinden. De contactgegevens zijn derhalve niet zonder meer ter inzage of gebruik voor onderzoeksdoeleinden.

Een hanteerbare onderzoeksmethode om toch informatie van de ex-bewoners te verkrijgen over hun situatie na het verlaten van de opvang is door het contact door medewerkers van de opvanglocaties te laten verlopen. Derhalve heb ik de medewerkers gevraagd om reeds uitgestroomde mannen te benaderen voor een telefonisch nazorggesprek.

Voor dit nazorggesprek heb ik een korte vragenlijst samengesteld bestaande uit twee delen. Het eerste deel bevraagt enkele respondentkenmerken die op basis van dossieronderzoek ingevuld kunnen worden. Het tweede deel bestaat uit een zestal vragen over het huidig dagelijks leven van de ex-bewoner. Hierin wordt ingegaan op de woonsituatie, de financiële situatie, de dagbesteding, of er nog sprake is van geweld en tenslotte of er nog een hulpbehoefte bestaat waar de mannenopvang (bijvoorbeeld middels toeleiding) bij kan helpen. In totaal zijn 89 mannen telefonisch benaderd. Met 30 van deze mannen heeft een telefonisch nazorggesprek plaatsgevonden.

1.5 Leeswijzer

In dit voor u liggend rapport wordt in beeld gebracht voor wie vanaf 1 juli 2008 tot en met 31 december 2010 beroep is gedaan op de mannenopvang alsmede wie werkelijk gebruik hebben gemaakt van de mannenopvang in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. De hoofdstukindeling is ingericht volgens de onderzoeksvragen.

In hoofdstuk twee beschrijf ik de organisatie van de mannenopvang in grote lijnen, de doelgroepdefiniëring en de doelstelling van de opvang.

In hoofdstuk drie beschrijf ik achtereenvolgens hoe de aanmelding, intake en opname eruit zien. Dit betreft niet alleen de opgevangen personen, maar ook neventaken zoals het doorverwijzen naar andere, beter passende hulp wanneer de aangemelde persoon niet in aanmerking komt voor opvang binnen de mannenopvang. Hoofdstuk drie draait geheel om de eerste onderzoeksvraag: ‘Hoe verloopt de instroom in de mannenopvang?’

Hoofdstuk vier geeft een antwoord op de tweede onderzoeksvraag. In hoofdstuk vier volgen enkele kenmerken van de cliënten, waaronder de relatie tussen de cliënten en de plegers. Met dit laatste beschrijf ik vooruitlopend op hoofdstuk vijf een kenmerk van het geweld. In hoofdstuk vijf beschrijf ik de soort problematiek van de cliënten. Hoofdstuk zes geeft een antwoord op de vierde onderzoeksvraag: een beschrijving van de hulpvraag van de cliënten en het hulpaanbod dat zij ontvangen. Hoofdstuk zes gaat ook in op de hulpbehoefte na opvang.

In hoofdstuk zeven ga ik in op de nazorgfase. In dit hoofdstuk wordt eveneens de vijfde onderzoeksvraag beantwoord: ‘Hoe vergaat het de cliënten na uitstroom?’ Het rapport wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

OVER DE MANNENOPVANG

Carlos hoefde niet gevraagd te worden voor het interview. Hij is zo dankbaar voor de hulp die hij bij de opvang ontvangt, dat hij zichzelf bij mij aanmeldt voor het interview. Carlos is een Kaapverdiaanse man van 37 jaar. Hij is vader van twee kinderen, over wie hij tijdens het interview herhaaldelijk met trots vertelt. Sinds circa zeven maanden verblijft Carlos wegens jarenlange ervaring met huiselijk geweld in de mannenopvang. Zijn situatie illustreert hoe ogenschijnlijk beperkte geweldsproblematiek, na jaren sluimeren en stressopbouw kan leiden tot een enorme psychische afbreuk.

“Ik heb een relatie achter de rug van 16 jaar. De laatste zeven jaar kwam ik erachter dat ik een vrouw heb die mij met allemaal dingen heeft bedrogen. Met bedrogen bedoel ik alles eigenlijk, alles. Leugens, rekeningen niet betalen, schulden opbouwen. Als je met iemand een relatie hebt, dan verwacht je dat het vertrouwelij is, maar de laatste zeven, acht jaar was dat helemaal niet zo. Dan kom je er ineens achter dat ze me met alles bedroog. En dan stort je wereld in elkaar. Ik kwam er iedere keer achter dat ze alles bij elkaar loog.”

Ik heb geleerd van mijn oma, je hebt een vrouw in huis, daar moet je voor zorgen. Dat deed ik ook. Daar heb ik alles voor gedaan. En dan krijg je kinderen. Dat ging allemaal goed. En daarna, later, dan blijkt alles te zijn veranderd. Want ik werkte de hele dag. Ik werkte dag en nacht, als mijn vrouw en kinderen het maar goed hebben. Ik werkte en mijn vrouw regelde alles financieel in huis. Dat deed zij. Ik ging ervan uit dat het goed gaat. Want dat is wat zij mij vertelde. En dan kom je erachter dat het toch niet zo is. Maar zij ontving altijd de post en ze zorgde ervoor dat ik niets te zien kreeg. Ik kreeg alleen bepaalde post, andere post kreeg ik niet. Dus ik wist niets. Tot ik ineens een keer eerder thuis kom en een brief van de advocaat zag, dat we binnen 24 uur het huis uit moeten zijn. Dan stort mijn wereld in elkaar. Dat is voor mij genoeg reden om mij zorgen te maken. Dus ik belde haar dat zij thuis moest komen om te praten. Maar ik ging zoeken, want er moesten meer brieven zijn. Herinneringen en zo. Er moest meer zijn dan dat. Dus dan ga je zoeken en toen vond ik allemaal brieven in de ondergoedkast, in laden en onder het bed. Van deurwaarders, alle deurwaarders die je maar kan noemen. (...) Zij bleef maar liegen dat alles betaald was. Dus ik ging al die deurwaarders bellen en wat bleek: niets betaald, niets was betaald. Dus ik ging mijn best doen om al die rekeningen te betalen. Mijn werkgever die heeft mij geholpen om alles te betalen. Ik heb dag en nacht gewerkt om mijn werkgever terug te betalen. Dus ik dacht: ‘Nu heeft zij haar lesje geleerd. Dus nu gaat het wel goed.’”

“Maar toen kreeg ik een telefoontje van mijn werkgever van er is een brief van de deurwaarder gekomen dat ze beslag gaan leggen op je salaris. Dus dan ga je naar huis en dan ga je weer praten. Ja, weer leugens, dat alles betaald is. Dus dan krijg je ruzies en dan voor ik het wist lag ik te bloeden op de grond. Ze had me met een klein kastje op mijn hoofd

geslagen en alles lag open. Dus ik naar het ziekenhuis, hechtingen in mijn hoofd. En zij werd aangehouden, naar het politiebureau meegenomen. Toen moest ik toestemming geven om haar vrij te laten, want het is toch de moeder van mijn kinderen. Dat wil je de kinderen, maar ook de moeder van je kinderen, niet aandoen. Ik probeerde toch zoveel mogelijk te redden, want ja, de kinderen die lijden er ook allemaal onder. Dan moet ik maar pijn lijden, als mijn kinderen het maar goed hebben. Dus dan ga je verder. Maar de ellende werd steeds erger. Op den duur was ons hele huis altijd vol met haar neven en nichten. Elke keer als ik moest slapen, was het huis weer vol met haar familie. Ze gaven feestjes in ons huis. Ik had nergens iets over te zeggen. Het hele huis is gesloopt door die feesten. Op den duur was het te veel. Op den duur heb ik de politie gebeld. Ik was zo ver, dat ik mezelf niet meer was. Ik ging er kapot aan, van binnen. Mijn kinderen zagen dat ook.”

“Ik ben naar maatschappelijk werk gegaan, maar daar kon ik niet direct terecht. Ik moest een afspraak maken. Maar ja, ik moest meteen een oplossing hebben, want ik kon het niet meer langer. Dus ben ik naar een huisarts gegaan. Daar heb ik mijn verhaal gedaan. Die zei: “Ik weet al genoeg.” Hij heeft voor mij een brief geschreven en mij naar het crisiscentrum gestuurd. Daar ben ik opgevangen, drie dagen. En daar hebben zij tegen mij gezegd: ‘Jij blijft hier tot wij een plaats voor je hebben. Want met deze situatie kan jij de straat niet op.’ En zij hebben voor mij een plaats gezocht bij de mannenopvang.”

“De irritatie liep zo op. Zij bedreigde me, ook waar haar neven en nichten bij waren. En zij deden daaraan mee. Zij steunden haar. Dus ik stond helemaal alleen tegenover haar en haar familie. (...) Het is wel moeilijk geweest. Ik heb geprobeerd, een paar keer, om zelfmoord te plegen, maar ja, ik ben er nu doorheen. Nu, vergeleken met acht maanden terug, voel ik me super. Ik word dagelijks sterker. Ik kijk nu vooruit, naar mijn toekomst, naar mijn kinderen. En ik ben er heel blij mee dat de mannenopvang mij heeft geholpen. Ik weet niet hoe het anders was gelopen.”

Binnen een gesprek van een uur komt niet alle relevante informatie op tafel. Ook blijkt niet meteen de ernst van het geweld. Uit deze casusbeschrijving op basis van een gesprek van een uur blijkt dat deze man te maken heeft gehad met huiselijk geweld, zijnde psychisch geweld en fysiek geweld. De huisarts, die deze persoon langer en beter kent, maakte op zijn praktijk de inschatting dat hij acuut uit huis moest. De crisisopvang maakte dezelfde inschatting. Nu ik Carlos spreek, ruim een half jaar na instroom, lijkt hij veel op een rij te hebben. Ondanks dat we beperkt zicht hebben op de inhoudelijke situatie van Carlos, blijkt uit zijn verhaal duidelijk, dat de mentale draaglast die hij ervoer groter was dan zijn draagkracht.

In dit hoofdstuk zal ik de organisatie van de mannenopvang summier beschrijven, waarna ik overga naar een beschrijving van de doelgroepen zoals deze vooraf zijn geformuleerd voor de uitvoering van de opvang. Ook de verschillende doelstellingen van de mannenopvang en van de pilotperiode komen in dit hoofdstuk aan de orde. Vervolgens wordt een aantal relevante concepten en criteria geëxploreerd. Conform hetgeen met de casus van Carlos wordt geïllustreerd, is het discours over draagkracht en draaglast van belang bij de behandeling van het criterium ‘ernst van het geweld’. Tenslotte zal in dit hoofdstuk uiteengezet worden hoe de organisatie van de mannenopvang er in de praktijk uitziet.

2.1 Organisatie van de mannenopvang

Aan de basis van de organisatie staat een ‘convenant pilot mannenopvang’ dat door het ministerie van VWS en de G4 ondertekend is op 18 juni 2008. Naast de doelgroep van de mannenopvang staat hierin opgenomen dat gemeenten verplicht zijn een Plan van Aanpak op te stellen met onder andere een beschrijving van de veiligheidsmaatregelen binnen de mannenopvang en een beschrijving van de hulpverleningsmethodiek aan mannen.

De pilot die per 1 juli 2008 van start is gegaan omvat een totale capaciteit van 40 mannenopvangplaatsen. Deze is verdeeld over de vier grote gemeenten waardoor iedere gemeente een capaciteit van tien plaatsen heeft. Deze opvangplaatsen zijn in samenwerking met vier grote opvangorganisaties gerealiseerd. De opvang is als een aparte afdeling ondergebracht bij de organisaties voor vrouwenopvang: BlijfGroep in Amsterdam, Stichting Wende in Den Haag, Stichting ArosA in Rotterdam en VieJa-Utrecht. Het voordeel van de samenwerking met deze organisaties is dat zij al decennia ervaring hebben met de opvang van vrouwen. Deze opvangorganisaties hebben binnen de vrouwenopvang reeds ervaring met de criteria die eveneens gesteld worden aan de mannenopvang:

- De opvangplaatsen dienen landelijk toegankelijk te zijn;
- Op de mannenopvang dienen beschermingsmaatregelen aanwezig te zijn;
- De mannenopvang dient breed op te vangen, dat wil zeggen dat er geen specialisatie naar stad dient te ontstaan;
- De opvangorganisaties dienen expertise binnen de instelling te waarborgen op het terrein van homohulpverlening, eerwraak, mensenhandel en psychiatrie.

De vier gemeenten sturen elk afzonderlijk de instelling binnen de eigen stad aan, in de uitvoering van de opvang. De instellingen leggen verantwoording af aan de gemeente. De gemeenten zijn vervolgens verantwoordelijk voor de rapportage aan het Ministerie van VWS. De rapportages aan het Ministerie van VWS worden door de vier gemeenten gemeenschappelijk aangeleverd. In deze rapportages wordt zowel kwantitatief als kwalitatief verslag gedaan over de opgevangen cliënten.

Realisatie van de opvang

De opvanglocaties zijn in de vier gemeenten op verschillende data geopend. De eerste opening heeft in Rotterdam plaatsgevonden op 1 augustus 2008, in september gevolgd door Utrecht en ten slotte Amsterdam en Den Haag in oktober. In tabel 2.1.a. staat de openingsdatum per locatie vermeld. Niet alle steden hadden bij de opening meteen tien opvangplaatsen, daarom staat in de tabel ook per stad de datum waarop tien opvangplaatsen waren gerealiseerd. Ook is in de tabel opgenomen welke soort opvangplaatsen zijn gerealiseerd.

Tabel 2.1.a. Kenmerken van de opvanglocaties

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Start opvang	1 okt. '08	1 okt. '08	1 juli '08	1 sept. '08
Tien plaatsen gerealiseerd per	1 apr. '08	1 okt. '08	1 aug. '08	1 jan. '09
Waarvan:				
In Maatschappelijke Opvang	2*	Geen	Geen	2**
Safehouseplaatsen	Geen(1)***	Geen (1)	Geen	Geen (1)
Regulieren opvangplaatsen	8	10	10	5
Ambulante plaatsen	0	0	0	3

* Het betreft hier twee plaatsen voor slachtoffers van mensenhandel. Aanvankelijk waren er zes plaatsen in de maatschappelijke opvang in Amsterdam, waarvan twee voor slachtoffers van mensenhandel en vier voor slachtoffers van huiselijk geweld.

** Utrecht had aanvankelijk evenals de andere gemeenten tien opvangplaatsen, waarvan vijf binnen de maatschappelijke opvang. Sinds 1 juli 2010 zijn deze plaatsen omgezet in zeven opvangplaatsen en drie ambulante plaatsen.

*** Amsterdam, Den Haag en Utrecht hebben geen aparte safehouses voor de mannenopvang meer aangezien hier zelden gebruik van werd gemaakt. Uit kostenoverweging is besloten de safehouses te open te stellen voor zowel mannen als vrouwen.

Amsterdam, Den Haag en Utrecht hebben aan de start van de pilot wel een safehouse gehad. Safehouseplaatsen zijn geheime adressen waar veel extra veiligheidsmaatregelen zijn getroffen. Aangezien deze maar zelden werd gebruikt door de mannen, hebben de organisaties besloten een safehouse speciaal voor mannen te beëindigen en de safehouses voor vrouwen eventueel, mits nodig, eveneens te gebruiken voor mannen. Hierdoor wordt voorkomen dat relatief dure voorzieningen lang leegstaan.

In Utrecht is tussentijds een verandering opgetreden wat de opvangcapaciteit betreft. Per 1 juli 2010 zijn de tien opvangplaatsen omgezet in zeven opvangplaatsen en drie ambulante plaatsen. Reden voor deze verandering was dat de opvang zelden gevuld was met tien mannen en dat er ook vraag bleek naar ambulante hulp.

Wat niet direct uit tabel 2.1.1. blijkt is dat de opvang (fysiek) in iedere stad anders is georganiseerd. In Amsterdam is er een samenwerking tot stand gekomen tussen de BlijfGroep en HVO-Querido. BlijfGroep heeft een breed aanbod aan advies en hulp voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties, maar ook aan plegers, omstanders en professionals. Zo zijn de SHG's, het Meldpunt Eergerelateerd Geweld en de vrouwenopvang onderdeel van de BlijfGroep. HVO-Querido biedt hulp aan dak- en thuislozen, verslaafden en mensen met psychosociale problemen, door middel van noodopvang, woonbegeleiding en dagactiviteiten (Van Dijk e.a., 2010). De BlijfGroep Amsterdam is hoofdaannemer en eindverantwoordelijk voor de organisatie van de pilot Mannenopvang (ibidem).

Na het eerste pilotjaar is een aantal veranderingen doorgevoerd. Daar waar in Amsterdam met de start van de pilot alle reguliere opvangplaatsen ondergebracht waren bij de maatschappelijke opvang (HVO-Querido), beschikt BlijfGroep nu over opvanghuizen waar drie of vier mannen met elkaar een huis delen. De twee opvangplaatsen voor mensenhandel zijn nog steeds ondergebracht bij de maatschappelijke opvang.

In Rotterdam wordt de opvang aangeboden door de stichting ArosA. Stichting ArosA verzorgt de opvang en begeleiding van vrouwen en mannen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, uitbuiting, bedreiging of een opeenstapeling van problemen waar zij op eigen kracht niet meer uit kunnen komen (Van Dijk e.a., 2010).

Stichting ArosA verzorgde reeds sinds april 2008 een vijftal opvangplaatsen voor homoseksuele mannen van Islamitische afkomst (ibidem). Deze zijn sinds 1 augustus 2008 uitgebreid tot tien plaatsen. Vanaf 1 januari 2009 heeft Rotterdam een horizontale rij woningen ingericht als mannenopvang. Twee mannen delen doorgaans met elkaar een appartement. In het midden van deze rij woningen is een woning ingericht als gezamenlijke ontmoetingsruimte.

In Den Haag verzorgt Stichting Wende de mannenopvang. Stichting Wende verzorgt in Den Haag een breed aanbod aan hulp- en advies aan alle betrokkenen bij huiselijk geweld. Het Steunpunt regio Den Haag is onderdeel van de Stichting Wende. Daarnaast biedt Stichting Wende opvang aan vrouwen, zwangere meiden en jonge moeders en sinds oktober 2008 ook voor mannen. Ook heeft Stichting Wende voor ouderen een aantal kamers in een verzorgingstehuis (Van Dijk e.a., 2010).

In Den Haag zijn de woningen in een portiek ingericht als mannenopvang. Alle mannen delen een gezamenlijke buitendeur. In Den Haag delen twee of drie mannen een appartement met elkaar. Zowel Den Haag als Rotterdam hebben een noodbed voor ernstige situaties wanneer de opvang vol is.³

³ Per februari 2011 is mannenopvang in Den Haag verhuisd naar huisvesting achter een centrale deur, alwaar doorgaans twee of drie cliënten een woonkamer, een keuken en een badkamer met elkaar delen.

In Utrecht wordt de mannenopvang door VieJa-Utrecht aangeboden in samenwerking met de maatschappelijke opvang ('De Tussenvoorziening'). Het Steunpunt Huiselijk Geweld is in Utrecht onderdeel van VieJa-Utrecht. VieJa-Utrecht biedt daarnaast ook opvang aan vrouwen. Utrecht kent een variatie aan mannenopvanglocaties.

De opvang in Utrecht had na oprichting aanvankelijk tien opvangplaatsen, die sinds de start van de opvang gradueel en op basis van de vraag zijn opgericht. De plaatsen zijn per 1 juli 2010 omgezet in zeven opvangplaatsen en drie ambulante plaatsen. Aanleiding voor deze wijziging was dat er te vaak plaatsen open stonden. De huidige opvangplaatsen zijn verdeeld over zelfstandige woningen en de maatschappelijke opvang. Utrecht heeft momenteel drie zelfstandige woningen, ieder geschikt voor één man. Daarnaast is er nog een woning die geschikt is voor twee mannen. Tenslotte zijn er twee opvangplekken in samenwerking met de maatschappelijke opvang. In een woning met vijf opvangplaatsen voor de maatschappelijke opvang worden twee plaatsen door de mannenopvang ingekocht. De keuze voor inkoop van deze opvangplaatsen is gebaseerd op praktische redenen. Bij plaatsing van mannen binnen de mannenopvang wordt de afweziging gemaakt of iemand 24 uur toezicht en/of begeleiding nodig heeft. Binnen de maatschappelijke opvang is 24 uur woonbegeleiding mogelijk.

Aanvankelijk had Utrecht ook een safehouse beschikbaar voor de mannenopvang. Deze is opgeheven omdat maar zelden mannen in aanmerking kwamen voor een safehouse, tot heden slechts twee cliënten. Mocht toch behoefte blijken aan een safehouse, dan kan beroep gedaan worden op eventuele beschikbare safehouses voor zowel de mannen als de vrouwenopvang.

Alle opvanglocaties hebben voor- en nadelen. Veiligheidsmaatregelen zijn bijvoorbeeld praktischer en goedkoper te organiseren binnen een gebouw met een gedeelde buitendeur. Daarnaast is de personele bezetting efficiënter te organiseren.

Ook voor de cliënten brengen de verschillende opvanglocaties verschillende voor- en nadelen met zich mee. Zo kunnen de mensen die met elkaar een ruimte delen elkaars ervaringen delen. Zij helpen elkaar in de dagelijkse routine en delen taken onderling. Bijvoorbeeld het voorbereiden van het avondeten. Maar ook kijken zij samen tv en brengen zij feestdagen en verjaardagen eventueel met elkaar door. Ten tijde van de interviews liepen bijvoorbeeld voorbereidingen voor de kerstdagen en de jaarwisseling voor de mannen in de opvang. De mannen die alleen een woonruimte hebben, komen minder vaak of niet spontaan in de gelegenheid om met andere mannen ervaringen te delen. Zij zijn hiervoor afhankelijk van de groepsbijeenkomsten die door de opvangorganisatie worden georganiseerd.

Een voordeel voor deze mannen is weer gelegen in de vrijheid en veiligheidsbeleving die zij ervaren in het contact met hun kinderen. Zover de interviews daarover informatie opleveren zijn het deze zelfstandige locaties waarin de mannen wel overgaan tot het ontvangen van hun kinderen en zelfs het logeren van hun kinderen. De zelfstandige locaties ademen niet de sfeer uit van een opvang. De mannen in de andere locaties geven duidelijk aan dat hun voorkeur hier niet naar uitgaat. Zij bezoeken hun kinderen liever buiten de opvang op een afgesproken locatie aangezien zij niet willen dat hun kinderen binnen de mannenopvang komen of verblijven.

De omgeving waar de mannenopvang gevestigd is, is eveneens van belang. In de praktijk blijkt dat veel allochtone mannen beroep doen op opvang. De allochtone gemeenschap is dermate georganiseerd dat nationale familie en kennissennetwerken ook wel ingeschakeld worden om (bedreigde) mensen te traceren. Eén van de opvanglocaties geeft voorbeelden van de gevolgen die zij hierdoor hebben ondervonden. De omgeving van de opvanglocatie heeft een zeer diverse bewonerssamenstelling, waardoor er altijd wel cultuurgenoten van de opgevangen mannen in de omgeving wonen. Voor de grote groepen niet-westerse allochtonen⁴ geldt zelfs dat deze in de omgeving oververtegenwoordigd zijn. Het is op deze opvang dan wel eens voorgekomen dat cliënten in de buurt herkend werden en daardoor de veiligheid van de cliënt in het geding kwam. De betreffende cliënten moesten daarom van opvanglocatie verhuizen naar een andere stad. Een en ander heeft ertoe geleid dat de betreffende opvang nog in 2011 van locatie zal verhuizen.

De hulpverlening aan mannen is breed georganiseerd, niet alleen voor opgevangen mannen, maar ook voor mannen die niet in aanmerking komen voor opvang. Zo biedt de BlijfGroep in Amsterdam in het kader van de mannenopvang niet alleen opvangplaatsen aan de mannen aan, maar via de Steunpunten Huiselijk Geweld ook ambulante hulp aan mannen. Deze steunpunten worden via een andere financieringsstroom bekostigd. De steunpunten zijn verspreid over de stadsdelen en bieden onder andere ambulante begeleiding aan mannen die niet uit huis gaan, maar wel hulp willen in het kader van huiselijk geweld. Ook de opvanglocatie in Den Haag werkt voor de ambulante hulp samen met het steunpunt. In Utrecht is de ambulante hulp onderdeel van de mannenopvang. Dat wil zeggen dat niet-opgevangen mannen ambulante hulp krijgen van hulpverleners die eveneens de hulp binnen de opvang verzorgen. De opvanglocatie in Rotterdam verwijst mannen voor ambulante hulp door naar ketenpartners.

Samenwerking bij de aanmelding voor de opvang

Voor de aanmelding en plaatsing maken instellingen in de G4 gebruik van het landelijk meldpunt voor open plaatsen (MOP⁵) waar alle opvangorganisaties in het land iedere ochtend in registreren of en hoeveel opvangplaatsen er in het land openstaan. Zowel de openstaande plaatsen staan in dit systeem vermeld als de criteria waar een persoon aan moet voldoen om voor de opvangplaats in aanmerking te komen. Voorwaarden zijn bijvoorbeeld dat de betreffende persoon minimaal een bepaald aantal kinderen heeft of geen psychiatrische problematiek heeft. Opvangorganisaties in heel het land raadplegen het MOP wanneer zij een lege plaats zoeken voor hun cliënten. Dit landelijk meldpunt wordt al jaren gebruikt voor de opvang van vrouwen. In overleg met de Federatie Opvang wordt het MOP ook gebruikt voor de landelijke vermelding van openstaande mannenopvangplaatsen.

⁴ Met de grootste groepen niet-westerse allochtone groepen wordt gerefereerd aan Antillianen/Arubanen, Surinamers, Marokkanen, Turken en Kaapverdianen.

⁵ Het MOP biedt een landelijk overzicht van openstaande opvangplaatsen. Het MOP wordt beheerd door de Federatie Opvang (Federatie Opvang, 2005).

Daarnaast werken de opvanglocaties samen met de lokale partners uit de twee betrokken ketens, nl. de mensenhandel- en de huiselijk geweldketen. Deze netwerkketen bestaan uit Politie, Justitie, SHG's, CoMensha, algemeen maatschappelijk werk (AMW), maatschappelijke opvanginstellingen, woningbouwcorporaties, etc. Maar ook werken de opvangorganisaties samen met de GGZ-sector, bijvoorbeeld bij de uitwerking van de diagnostische functie in de opvang. Waar mogelijk worden cliënten AWBZ-geïndiceerd voor passende zorgverlening.

2.2 Doelgroepen en doelstelling

Doelgroepen

De pilot mannenopvang is opgezet voor de opvang van mannelijke slachtoffers van (dreiging met) geweld in afhankelijkheidsrelaties. De doelgroepen die aanleiding zijn geweest voor oprichting van de mannenopvang zijn slachtoffers van huiselijk geweld, eergeerelateerd geweld en mensenhandel. De leeftijdsgrens is vastgesteld op 14 jaar en ouder.

Met huiselijk geweld wordt gerefereerd aan geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Huiselijk geweld is een vorm van aantasting van de persoonlijke integriteit. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen geestelijk en lichamelijk geweld, maar ook tussen (ex-)partnergeweld, kindermishandeling, oudermishandeling⁶, ouderenmishandeling, eergeerelateerd geweld, huwelijksdwang en vrouwelijke genitale verminking. De huiselijke kring bestaat uit (ex-)partners, gezinsleden, familieleden of huisvrienden. Met huisvrienden wordt gerefereerd aan personen die een vriendschappelijke band onderhouden met het slachtoffer en personen uit de onmiddellijke omgeving die het slachtoffer in de huiselijke sfeer ontmoet (De Vaak e.a., 2009).

Eergeerelateerd geweld is een vorm van huiselijk geweld. Maar slachtoffers van eergeerelateerd geweld worden als bijzondere aandachtsgroep genoemd binnen de doelgroepen van de mannenopvang. Eergeerelateerd geweld betreft geweld dat gepleegd wordt vanuit een collectieve mentaliteit in een reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken (Beschermd en Weerbaar, 2007; Van der Mijhe, 2006).

In de Wegwijzer Eergeerelateerd Geweld wordt onderscheid gemaakt tussen twee vormen eergeerelateerd geweld (Van der Mijhe, 2006). De algemene familie-eer wordt onderscheiden van de seksuele familie-eer. De algemene familie-eer is vooral verbonden aan de reputatie van de man binnen de familie en de eigen gemeenschap. De seksuele familie-eer is de belangrijkste vorm. Deze houdt verband met de fysieke onbevleetheid van vrouwen en de daarmee geassocieerde kuisheid. Niet alleen daadwerkelijke seksuele aantasting, maar ook het risico op aantasting van de eer en roddel over de

aantasting van eer zijn onderwerp van eergeerelateerd geweld (ibidem). Eveneens relevant bij eergeerelateerd geweld, met name rondom de seksuele familie-eer, is een indeling van eergeerelateerde kwesties in levensfasen (Lünneman & Wijers, 2010). Zij onderscheiden de fase voor het huwelijk van de fase rond het huwelijk en de fase na het huwelijk van elkaar. Iedere fase kent andere gevaren en leefregels.

Eergeerelateerd geweld concentreert zich vaak op meisjes en vrouwen als slachtoffers, maar Bakker (2005) en Ermers (2007) wijzen ons op vormen van eergeerelateerd geweld waar mannen slachtoffer van kunnen zijn. Als voorbeelden noemen zij mannen die weigeren om aan traditionele verwachtingen te voldoen, homoseksueel zijn of een gedwongen huwelijk weigeren.

De nota 'Beschermd en weerbaar' includeert alle bovengenoemde vormen van eergeerelateerd geweld en zelfs meer, namelijk:

“Oorzaken waardoor een man slachtoffer van eergeerelateerd geweld kan worden, zijn bijvoorbeeld een verboden of interetnische relatie met een (getrouwde) vrouw, geen goedkeuring van familie van de gekozen partner of homoseksualiteit. Een aparte categorie is de categorie (potentiële) mannelijke daders: een aangewezen dader die onder hevige druk en bedreiging staat van zijn eigen familie.” (Beschermd en Weerbaar, 2007: 16)

Onder slachtoffers van eergeerelateerd geweld schaarde het Ministerie van VWS verschillende subcategorieën. Zowel de algemene familie-eer als de seksuele familie-eer vallen hieronder. Maar ook degenen die tegen hun wil onder druk worden gezet om schending van de familie-eer te voorkomen dan wel te herstellen. Onder de doelgroep van de mannenopvang kan derhalve onderscheid gemaakt worden tussen primaire en secundaire slachtoffers van eergeerelateerd geweld. Met primair wordt gerefereerd aan degenen die de eer (dreigen te) schenden, bijvoorbeeld door een verboden relatie aan te (willen) gaan waardoor zij slachtoffer worden van (de dreiging met) eergeerelateerd geweld. Met secundaire slachtoffers wordt gerefereerd aan de personen die gedwongen worden tot het plegen van eergeerelateerd geweld. De mannenopvang biedt ook deze laatste categorie personen een veilig onderkomen.

Slachtoffers van mensenhandel zijn een andere aandachtsgroep binnen de mannenopvang. Met mensenhandel wordt verwezen naar: het dwingen – in ruime zin - van mensen om zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van (seksuele) dienstverlening. Voorbeelden zijn gedwongen prostitutie, prostitutie van minderjarigen of personen zonder geldige verblijfstitel. Maar ook andere vormen van economische uitbuiting behoren tot de categorie mensenhandel. Zo kunnen mensen onder valse voorwendselen naar Nederland gehaald worden en te werk gesteld worden tegen een veel lagere vergoeding dan aanvankelijk met hen overeengekomen. Afname

⁶ Van oudermishandeling is sprake wanneer (klein-)kinderen hun (groot-)ouders mishandelen. Van ouderenmishandeling is sprake wanneer het slachtoffer ouder is dan 65 jaar. De pleger is bij ouderenmishandeling niet altijd een (klein)kind maar kan ook een partner zijn of een huisvriend, etc.

van verblijfsdocumenten, gedwongen opsluiting en uitoefening van psychisch en fysiek geweld zijn manieren die toegepast worden om deze slachtoffers in een afhankelijkheidsrelatie te forceren en te behouden.

Ook plegers van het geweld zijn onderwerp van aandacht. Bij de definiëring van de mensenhandelaar zien we een brede definitie conform artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht, dat toeziet op de mensenhandelaar in eigenlijke zin, op de uitbouter en op de profiteur daarvan. Al deze feiten en rollen vallen onder de verzamelnaam mensenhandel. Er is daarbij veelal sprake van dwang, geweld en misleiding (Beschermd en Weerbaar, 2007). De overheid zet enerzijds in op het helpen van slachtoffers van mensenhandel, anderzijds op het opsporen, vervolgen en straffen van mensenhandelaars.

Doelstelling van de mannenopvang

Staatssecretaris Bussemaker formuleert een aantal algemene doelstellingen in de beleidsbrief 'Beschermd en weerbaar' (2007), die eveneens gelden voor de mannenopvang. Namelijk: "Het voorkomen van geweld, het beschermen van slachtoffers van geweld en bovenal het vergroten van de weerbaarheid van (mogelijke) slachtoffers van geweld."

Specifieke doelstelling van de pilot mannenopvang is een duurzaam en landelijk dekkend systeem te ontwikkelen om mannen die slachtoffer zijn van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties een veilig onderkomen en hulp te bieden. Een andere doelstelling van de pilotperiode is om inzicht te krijgen in de vraag naar mannenopvang en de hulpvraag van mannen binnen de opvang.

De G4 stellen conform het convenant met het ministerie van VWS een gezamenlijk Plan van Aanpak (2008) op, waarin zij deels overlappende en deels aanvullende doelstellingen van de pilot beschrijven. Zo behoort het verkrijgen van inzicht in de aard en omvang van de behoefte aan mannenopvang tot de doelen van de pilot. Het tweede doel is evident: het bieden van opvang dat tot de start van de pilot niet bestond. De derde doelstelling is het tegengaan en verminderen van geweld tegen mannen en het verbeteren van hun weerbaarheid.

2.3 Relevante concepten en criteria voor opvang

Definiëring

De doelgroepbeschrijving alsmede de doelstelling van de mannenopvang vragen om een nadere definiëring van een aantal relevante concepten. Mannen komen in aanmerking voor opvang wanneer zij slachtoffer zijn van ernstig(e dreiging met) geweld in een afhankelijkheidsrelatie. Een eerste criterium is dat er sprake moet zijn van een afhankelijkheidsrelatie tussen de pleger van het geweld en het slachtoffer. Dit criterium wordt ruim gedefinieerd en geeft aan dat het niet alleen gaat om huiselijk geweld, maar ook om andere vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Centraal staat hierin een machtsrelatie gekenmerkt door een ongelijke verdeling van economische en sociale bronnen. Een voorbeeld maakt deze ruimere doelgroepdefiniëring duidelijk: ook de relatie tussen mensenhandelaars en hun slachtoffers valt onder

afhankelijkheidsrelaties. Bij financiële uitbuiting gaat het vaak om plegers buiten de huiselijke kring, die onder valse voorwendselen slachtoffers dwingen om bepaald werk te verrichten. De afhankelijkheidsrelatie kan in dergelijke situaties al bestaan door inbeslagname van identiteitsbewijzen door de mensenhandelaar.

Een tweede criterium dat nadere uitleg behoeft is 'ernstige dreiging met geweld'. Hiermee wordt gerefereerd aan een dermate ernstige dreiging van geweld, dat het slachtoffer niet veilig is binnen zijn gebruikelijke woonsituatie. Hoe de ernst van de dreiging of de ernst van het geweld beoordeeld moet worden is echter niet vooraf geoperationaliseerd. De centrale vraag hierbij is: "Wanneer is er sprake van ernstige dreiging van geweld dan wel ernstig geweld?"

Draagkracht en draaglast

Deze vraag raakt het discours over draaglast en draagkracht. Deze begrippen, ook wel naar verwezen met de termen belasting en belastbaarheid, zijn al decennia onderwerp binnen de hulpverlening. Het discours draait om de vraag hoeveel stress individuen aankunnen en wanneer er sprake is van meer draaglast dan draagkracht. Appello (1999) impliceert dat draagkracht een aangeboren eigenschap is, die overigens door biologische schade blijvend aangetast kan worden. De belastbaarheid van een individu neemt bijvoorbeeld door een hersenbeschadiging af, maar ook door een andere fysieke handicap. Ieder individu krijgt gedurende het leven met draaglast (stress) te maken. Wanneer iemand voldoende draagkracht heeft om de draaglast te compenseren is er sprake van evenwicht. Wanneer de draagkracht niet voldoende is om de draaglast te compenseren is er sprake van decompensatie (Appello, 1999). In hoeverre er in individuele situaties sprake is van een ernstige dreiging met geweld of ernstig geweld is dus geheel afhankelijk van de belastbaarheid van het individu. Zowel draagkracht als draaglast verschillen per individu. Wat een redelijke draagkracht of een gezonde draaglast zou moeten zijn, kan derhalve niet beschreven worden volgens universele criteria. De mannen die beroep doen op opvang beleven hun situatie als een ernstige situatie van huiselijk geweld. Het gaat om situaties waarin een ernstige dreiging met geweld aanwezig is, dan wel sprake is van een ernstige situatie van huiselijk geweld. Zaak is om bij diegenen die om hulp vragen, binnen de opvang te werken aan verlaging van de draaglast en verhoging van de draagkracht, zodat cliënten weer een situatie van evenwicht bereiken.

Criteria voor opvang, wanneer is opvang noodzakelijk?

Een andere relevante vraag is of dreiging van geweld na vertrek uit de gangbare woonsituatie en tijdens opvang in de mannenopvang eveneens als opvangcriterium geldt. Doelstelling van de aanpak huiselijk geweld en van de mannenopvang is dat het huiselijk geweld stopt. Soms is vertrek uit de thuissituatie de enige mogelijke manier om het geweld te stoppen. Met het vertrek is voor veel mannen de (onmiddellijke) dreiging met geweld beëindigd. Deze mannen hebben aldus niet een onbekend adres nodig alswel een *ander* adres.

Drie mannenopvanglocaties bieden de mogelijkheid aan deze mannen om uit de situatie van huiselijk geweld te stappen en vanuit de opvang de nabije toekomst te

plannen en hun vertrek uit de opvang te organiseren. Eén mannenopvanglocatie (in Den Haag) vangt alleen mannen op die bij de risicoscreening code rood of oranje hebben. Dat zijn mannen waarvoor in de opvang extra veiligheidsmaatregelen nodig zijn aangezien zij ook na opvang nog bedreiging ervaren.

Het voorgaande leidt tot twee criteria voor opvang waartussen een keuze gemaakt moet worden:

1. Slachtoffers van dreiging van geweld in afhankelijkheidsrelaties opvangen als draagkracht en draaglast uit evenwicht zijn, en het geweld alleen maar kan stoppen als het slachtoffer vlucht. Opvang van mannen met risicocode groen⁷ valt hieronder als opname in de opvang het geweld stopt. Hierbij zou gestreefd moeten worden naar opvang binnen de eigen regio.
2. Slachtoffers van dreiging van geweld in afhankelijkheidsrelaties alleen opvangen wanneer sprake is van zeer ernstige dreiging, die afhankelijk van de plaats van opvang afneemt. Dit betekent dat mannen die aangemeld worden of zichzelf aanmelden een risicocode rood (of oranje) moeten hebben en vervolgens geplaatst worden op een opvanglocatie waar zij risicocode groen krijgen. Het discours over draagkracht en draaglast is dan niet langer leidend, aangezien veiligheid het voornaamste opvangcriterium is.

---

⁷ De kleurcodering van casussen wordt nader toegelicht in paragraaf 3.1.2

3

AANMELDING, INTAKE EN OPVANG

Tegenover mij zit een jonge man grappen te maken en te lachen. Hij is 23 jaar oud. Zijn haar heeft hij met gel en andere substanties bewerkt, zoals alleen een jonge adolescent dat kan: lekker experimenteren. Het staat hem leuk, grappig en het past bij zijn opgewekte voorkomen. Na een kennismaking en wat grappen, begint het gesprek tussen Azad en mij over zijn omstandigheden.

Azad is geboren in Afghanistan en is daar tot zijn jonge puberjaren opgegroeid. Zijn geschiedenis en zijn huidige situatie zitten hem erg dwars. Hij weet niet waar hij moet beginnen met het benoemen van zijn problemen en al helemaal niet waar hij moet beginnen met het aanpakken en oplossen van zijn problemen. Maar een belangrijke stap heeft hij al genomen: Hij heeft om hulp gevraagd en verblijft sinds enkele maanden in de mannenopvang. Azad vertelt mij in het gesprek over zijn achtergrond. De volgende citaten zijn fragmenten van het gesprek:

“Ik heb problemen met de familie. Ik heb ook een heel erg slechte jeugd gehad, toen ik heel erg klein was. Ik werd toen mishandeld en verkracht door mijn familie. Dat was in Afghanistan. Mijn neven en zo, die hebben mij verkracht en met een pistool tussen mijn benen geschoten om mij te laten schrikken. Ik weet nog, ik was tien jaar, ik weet nog heel goed hoe dat ging. Onderweg als je naar school ging of van school naar huis moest. Dan onderweg, kwam mijn neef mij een keer vertellen dat ik van mijn vader groente en fruit mee moest nemen. Dus ik moest bij mijn neef thuis groente en fruit halen, zei hij. Hij zei dat hij dat van mijn vader aan mij moest meegeven na school. Daarom ging ik met hem mee. Hij nam mij mee naar een plek met bomen, en zo. En daar moest ik wachten. En toen kwam hij terug met een andere man, met een pistool. En toen ik weg probeerde te lopen, heeft die man tussen mijn benen geschoten. Daar was ik helemaal bang van geworden, geschrokken. En toen hebben zij mij verkracht. En zo gebeurde het vaker. Dit soort kunstjes deden ze vaker met mij. Als ik thuis iets zou vertellen, zouden zij mijn hele familie vermoorden. Dus ik heb thuis nooit iets verteld. Dat durfde ik niet, ik zat dan thuis alleen maar te bibberen van de shock. Mijn moeder vroeg wel wat er met me aan de hand was, maar dan vertelde ik niets. (...) Mannen in Afghanistan, waar ik vandaan kom, hebben vrouw en kinderen, maar ze hebben gewoon seks met kinderen van 11 jaar, van 12 jaar. Iedereen weet het, maar niemand zegt er iets van. Ouders van de kinderen weten het vaak niet. Soms weten ze het wel. Maar dan hebben de mannen ook macht en dan weten ouders het wel, maar dan kunnen ze niets zeggen. Bijvoorbeeld als de mannen wapens hebben of als ze op een andere manier macht hebben. Dus ja, ouders kunnen niets doen, ook niet als ze dat willen. Meisjes, die mogen niet naar buiten, die zitten veilig. Maar jongens zijn niet veilig. Helemaal niet.”

“En toen zijn we hier naartoe gekomen. Mijn vader sloeg mij vaak. Hij is een heel erg rustig persoon, maar als hij kwaad is, kan hij echt boos doen. Ik had niet echt veel contact met mijn vader. Thuis was ik altijd in mijn kamer. En toen had ik een tijdje een relatie met een

jongen gekregen. Twee jaar had ik een relatie. Maar op den duur wilde ik dat niet meer. Toen gingen we uit elkaar. Hij wilde dat niet, dus toen is hij naar mijn ouders gegaan om te praten. Hij heeft alles verteld. Mijn ouders waren geschrokken, dat ik een vriend had. Toen hebben mijn ouders gedreigd om mij te vermoorden. Mijn vader had mij geslagen. Ik was er heel erg verdrietig onder. Toen ik ging werken, vroeg mijn baas mij wat er aan de hand was en toen heb ik alles verteld. Zij nam mij mee naar de kinderbescherming en daar heb ik alles aan die mevrouw verteld en zij schreef dat op. Thuis, later heb ik mijn moeder verteld wat ik de kinderbescherming had verteld. Daar werd zij erg boos van, dat ik het allemaal had verteld. Zij ging niet meer met mij praten. Zij kunnen niet accepteren dat ik een vriend had, ook niet dat ik het allemaal aan de kinderbescherming had verteld. Mijn vader zei tegen mij: “Als je nog een keer zoiets doet, dan zal ik jou vermoorden. Dan ga ik maar vijf jaar zitten, ik ben niet bang voor de politie of zo.” Dat zei hij tegen mij. Ik kreeg opeens overal de schuld van. En mijn broer zei ook tegen mij: “Als er iets met onze ouders gebeurt, dan zoek ik jou op.” Ja, mijn broer ook. Niemand thuis vindt het goed.”

“Mijn school ging altijd goed. Ik wou graag iets creatiefs doen, iets met mode. Maar ik mocht niet van mijn ouders. Zij vonden dat niets voor een jongen. Maar ik had mij stiekem aangemeld. Zonder dat mijn ouders het wisten. Dat leverde ook problemen op. Mijn ouders vonden dat niets voor een jongen. Ik heb drie jaar mode gedaan. Maar het laatste jaar ging heel slecht. Dat ging niet goed. Ik bleef altijd thuis, ik kwam niet buiten. Daarom hebben ze (de school) mij uitgeschreven van school. Dit is een vrij land, maar toch is het net alsof ik in een gevangenis leef. Waarom kan ik niet een normaal leven hebben, net als iedereen. Ik heb een paar keer geprobeerd zelfmoord te plegen. Mij met een touw opgeknoopt, pillen geslikt, en zo. Maar ja, ik leef nog. Maar de laatste tijd was heel erg moeilijk. Ik heb alles geprobeerd. Ik wil ook gewoon normaal zijn, net als andere mensen. Een normaal leven. Ik wil mezelf normaal maken. Als iedereen mij niet normaal vindt, dan vind ik mijzelf ook niet normaal. Ik voel me altijd zo eenzaam. Ik had niet verwacht dat mijn familie ... omdat we altijd zo'n hechte familie waren.”

“Ik had een kamer in een studentenhuus en hield daar alles dag en nacht dicht, gordijnen dicht, deur op slot en zo. Want ik was bang van ze. Ik was bang dat ze zouden komen. Ze kwamen daar vaak kijken of ik thuis was of niet. Daar kwamen ze dan langs, mijn familie. Daar hebben ze heel mijn kamer overhoop gehaald. Mijn spullen meegenomen, mijn laptop en alles kapot gemaakt, op de grond gegooit. Ik heb wel aangifte gedaan, maar ja... Ik had niets, en ik moest weg daar want het was te gevaarlijk voor mij. Mijn ouders woonden daar (in dezelfde stad). Dus het was te gevaarlijk. Ik moest daar weg. Dus ik heb op internet gezocht met Google. Gewoon met ‘opvang’ en ‘mannenopvang’. Als je bij Google komt en daarop zoekt, dan vind je vanzelf de mannenopvang. En dezelfde week ben ik hier gekomen. Ik denk binnen een paar dagen.”

In Afghanistan zag Azad dat mannen seksuele ervaringen of relaties hadden met jongens en andere mannen, terwijl zij thuis een vrouw en kinderen hadden. Het concept ‘homo’ is iets waar hij in het gesprek langer bij stilstaat. Hij moet eraan wennen dat mensen in Nederland homoseksueel of biseksueel genoemd worden. In Afghanistan sloot het één het ander niet uit en was er geen stempel voor het seksuele verkeer tussen mannen. Het werd niet benoemd en er werd niet over gesproken. Ook deze opvatting is er één waar Azad mee worstelt in zijn zoektocht naar zijn eigen identiteit.

Azad heeft de eerste stap gezet. Via de zoekmachine van Google is hij op zoek gegaan naar hulp en aldus heeft hij ontdekt dat er ook hulp in de vorm van mannenopvang bestaat. Nadat hij zich via het telefoonnummer voor hulp aanmeldde, kon hij binnen enkele dagen terecht op een veilig opvangadres. Azad heeft binnen de opvang een veilig onderkomen van waaruit hij kan werken aan verbetering van zijn situatie. Hij heeft hulp bij het zoeken van een zelfstandige woonruimte, bij het regelen van een inkomen en voor het eerst in zijn leven heeft Azad hulp bij de verwerking van de problemen die hij gedurende zijn leven heeft meegemaakt, bij de ontwikkeling van zijn identiteit en het versterken van zijn zelfvertrouwen.

De casus van Azad beschrijft hoe een cliënt zover komt dat hij op zoek gaat naar hulp en toevallig stuit op het bestaan van een mannenopvang. Hij heeft zich evenals 676 andere mannen tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 aangemeld voor opvang. In dit hoofdstuk ga ik in op de voorkant van de opvangprocedure. Hiermee geef ik een antwoord op de eerste onderzoeksvraag: ‘Hoe verloopt de instroom in de mannenopvang?’ De fasen die aan de voorkant worden onderscheiden zijn de aanmelding, de intake en het daadwerkelijk overgaan tot opvang. Zowel tijdens de aanmelding als de intake vindt een triage van de meldingenstroom plaats. De hierbij gebruikte criteria komen eveneens in dit hoofdstuk aan de orde, alsmede de indicaties en de contra-indicaties voor opvang.

3.1 Aanmelding

Meerdere mannen zijn net als Azad zelf via de zoekmachine⁸ op zoek gegaan naar hulp. Zij waren al eerder op de hoogte van het bestaan van een vrouwenopvang en zochten op goed geluk via de zoekmachine naar een mannenopvang. Gezien het taboe op hun slachtofferschap en de schaamte die veel mannen ervaren is zoeken via internet een veilige route die ook van huis uit of vanuit het werk bewandeld kan worden. Deze route is vooral bruikbaar voor mannen die de Nederlandse taal in woord en schrift beheersen. Onder slachtoffers van mensenhandel zijn er veel meer mannen die de Nederlandse taal (geheel) niet machtig zijn.

⁸ Meerdere mannen hebben in de interviews gerefereerd aan hun pogingen om via zoekmachines op internet hulp te vinden. De enige zoekmachine die deze mannen noemen is “Google”. Het is dus van belang dat de mannenopvang via Google vindbaar is.

Het zoeken naar een mannenopvang via de zoekmachine was voor enkele mannen een wanhoopspoging, vaak nadat zij bijvoorbeeld al suïcidegedachten hadden of zelfs suïcidepogingen ondernomen hadden. Ondanks dat dit niet het beoordelingscriterium is voor het al dan niet toelaten tot de opvang, is hiermee de ernst van de situatie in verhouding met de draagkracht van de betreffende persoon wel duidelijk. Nadat deze mannen tot hun eigen verbazing positieve hits op de zoekmachine kregen op de zoekterm 'mannenopvang', hebben zij zichzelf aangemeld via het telefoonnummer op de betreffende website.

Andere mannen hebben hun weg gevonden via bijvoorbeeld hun huisarts of een maatschappelijk werker. Mannelijke slachtoffers zoeken ook wel hulp via de politie, overigens zonder dat er altijd sprake hoeft te zijn van aangifte tegen de pleger. Zij lopen het politiebureau ook wel primair in om alleen de hulpvraag te stellen. Een nieuwe route naar de mannenopvang blijkt te zijn via reeds uitgestroomde mannen. Deze uitgestroomde mannen wijzen andere mannen in hun kennissenkring op het bestaan van hulp via de mannenopvang.

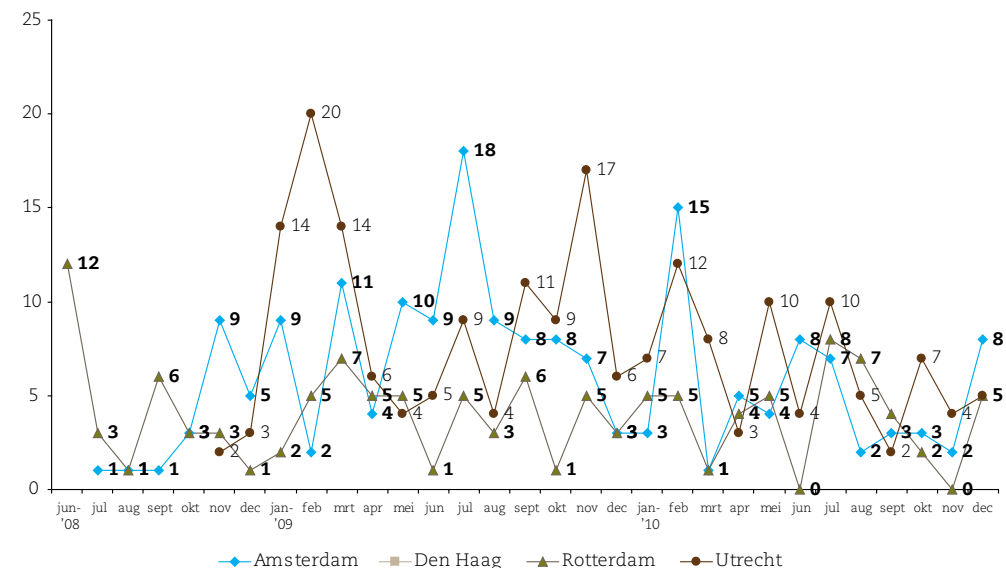
De opvangorganisaties ontvangen alle meldingen, zowel de meldingen van de mannen zelf als de meldingen die via ketenpartners verlopen. De aanmeldingen in Rotterdam komen binnen bij een apart intakebureau van de opvangorganisatie waar alle aanmeldingen voor zowel mannenopvang als vrouwenopvang worden ontvangen. De aanmeldingen in Utrecht komen binnen bij een intakebureau dat onderdeel is van het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld op de hoofdlocatie van de opvangorganisatie. In Utrecht komen de meldingen dan wel bij een intakebureau binnen, maar de intakemedewerkers zitten in hetzelfde kantoorgebouw als de medewerkers van de mannenopvang. Hierdoor zijn er korte lijnen tussen de intakemedewerkers en de mannenopvang.

In Den Haag komen de aanmeldingen eveneens binnen op een intakebureau. Dit intakebureau is onderdeel van de Stichting Wende en verricht de intake voor zowel de vrouwenopvang als de mannenopvang.

De aanmeldingen in Amsterdam komen binnen bij het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld en worden daarna direct doorgezet naar de coördinator van de mannenopvang. De coördinator ontvangt en behandelt vervolgens alle meldingen. Amsterdam heeft voor deze werkwijze gekozen om vooral in de eerste fase van het project zicht te krijgen op de (problematiek van de) mannen die beroep doen op opvang en om afhankelijk van de aard van de melding door te kunnen vragen naar achterliggende kwesties en eventueel door te kunnen verwijzen naar beter passende hulp.

Van 1 juli 2008 tot en met 31 december 2010 zijn in totaal 677 mannen voor opvang aangemeld bij de mannenopvang, waarvan 179 bij locatie Amsterdam, 174 bij locatie Den Haag, 123 bij locatie Rotterdam en 201 bij locatie Utrecht. De aanmeldingenstroom over de maanden is weergegeven in grafiek 3.1.a. In deze weergave ontbreken de gegevens van de opvanglocatie in Den Haag, aangezien deze niet beschikbaar zijn.

Grafiek 3.1.a. Aanmeldingen bij de mannenopvang vanaf 1 juli 2008 tot 31 december 2010

In grafiek 3.1.a. zien we de aanmeldingenstroom per opvanglocatie. De meldingen in Amsterdam komen binnen via de telefonische dienst van het steunpunt, via het Steunpunt Veilige Haven van de Schorerstichting⁹ en via andere organisaties. Den Haag ontvangt veel meldingen via het Steunpunt, CoMensha, en via andere (mannen) opvangorganisaties in het land. De aanmeldingen in Rotterdam komen vooral binnen via de politie, via andere mannenopvanglocaties, het algemeen maatschappelijk werk, het crisiscentrum, huisartsen. De mannen die opgevangen zijn attenderen andere mannen in problematische situaties eveneens op het bestaan van de opvangmogelijkheid. Dus ook de opgevangen mannen melden andere mannen aan. De opvanglocatie in Utrecht ontvangt veel meldingen via het Steunpunt.

Bij de aanmeldingenstroom dient een relativerende kanttekening te worden geplaatst. Naast ketenpartners verwijzen ook de verschillende opvanglocaties in het land mannen door naar de mannenopvang in de vier grote steden. Zij maken hiervoor gebruik van het landelijk registratiesysteem voor de openstaande plaatsen "Meldpunt Open Plaatsen" (MOP) voor raadpleging van openstaande opvangplaatsen in het land. Meldingen worden doorgaans gedaan bij opvanglocaties waarvan in het MOP openstaande plaatsen geregistreerd zijn. Wanneer geen opvangplaatsen in het MOP open staan, worden doorgaans geen meldingen verricht bij de betreffende opvanglocatie, althans niet

⁹ Het steunpunt Veilige Haven van Schorerstichting biedt ondersteuning aan jongeren uit multicultureel Amsterdam en omstreken die een plek zoeken waar ze terecht kunnen met hun homo-, biseksuele of transgendersgevoelens.

door andere opvangorganisaties in het land. Aan de ontvangen meldingen kunnen daarom geen betrouwbare conclusies verbonden worden wat betreft de omvang van de hulpvraag van mannen.

3.1.1 Indicaties, contra-indicaties en triage

Na ontvangst van een aanmelding neemt de betreffende opvangorganisatie telefonisch contact op met de hulpbehoevende. In dit telefonisch gesprek wordt getracht een beeld te krijgen van de problematiek. Vaak is in het eerste gesprek al duidelijk of er sprake is van geweld in een afhankelijkheidsrelatie. Stichting Wende - Den Haag – en VieJa Utrecht gebruiken een korte veiligheidscheck als hulpmiddel voor het eerste gesprek (zie bijlage 10.3.). Wanneer sprake is van geweld in een afhankelijkheidssituatie en er twijfel blijft over de veiligheid, dan wordt in beide gemeenten het gesprek vervolgd met een risicoscreening.

Een knelpunt bij het telefonische gesprek is de Nederlandse taalbeheersing. Bij anderstaligen die de Nederlandse taal niet beheersen wordt geïmproviseerd door beroep te doen op collega's die de taal beheersen. Wanneer dit niet mogelijk blijkt en er vermoeden is dat het om een potentiële cliënt gaat, wordt overgestapt naar een persoonlijk gesprek met inschakeling van de tolkentelefoon. Aldus wordt met de aangemelde persoon de situatie doorgenomen om te bepalen of deze in aanmerking komt voor opvang. Mannen komen in aanmerking voor opvang wanneer zij voldoen aan de volgende criteria:

- er is sprake van actueel (dreiging van) huiselijk geweld in een afhankelijkheidsrelatie;
- er is sprake van actueel (dreiging van) geweld wegens de seksuele geaardheid;
- er is sprake van actueel (dreiging van) geweld wegens eerdere gerelateerde kwesties. Hieronder behoren ook mannen die gedwongen worden tot het uitvoeren van eerdere gerelateerd geweld;
- er is sprake van mensenhandel;
- de hulpbehoevende man is minimaal 14 jaar oud en kan zelfstandig functioneren (voor kinderen die met volwassen mannen meekomen, geldt deze leeftijdsgrens niet).

Wanneer in het telefonisch gesprek blijkt dat er geen sprake is van een actuele geweldsituatie in een afhankelijkheidsrelatie, wordt getracht de hulpvrager naar de juiste (andere) hulpverlening te verwijzen. Maar ook wanneer wel sprake is van een geweldsituatie in een afhankelijkheidsrelatie kunnen bijzondere omstandigheden aanleiding zijn om (nog) niet over te gaan tot opvang. Contra-indicaties voor opvang zijn:

- situaties waarin geen sprake is van huiselijk geweld of ander geweld in een afhankelijkheidsrelatie. In dergelijke situaties wordt gekeken of de persoon via andere organisaties verder geholpen kan worden. Wanneer passend aanbod niet bekend is bij degene die namens de mannenopvang het telefonisch gesprek voert, wordt de hulpbehoevende terugverwezen naar de partij die hem naar de mannenopvang heeft verwezen;
- situaties waarin dakloosheid of dreiging met dakloosheid het hoofdprobleem vormt. Mannen bij wie dakloosheid de basis voor de hulpvraag is, worden doorverwezen naar de maatschappelijke opvang;

- mannen met alcohol- en/of drugsverslavingsproblematiek. Opvang van mannen met verslavingsproblematiek is wegens een tweetal redenen een contra-indicatie. Een eerste reden is dat verslavingsproblematiek direct consequenties heeft voor de veiligheidsbeleving van andere opgevangen mannen. Een tweede reden is het ontbreken van de nodige deskundigheid om mannen met verslavingsproblematiek te helpen. Mannen met verslavingsproblematiek worden doorverwezen naar de maatschappelijke opvang of organisaties die gespecialiseerd zijn in de verslavingszorg;
- mannen met ernstige psychiatrische problematiek; Ook deze doelgroep heeft (afhankelijk van de diagnose) direct consequenties voor het veiligheidsgevoel van andere mannen die opgevangen zijn. Daarnaast vereist ernstige psychiatrische problematiek andere specialistische deskundigheid dan aanwezig binnen de mannenopvang. Mannen met psychiatrische problematiek worden doorverwezen naar de maatschappelijke opvang of naar organisaties voor geestelijke gezondheidszorg;
- de hulpbehoevende persoon kan niet zelfstandig functioneren wegens fysieke of verstandelijke beperkingen. Enerzijds ontbreekt bijvoorbeeld bij verstandelijke beperking voldoende expertise om deze mannen te helpen, anderzijds ontbreekt de personele capaciteit. Aangezien de mannenopvang niet 24/7 bemenst is, is de opvanggelegenheid niet geschikt voor mannen die niet zelfstandig kunnen functioneren. Wanneer mensen wegens afhankelijkheid in het dagelijks functioneren niet opgevangen worden, wordt gezocht naar passende andere hulp of terugverwezen naar degene die hen heeft verwezen naar de opvang;
- mannen met criminele antecedenten of mannen die zelf (mede)pleger van geweld zijn. De opvangorganisaties zijn er alert op dat alleen slachtoffers van geweld gebruik maken van opvangfaciliteiten, niet mensen die zelf (mede)pleger zijn van geweld. Hiervan is bijvoorbeeld sprake bij plegers van eerdere gerelateerd geweld die wegens hun plegerschap bedreigd worden door hun eigen gemeenschap. Ter illustratie:

“Ik vind het soms wel heel moeilijk om te onderscheiden of iemand echt te maken heeft met eerdere gerelateerd geweld. En ook om daarbinnen dan onderscheid te maken tussen plegers en slachtoffers. We hebben wel een aantal keren gehad dat we van de intakeafdeling doorkregen dat het ging om een casus van eerdere gerelateerd geweld en dat was dan ook zo. Maar dan bij de nadere analyse kregen we in de gaten, dat het om een man ging die vermoedelijk zijn eigen dochter had misbruikt en daarom gezocht werd door zijn familie. Dan gaat het om verdenking van criminele antecedenten. En dat zal toch niet de bedoeling zijn, dat we een onderduikadres zijn voor plegers.”
(Medewerker mannenopvang).

- Wanneer de suïcidekans hoog wordt ingeschat, wordt de potentiële cliënt (eerst) opgevangen binnen de crisisdienst. De crisisdienst kijkt in hoeverre iemand echt in staat is om binnen afzienbare tijd een suïcidepoging te ondernemen en biedt deze acuut opvang en begeleiding. De crisisdienst heeft 24/7 toezicht en begeleiding. Na een periode in de crisisdienst kan de potentiële cliënt – mits deze voldoet aan de doelgroepdefiniëring – alsnog opgevangen worden binnen de mannenopvang;

- mannen die zelf de thuissituatie niet willen verlaten, maar wel hulp willen bij het aanpakken van hun problemen. Deze mannen kunnen ambulante hulp worden geboden. De opvangorganisaties bieden vaak zelf via andere financieringsstromen ambulante hulp. Bijvoorbeeld vanuit de Steunpunten Huiselijk Geweld;
- de mannenopvang in Den Haag vangt alleen mannen op die met de risicoscreening code oranje en rood hebben en woonachtig zijn buiten Den Haag. Inwoners uit Den Haag met code oranje of rood bij de risicoscreening worden doorverwezen naar opvang in andere steden. De andere opvanglocaties beperken zich niet tot mannen met code oranje of rood bij de risicoscreening.

3.1.2 De risicoscreening

Blijkt de hulpbehoevende te voldoen aan de basiscriteria voor opvang, dan wordt overgegaan tot een veiligheidscheck en eventueel een risicoscreening om af te wegen hoe ernstig de situatie van het slachtoffer is. Voor de risicoscreening maken de vier opvangorganisaties gebruik van het risicoscreeningsinstrument voor de vrouwenopvang (zie bijlage 10.4.). Het risicoscreeningsinstrument wordt door alle opvanglocaties bij alle cliënten afgenomen. Het moment van risicoscreening is doorgaans bij ontvangst van de aanmelding, maar in Utrecht en Rotterdam soms ook in het intakegesprek¹⁰. Een eerste doelstelling van de risicoscreening is het beoordelen of een vluchtroute dan wel een handelplan noodzakelijk is. Vlak na ontvangst van een aanmelding kan sprake zijn van een crisissituatie waarin acuut opvang geregeld moet worden. Bij de risicotaxatie wordt gewerkt met een drietal kleurcoden die toegekend kunnen worden aan een casus, namelijk de kleurcoden rood, oranje en groen. De code rood betekent dat het slachtoffer niet veilig is in de reguliere opvang in de betreffende stad. Opvang zal moeten plaatsvinden op een veilige en geheime plek in een safehouse¹¹ of in een andere stad waar het slachtoffer een code oranje of groen heeft. Het slachtoffer krijgt een code groen als de opvang in de betreffende stad wel voldoende veiligheid biedt. De casemanager in de stad van herkomst is dan verantwoordelijk voor de toeleiding en warme overdracht naar de andere stad. Een code oranje betekent dat er wel risicofactoren zijn, maar dat er geen sprake is van acute en ernstige dreiging. Het slachtoffer kan opgevangen worden in de betreffende stad, mits een aantal aanvullende veiligheidsmaatregelen getroffen worden. Wel dient de opvang er rekening mee te houden dat de veiligheidssituatie van het slachtoffer tijdens de opvang kan veranderen. Zowel bij de aanmelding als bij de risicoscreening kan blijken dat de aangemelde persoon niet in aanmerking komt voor opvang. Soms kan de betreffende persoon wel te maken hebben met (dreiging van) geweld in een afhankelijkheidsrelatie, maar alsnog niet in aanmerking komen voor mannenopvang. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij contra-indicaties, maar ook als het slachtoffer voldoende gebaat is bij ambulante

hulp. Is het slachtoffer beter gebaat bij andere hulp dan de mannenopvang, dan vindt een triage en doorverwijzing dan wel toeleiding plaats. Tabel 3.1.2.a is een weergave van de redenen van afwijzing of doorverwijzingen na aanmelding of risicoscreening.

Geen opvang wegens andere problematiek

Zestien procent van de aanmeldingen wordt afgewezen wegens andere problematiek dan huiselijk geweld of mensenhandel. Deze meldingen betreffen andere problematiek dan waar de mannenopvang voor is opgericht. In nogmaals 7% van de meldingen betreft de aanmelding wel huiselijk geweldsproblematiek, maar is andere hulp dan opvang geïndiceerd, bijvoorbeeld ambulante hulp.

Tabel 3.1.2.a. Reden geen opvang ...

	A'dam	Den Haag	R'dam	Utrecht	Totaal (%)
Andere problematiek dan HG	38	4	23	15	80 (16%)
Andere hulp geïndiceerd	3	6	9	15	33 (7%)
Dakloosheid hoofdprobleem		9	7	47	63 (13%)
Mogelijk problematisch gedrag		2			2 (0%)
Verslavingsproblematiek				4	4 (1%)
Psychiatrische problematiek		2		7	9 (2%)
Geen zelfstandig functioneren				3	3 (1%)
Criminele antecedenten				3	3 (1%)
Verblijft illegaal in Nederland				2	2 (0%)
Cliënt is te jong of te oud		1			1 (0%)
Afkomstig uit directe omgeving		2	3		5 (1%)
Geen geheim adres nodig		6			6 (1%)
Locatie niet veilig / code rood	10				10 (2%)
Mensenhandel plaats en vol	14			13	27 (6%)
Geen plaats meer in opvang	32	4	17	15	68 (14%)
Opvang vol, wachtlijst				1	1 (0%)
Opvang (nog) niet geschikt				6	6 (1%)
Niet op komen dagen/wil (nog) niet	19	2	13	34	68 (14%)
Onbekend / overig	10	94			104 (21%)
Totaal	126	132	72	165	495 (100%)

¹⁰ Bij eerdere gerelateerde kwesties wordt in Utrecht altijd een risicoscreening afgenomen bij aanmelding. Maar in situaties van huiselijk geweld die stoppen door opvang van de slachtoffers, wordt bij aanmelding geen risicoscreening afgenomen, aangezien er door vertrek uit de huiselijke situatie geen dreiging met geweld meer bestaat. Bij de intake wordt alsnog een risicoscreening afgenomen.

¹¹ Rotterdam heeft geen safehouse. Amsterdam heeft een safehouse, geschikt voor een gezin met twee kinderen. De ervaring leert dat mannen hiervan doorgaans geen gebruik maken. De safehouses worden doorgaans beschikbaar gesteld aan zowel de mannenopvang als de vrouwenopvang.

Wel of geen geweld in afhankelijkheidsrelatie?

De meest voorkomende afwijzingsgrond is dakloosheid of dreiging van dakloosheid (13%). Hieronder bevinden zich ook mannen die te maken hebben met huiselijk geweld, die deze situatie willen ontvluchten, maar daarbij alleen onderdak zoeken. Zij willen vanuit een opvanglocatie andere huisvesting zoeken en hun eigen situatie weer zelf opbouwen. Deze mannen worden doorverwezen naar de maatschappelijke opvang omdat hun hulpvraag niet gepaard gaat met de vraag om hulpverlening.

Geen opvang ondanks slachtofferschap

Een aanzienlijk deel van de aanmeldingen (43%) die niet tot opvang leiden, betreft wel geweld in afhankelijkheidsrelaties of mensenhandel. De gronden voor af- dan wel doorverwijzing zijn divers, van mogelijk problematisch gedrag of illegaliteit tot psychiatrische problematiek waar de opvang niet op toegerust is. De meest voorkomende redenen zijn het gebrek aan opvangplaatsen (14%) en niet op komen dagen / wil (nog) niet.

Het gebrek aan opvangplaatsen leidt niet tot een wachtlijst, dankzij de samenwerking tussen de opvanglocaties¹². Maar uit de registraties blijkt dat veel potentiële cliënten uitvallen wanneer opvangcapaciteit binnen de eigen regio ontbreekt. Van de 68 mannen die niet in hun eigen regio opgevangen konden worden, hebben er 19 (28%) gebruik gemaakt van opvang in een andere gemeente. Dit betekent dat 72% van de cliënten die doorverwezen worden naar een andere opvanglocatie, bij gebrek aan opvang binnen de eigen regio (en andere oplossingen) uit beeld verdwijnt. Waar deze mannen vervolgens naar toe gaan is niet duidelijk. Mogelijkheden zijn: de maatschappelijke opvang, dakloosheid, logeren bij vrienden, slapen in een auto, maar ook terug naar de geweldssituatie. Soms was een combinatie van factoren reden voor slachtoffers om, ondanks opvanggelegenheid in een andere regio, toch in de geweldssituatie te blijven. Bijvoorbeeld de angst om het contact met kinderen te verliezen, schaamte wanneer meer mensen te weten zouden komen van het slachtofferschap, maar ook angst om een baan te verliezen en vervolgens economisch afhankelijk te worden door plaatsing in een verder gelegen opvang. Wanneer mannen wel open stonden voor opvang buiten hun eigen regio, werden zij bij gebrek aan plaatsen binnen de eigen regio, toegeleid naar opvanglocaties in andere steden.

Vervolgens zijn er ook veel mannen die wel voor opvang in aanmerking komen, dit ook aangeboden kregen, maar hier geen gebruik van hebben gemaakt (14%). De categorie 'niet op komen dagen/wil niet' bestaat uit een scala aan achterliggende redenen. Het gaat bij deze categorie om mensen die niet op komen dagen op de opvangdatum, maar ook om mensen die niet meer willen of die alsnog via hun eigen netwerk onderkomen hebben kunnen regelen. Ook behoren hiertoe mannen die aangemeld zijn door een hulpverlener, maar toch uiteindelijk geen gebruik willen maken van de opvang. Zij kiezen er wegens schaamte voor om in de situatie te blijven en de problematiek stil te houden.

Uit de tabel blijkt voorts dat relatief veel slachtoffers van mensenhandel (6%) zijn geweigerd wegens het tekort aan opvangplaatsen. De mannenopvang was primair opgezet en ingericht voor de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld. Voor slachtoffers van mensenhandel bestaat in het land reeds opvang waar slachtoffers via CoMensha naar toegeleid worden. Maar slachtoffers van mensenhandel werden ook opgevangen, wanneer sprake was van vrijstaande capaciteit binnen de mannenopvang en er elders geen opvanggelegenheid meer beschikbaar was. Hieraan was een maximum gesteld van twee plaatsen per opvang. Het gevolg was dat slachtoffers van mensenhandel – wanneer reeds twee plaatsen vergeven waren – werden geweigerd en verwezen naar opvangmogelijkheden elders in het land. De opvang van slachtoffers van mensenhandel is met ingang van het nieuwe convenant halverwege 2010 gemaximaliseerd tot acht plaatsen in totaal over de vier opvanglocaties. Mochten meer slachtoffers zich melden en er nog veel plaatsen open zijn, dan kan dit leiden tot meer plaatsingen.

Ook zijn mensen wegens een code rood bij de risicoscreening in de betreffende stad doorverwezen naar een andere opvanglocatie. Op dit punt ontstaat wel een bijzonder probleem. Uit de dossiers blijkt namelijk dat inwoners van Den Haag beroep doen op opvangmogelijkheid binnen de andere steden. Zij worden door de opvanglocaties in andere steden verwezen naar de opvanglocatie in Den Haag wegens de afspraak dat opvang binnen de eigen regio prioriteit verdient. Echter de opvanglocatie in Den Haag hanteert de regel dat deze geen mannen uit de stad Den Haag opvangt. De gedachte hierachter is dat de opvanglocatie Den Haag alleen mannen opvangt die code rood of code oranje hebben gekregen bij de risicoscreening en het geheim adres onder druk komt te staan bij instroom uit de stad zelf. Daarmee hangt samen dat opvang binnen de eigen stad niet aangeraden is wegens veiligheidsrisico's. Mannen uit omringende gemeenten worden wel opgevangen in de opvanglocatie in Den Haag. Deze interpretatie van de afspraken zorgt ervoor dat opvang voor inwoners van Den Haag wat ingewikkelder loopt dan de opvang van mensen uit andere gemeenten.

Veel meldingen betroffen andere problematiek dan de problematiek waar de mannenopvang zich op richt of betroffen contra-indicaties voor opvang. De aanmeldingen zijn door de opvangorganisaties ontvangen, behandeld en mits van toepassing, afgewezen. De afwijzing ging bij veel meldingen gepaard met een doorverwijzing dan wel een toeleiding naar andere hulp (zie tabel 3.1.2.b).

¹² Utrecht had een slachtoffer op de wachtlijst die binnen afzienbare tijd (twee weken) kon instromen. Van plaatsing op de wachtlijst is sprake wanneer mensen per se in hun eigen regio willen blijven én wanneer de betreffende opvangorganisatie binnen zeer korte termijn een open plaats verwacht.

Tabel 3.1.2.b. Doorverwijzing / toeleiding van mannen na aanmelding of risicoscreening naar ...

	A'dam	Den Haag	R'dam	Utrecht	Totaal (%)
Andere ambulante hulp	4		11	2	17 (3%)
Andere mannenopvang	7			21	28 (6%)
Crisis-/maatschappelijke/nacht -opvang	9		16	47	72 (15%)
Begeleid wonen			1		1 (0%)
Justitiële instantie			4		4 (1%)
GGZ			6	7	13 (3%)
Verslavingszorg			1	4	5 (1%)
Maatschappelijke dienstverlening			18	2	20 (4%)
Lichamelijke gezondheidszorg				1	1 (0%)
Vluchtelingenorganisatie			1		1 (0%)
Jeugdhulpverlening			7		7 (1%)
Steunpunt Huiselijk Geweld	5		5	1	11 (2%)
Terug naar verwijzer	36			16	52 (11%)
Doorverwijzing onbekend of n.v.t.	65	132	2	64	263 (53%)
Totaal	126	132	72	165	495 (100%)

Van alle aanmeldingen heeft 27% geleid tot opvang. Alle andere aanmeldingen zijn door de opvangorganisaties ontvangen, behandeld en al dan niet doorverwezen naar andere, beter passende hulp. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat niet alle doorverwijzers of aanmelders goed bekend zijn met de opvangcriteria. Betere bekendheid met opvangcriteria en contra-indicaties bij verwijzende instanties zal naar verwachting leiden tot een beperking van de aanmeldingen tot mannen die wel voldoen aan de opvangcriteria.

Een verschil in de aanmeldingsprocedure in praktijk is de fase waarin de veiligheidscheck en de risicoscreening worden toegepast. Alle opvanglocaties verrichten in het eerste telefonische contact met de hulpbehoevende persoon een veiligheidscheck. Maar de risicoscreening wordt bij de ene opvanglocatie (Amsterdam en Utrecht¹³) in het eerste telefonische contact afgenomen, terwijl de andere opvanglocaties het risicoscreeningsinstrument tijdens de face-to-face intake (Rotterdam en Den Haag) afnemen. Een standaard afname van het risicoscreeningsinstrument in het eerste telefonische contact zou als een filter kunnen fungeren voor de uitnodigingen voor een intake, waardoor de afwijzingen na intake verder verlaagd worden. In de praktijk zal hier flexibel mee omgegaan moeten worden, aangezien het om diverse redenen niet altijd mogelijk is om het risicoscreeningsinstrument in het eerste telefonisch contact af te nemen¹⁴.

3.2 Intake

Wanneer duidelijk is dat de aangemelde persoon voldoet aan de indicaties voor opvang, wordt deze uitgenodigd voor een face-to-face intakegesprek. In het intakegesprek wordt getracht dieper in te gaan op de problematiek en een beeld te krijgen van de hulpvraag van de cliënt. Tijdens het intakegesprek wordt in Utrecht de risicoscreening verricht bij mannen die deze nog niet hebben gehad in de aanmeldingsfase. In Den Haag en Rotterdam is het intakegesprek het moment waarop bij alle cliënten een risicoscreening wordt afgenomen. In Rotterdam wordt het intakegesprek gevoerd door een speciaal hiervoor ingericht intakebureau.

Soms blijven ook na de intake nog vraagtekens bestaan bij de betrouwbaarheid van het verhaal van de potentiële cliënt. Ook kunnen er vragen ontstaan omtrent de psychiatrische gesteldheid of eventuele verslavingsproblematiek van een aangemelde persoon. Tenslotte is er nog de behoefte om criminele antecedenten van aangemelde personen uit te kunnen zoeken, nog voordat er besloten wordt om over te gaan tot opvang.

In de praktijk bestaan weinig instrumenten om het verhaal van een persoon te controleren. Een ingang is het politieapparaat. De opvanglocaties in Utrecht en Den Haag verrichten bij twijfel een soort (sociaal) achtergrondonderzoek. Zo kan bij de politie geverifieerd worden of een potentiële cliënt - mits de cliënt hieraan refereert - daadwerkelijk aangifte heeft gedaan tegen de geweldpleger. De opvanglocatie in Den Haag gaat nog een stap verder door bij twijfel de politie te raadplegen over criminele antecedenten van potentiële cliënten. Structurele afspraken rondom de informatie-uitwisseling tussen politie en mannenopvang ontbreken echter in alle vier de steden. Ook ontbreken afspraken tussen GGZ-instellingen en de opvang om voor opvang te toetsen of een potentiële cliënt niet bekend is met psychiatrische problematiek dan wel verslavingsproblematiek.

¹³ Utrecht neemt bij situaties van eengerelateerd geweld bij de aanmelding al een risicoscreening af en in andere situaties wanneer er twijfel is over de risico's. Wanneer duidelijk is dat er na opvang geen sprake is van dreiging, wordt de risicotaxatie bij de intake afgenomen.

¹⁴ Zo vormen emoties en taalbarrières soms een belemmering in het eerste telefonische contact.

3.3 Opvang

Wanneer besloten wordt tot opvang van de aangemelde persoon, wordt deze uitgenodigd op de opvanglocatie. De tijd tussen een aanmelding en opname varieert van enkele uren tot twee weken. Uit dossieronderzoek blijkt dat mannen soms zoveel schaamte en angst ervaren dat zij zelf om tijd vragen om hier overheen te stappen voor zij naar de opvang komen. Met hen wordt dan afgesproken dat zij de coördinator kunnen bellen wanneer zij (alsnog) opgevangen willen worden. In Rotterdam, Amsterdam en Utrecht krijgen mannen een adres door waar zij naartoe kunnen komen. Soms is dit het adres van het hoofdkantoor, soms is dit het opvangadres. De opvang in Den Haag spreekt met de mannen af op een openbaar adres in de buurt van het opvangadres en haalt daar de mannen op.

De vier opvanglocaties hebben tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 in totaal 182 mannen opgevangen, waarvan 53 in Amsterdam, 42 in Den Haag, 51 in Rotterdam en 36 in Utrecht¹⁵. De instroomroute van deze cliënten wordt weergegeven in tabel 3.3.a.

Tabel 3.3.a. Instroom via/toegeleid naar mannenopvang door...

	A'dam	Den Haag	R'dam	Utrecht	Totaal (%)
Justitiële instanties/politie	3	3	4		10 (5%)
Steunpunten HG	16	4	2	7	29 (16%)
Maatsch. dienstverlening	3	5	7		15 (8%)
Maatschappelijke opvang	10	4	6	1	21 (12%)
Andere mannenopvang		7		12	19 (10%)
Jongerenhulpverlening	3		1		4 (2%)
Lichamelijke GZ	1		2		3 (2%)
CoMensha	7	12		4	23 (13%)
Andere org. mensenhandel			4	2	6 (3%)
Andere organisaties		2	1	5	8 (4%)
Cliënt zelf	9	2	23	5	39 (21%)
Netwerk van cliënt	1	1	1		3 (2%)
Onbekend		2			2 (1%)
Totaal	53	42	51	36	182 (100%)

De grootste aanmeldingenstroom bestaat uit cliënten die hun eigen weg naar de mannenopvang vinden. De grootste verwijzers zijn de Steunpunten Huiselijk Geweld en CoMensha, samen verantwoordelijk voor 29% van de aanmeldingen. Organisaties voor maatschappelijke opvang en andere mannenopvanglocaties zijn vervolgens verantwoordelijk voor nog eens 22% van de aanmeldingen, wat duidt op een nauwe samenwerking tussen de verschillende opvangorganisaties. Ook organisaties voor maatschappelijke dienstverlening weten de mannenopvang voor hun cliënten geregeld te vinden.

De verblijfsduur van de cliënten geeft een indruk van de periode die nodig is om de situatie van de cliënten weer op de rails te krijgen. Maar ook een beeld van de tijd die nodig is om geschikte (zelfstandige) woonruimte en eventueel ambulante hulpverlening na opvang te organiseren. De verblijfsduur van de cliënten is weergegeven in tabel 3.3.b.

Tabel 3.3.b. Verblijfsduur in maanden per opvanglocatie

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Totaal (%)
< 1 maand	13	12	8	9	42 (23%)
1 – 3 maanden	20	10	6	7	43 (24%)
3 – 6 maanden	11	11	13	9	45 (25%)
6 – 9 maanden	8	6	15	7	36 (20%)
9 – 12 maanden	0	0	8	3	11 (6%)
1 jaar tot 1,5 jaar	1	3	1	1	6 (3%)
Totaal	53	42	51	36	182 (100%)

Uit tabel 3.3.b blijkt een min of meer gelijke verdeling dat de meeste cliënten (72%) een verblijfsduur hebben van korter dan zes maanden. Maar liefst 23% van de cliënten maakt voor een relatief korte duur gebruik van de opvang. 20% Van de cliënten maakt gebruik van de uitloopmogelijkheid van de opvangperiode tot een maximum van negen maanden. Problematisch is het percentage cliënten (9%) dat langer dan negen maanden in de opvang verblijft. Oorzaken van dit lange verblijf zijn uiteenlopend, variërend van gebrek aan passende woonruimte¹⁶ tot het uitzitten van een IND-procedure. Wat verblijfsduur betreft blijken opvallende verschillen tussen de verschillende opvanglocaties. Zo hebben Amsterdam en Den Haag overwegend cliënten die korter dan drie maanden in de opvang verblijven (respectievelijk 62% en 52%), In Rotterdam verblijft circa 57% van de cliënten tussen drie en negen maanden in de opvang. Rotterdam heeft ook relatief de meeste cliënten die langer dan negen maanden in

¹⁵ In Utrecht zijn 29 cliënten opgevangen, zeven cliënten hebben ambulante hulp (gehad).

¹⁶ Hierbij kan gedacht worden aan ontbreken van capaciteit bij begeleid wonen en lange diagnostische en administratieve procedures voor bijzondere woonvormen voor verstandelijk beperkte cliënten. Maar ook het kortweg ontbreken van doorstroomwoningen is oorzaak van een langer verblijf binnen de mannenopvang.

de opvang verblijven. Amsterdam heeft relatief de minste cliënten langer dan negen maanden in de opvang.

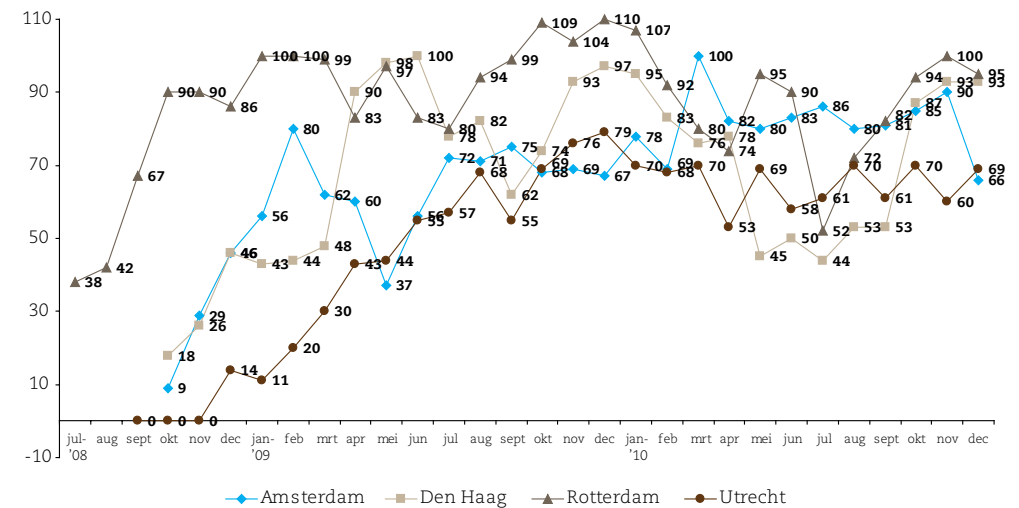
De bezettingsgraad van de verschillende opvanglocaties geeft een beeld van de efficiency. De gemiddelde bezettingsgraad wordt per opvanglocatie weergegeven in tabel 3.3.c.

Tabel 3.3.c. Gemiddelde bezettingsgraad per opvanglocatie vanaf opening tot 31 december 2010*

Bezettingsgraad	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
2008	28,3%	30,1%	47,7%	3,6%
2009	64,3%	75,8%	97,2%	50,7%
2010	81,7%	70,8%	86,0%	81,3%
Gemiddelde Bezettingsgraad	66,6%	68,5%	76,4%	60,3%

* De bezettingsgraad is berekend vanaf de opening van de locatie op basis van 10 opvangplaatsen per locatie. De locaties Amsterdam en Utrecht hebben geleidelijk op basis van de vraag hun opvanglocaties uitgebreid. De bezettingsgraad van deze locaties geeft dus onterecht het beeld dat er meer plaatsen onbezet waren dan in werkelijkheid het geval was.

Grafiek 3.3.d. Bezettingsgraad per opvanglocatie op basis van 10 opvangplaatsen

3.4 Samenvatting en conclusies

De eerste onderzoeksvraag in dit onderzoek luidt: 'Hoe verloopt de instroom op de mannenopvang? En hoe vinden risicotaxatie en triage plaats?'

In dit hoofdstuk is uitgebreid ingegaan op de drie stappen aan de voorkant van de opvang: aanmelding, intake en opvang. Ook de triage en de risicotaxatie zijn beschreven. Tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 hebben de vier opvanglocaties gezamenlijk 677 aanmeldingen ontvangen. Aanmeldingen komen via verschillende kanalen binnen. Mannen zoeken zelf via zoekmachines op internet. Gezien de schaamte die voor velen van hen gepaard gaat met hun slachtofferschap, is zoeken via internet een veilige route naar hulp. Deze route wordt vooral gebruikt door de slachtoffers van huiselijk en eerge relateerd geweld, die de Nederlandse taal beheersen. Andere routen die door de respondenten zijn genoemd zijn onder andere via een huisarts, via een maatschappelijk werker of via de politie. Een nieuw kanaal blijkt ook te ontstaan via reeds uitgestroomde mannen. Daarnaast vindt aanmelding plaats via een scala aan ketenpartners.

Maar niet alle aanmeldingen leiden tot opvang. Van de 677 ontvangen meldingen zijn in totaal 182 mannen opgevangen, 27% van het totaal aantal aanmeldingen. Uit deze bevinding kunnen verschillende conclusies getrokken worden. Een eerste conclusie is dat veel ketenpartners hun weg weten te vinden naar de mannenopvang. De voorlichtingsactiviteiten en media-aandacht hebben bijgedragen aan bekendheid van de mannenopvang bij ketenpartners in de hulpverlening. Een tweede conclusie is dat ketenpartners die de aanmelding verrichten onvoldoende bekend zijn met de opvangindicaties en de contra-indicaties. Maar ook met andere hulpmogelijkheden voor mannen zoals de maatschappelijke opvang. Duidelijke en eenduidige opvangcriteria,

De bezettingsgraad is berekend vanaf de opening van de betreffende opvang, uitgaande van een capaciteit van tien opvangplaatsen per locatie. De opvanglocatie in Rotterdam heeft de meest efficiënte bezetting. De opvanglocatie in Utrecht heeft, berekend op basis van 10 plaatsen sinds de opening van de opvang, de minst efficiënte bezetting. De locatie Utrecht heeft tot 1 juli 2010 een capaciteit van tien opvangplaatsen gehad. Daarna heeft de locatie Utrecht zeven opvang- en drie ambulante plaatsen gehad. Voor de berekening van de bezettingsgraad van Utrecht is ook na 1 juli 2010 uitgegaan van het totaal aan tien plaatsen (ambulant en opvang).

Een nauwkeuriger beeld ontstaat wanneer we de bezettingsgraad per maand bekijken. In grafiek 3.3.d. wordt deze per opvanglocatie weergegeven. Voor de locaties in Utrecht en Amsterdam geeft de grafiek een iets vertekend beeld. De uitbreiding van opvangplaatsen heeft in Utrecht en Amsterdam geleidelijk plaatsgevonden, afhankelijk van de vraag. Er waren in werkelijkheid dus minder leegstaande plaatsen dan de bezettingsgegevens in grafiek 3.3.d. doen vermoeden.

De bezettingsgegevens van de opvanglocatie in Rotterdam geven ook een bijzonder beeld. Deze opvanglocatie heeft namelijk een extra (elfde) bed bovenop de overeengekomen opvangcapaciteit. Dit bed is beschikbaar voor acute situaties wanneer de andere tien opvangplaatsen bezet zijn. Dit extra bed verklaart voor een deel de hogere bezettingsgraad van de opvanglocatie in Rotterdam.

alsmede een eenduidige communicatie ervan naar ketenpartners, zullen naar verwachting bijdragen aan een afname van het aantal aanmeldingen, dat niet voldoet aan opvangcriteria. Deze aanmeldingen zouden bij voorkeur gedaan moeten worden bij Steunpunten Huiselijk Geweld, mits de problematiek huiselijk geweld betreft. Steunpunten kunnen vervolgens zorgdragen voor de toeleiding naar passende hulp. Een derde conclusie die we uit de aanmeldingsgegevens kunnen trekken is dat relatief veel slachtoffers uit beeld verdwijnen wanneer zij niet binnen de eigen regio worden opgevangen.

Een eerste triage van de aanmeldingen vindt plaats bij de ontvangst van de aanmeldingen. In deze fase van de procedure blijkt vaak al of het gaat om mannen die te maken hebben met geweld in een afhankelijkheidsrelatie of niet. Een korte veiligheidscheck is onderdeel van de aanmeldingsprocedure.

Een tweede triage vindt plaats na afname van de risicoscreening. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het risicoscreeningsinstrument van de Federatie Opvang en het Verwey-Jonker Instituut. Het moment van risicoscreening is vaak bij ontvangst van de aanmelding (telefonisch), maar soms ook gedurende het intakegesprek.

De intake vindt bij drie de opvangorganisaties plaats door de coördinator van de opvang. In Rotterdam voert een speciaal ingericht intakebureau het intakegesprek. Tijdens de intake wordt het uiteindelijke besluit genomen of een potentiële cliënt wordt opgevangen of niet. Dit is een moment waarop soms behoefte is aan meer informatie dan de organisatie via de potentiële cliënt kan verkrijgen, voornamelijk over criminele antecedenten, licht verstandelijke handicap of mogelijke psychiatrische problematiek. Samenwerkingsafspraken met de politie zullen bijdragen aan verheldering van mogelijke contra-indicaties. Daarnaast zouden toestemmingsverklaringen van potentiële cliënten ingevoerd kunnen worden om gegevens bij huisartsen op te vragen om mogelijke contra-indicaties uit te sluiten.

De verschillende opvanglocaties hanteren verschillende opvangcriteria en contra-indicaties. Een knelpunt bij de aanmelding en triage ontstaat hierdoor in het bijzonder voor slachtoffers in Den Haag, maar ook voor slachtoffers buiten de regio's Rotterdam, Amsterdam en Utrecht. De opvanglocaties in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht geven voorrang aan opvang van slachtoffers binnen de eigen regio, maar Den Haag hanteert de regel dat inwoners uit Den Haag niet binnen de eigen gemeente opvangen worden als dit vanwege de code rood niet kan. Hiermee hangt eveneens een ander verschil in indicaties samen: Amsterdam, Rotterdam en Utrecht vangen zowel cliënten op met code rood als oranje en groen. De locatie in Den Haag vangt alleen cliënten op met code rood en oranje.

Deze keuzen hangen direct samen met de definiëring van de doelstelling en de doelgroep van de opvang: gaat het om het beëindigen van de geweldsituatie, dan is soms opvang al voldoende bij cliënten met code groen of wordt de opvang beperkt tot mannen die ook na opvang in een bedreigde situatie verkeren, de mannen met een code oranje of rood. Den Haag richt zich op de veiligheid voor ernstig bedreigde mannen uit heel Nederland en vangt daarom geen cliënten op uit Den Haag of cliënten met code

groen uit de eigen regio. De aanbeveling van Van Dijk e.a. (2010) dat een duidelijkere beschrijving nodig is van de doelgroepen blijft gezien bovenstaande bevindingen nog actueel: de definiëring van de doelgroep, maar ook de doelstelling van de mannenopvang behoeven nadere specificering.

Wanneer we de instroomroute bekijken van de opgevangen mannen, dan zien we dat relatief veel cliënten hun eigen weg naar de mannenopvang vinden. Steunpunten Huiselijk Geweld en CoMensha blijken daarnaast de grootste stroom aanmeldingen te verrichten. Ook de maatschappelijke opvang en andere mannenopvanglocaties melden veel mannen aan die voldoen aan de opvangcriteria.

De verblijfsduur van de mannen varieert van enkele dagen tot anderhalf jaar. Wanneer we de bezettingsgraad bekijken, zien we dat Rotterdam de hoogste bezettingsgraad heeft en Utrecht de laagste.

4

KENMERKEN VAN DE MANNEN IN DE OPVANG

De mannen in de mannenopvang verschillen allemaal in meerdere opzichten van elkaar. Zij verschillen in leeftijd, levensfase, genoten opvoeding, sociaal-economische herkomst, normen en waarden, etnische herkomst en ga zo maar door. Bij mensenhandel gaat het vaak om mannen die materieel (financieel en qua verblijfsdocumenten) afhankelijk zijn van een mensenhandelaar. Bij huiselijk geweld gaat het om andere afhankelijkheid: emotioneel, financieel, soms qua verblijf en soms qua verantwoordelijkheidsbesef. Vaak gaat het bij slachtoffers van huiselijk geweld om mannen die fysiek sterker zijn dan hun geweldpleger. Maar deze mannen willen geen geweld in hun privérelatie. Zij passen ook zelf geen geweld toe in hun relatie. De casus van Pedro verwijst een reeks vooroordelen over mannen in de mannenopvang naar het land der fabelen. Pedro is een echte avonturier uit Brazilië. Hij is de jongste telg uit een middenklassegezin. Zijn moeder is hoofdverpleegkundige in een groot ziekenhuis en zijn zussen werken allemaal in de verpleging. Als jongste kind en enige zoon heeft hij in zijn opvoeding veel vrijheden en luxe genoten. Na het muziekconservatorium in Brazilië heeft hij flink wat jaren van zijn leven in de danswereld doorgebracht en rondgereisd. Op den duur leerde hij een Nederlandse vrouw kennen. Om bij haar te kunnen zijn heeft hij de gok naar Nederland gewaagd.

“Ik ben vier jaar geleden naar Nederland gekomen. In het begin was heel veel stress in onze relatie door de regels voor verblijf. Het was een hele moeilijke tijd voor ons. Door regels en door geld. Ik werk, maar als buitenlander is het heel moeilijk om een baan te vinden. Ik ga ook naar school naar inburgering en daarna heb ik betere kans om een baan te vinden. Nu werk ik ook, maar alleen vier uurtjes per dag. We hadden veel stress, door de stress irritatie, door irritatie was veel ruzie. Zij schreeuwde ook, duwde ook en zo. Veel schreeuwen, dingen zeggen en veel duwen.”

“Ik ben niet dom, ik weet dat ik haar kan terugslaan, maar dat is niet goed. Dat wil ik niet. Zij is een vrouw en de moeder van mijn dochter. Ik zal haar nooit slaan. Ik kan wel mijzelf verdedigen bij anderen, maar niet bij haar. Haar zal ik nooit slaan. Dat doe ik niet. Wat ook gebeurt, ik ga niet een vrouw slaan, maar ik moest iets doen. Op den duur was ik niet rationeel meer en dat is niet goed. Ik wil altijd een rationeel mens zijn. Ik moest wel iets doen. Daarom ben ik gaan zoeken, ik moest iets doen. We moesten wel uit elkaar, voor onze gezondheid. Ik was zover dat ik het niet meer wist, ik moest veel huilen, op den duur veel huilen (...) Ik ben Braziliaan, ik moet veel dingen leren. De taal, de cultuur en zo. Brazilië is anders. Hier is het anders. Ik ken de regels niet. Ik moet nog veel dingen leren. Ik ben altijd een onafhankelijk persoon geweest, hier is het anders, hier moet ik nog veel leren.”

“Ik heb aan mijn dochter uitgelegd wat de situatie is, zij begrijpt het. Zij is drie jaar, maar zij begrijpt het.”

“Ik heb een afhankelijk verblijf in Nederland. Officieel ben ik nog met mijn vriendin. Maar ik heb nog geen onafhankelijk verblijf. Dus ik moet of met haar blijven of ik moet een onafhankelijk verblijf krijgen. Dus ik loop het risico dat ik terug moet naar Brazilië. Dan verlies ik het contact met mijn dochter. Dat is moeilijk om vanuit Brazilië een vliegticket te betalen. Dat kost veel te veel om dat ieder jaar te doen. Je moet vier keer meer betalen, dat is onmogelijk. (...) Ik moet emotioneel gezond zijn, want ik wil graag veel dingen aan mijn dochter leren. Zoals de Spaanse taal, maar ook principes in het leven. Er is een reden waarom mensen kinderen maken. Je kunt geen kinderen maken en op straat gooien. Ik krijg niet elke dag een dochter. Ik heb nu een dochter en ik wil haar alles geven. Als ik haar liefde geef, dan krijgt zij een gevoel van zekerheid. Dat heeft iemand nodig om sterk en krachtig op te groeien. Ze moet een sterke basis hebben. Dan kan ze goed in de maatschappij functioneren. Als ik geen kind had gehad, was ik allang weg, terug naar Brazilië.”

Pedro is een krachtig persoon, maar hij kan zijn weg (nog) niet vinden in de Nederlandse samenleving. Voor hij naar de opvang kwam was hij radeloos. Hij wist niet hoe hij de geweldspiraal thuis kon stoppen en hoe hij ervoor kon zorgen dat zijn kind er geen last meer van zou hebben. De situatie thuis brak hem. Hij had niemand in Nederland waar hij naartoe kon om de miserabele situatie thuis te ontvluchten. Maar via de zoekmachine op internet vond hij de mannenopvang. Pedro is zich bewust van zijn verantwoordelijkheden over zijn kind. Hij is trots en wenst zijn eigen zaken zelf te regelen. Maar wat deze intentie betreft komt hij zijn grenzen tegen in een onbekend land met een onbekende taal en totaal geen netwerk om zich heen om hem ergens mee te helpen. Dat veranderde toen hij bij de mannenopvang kon komen. Ook hiervandaan probeert hij zoveel mogelijk zelf te regelen.

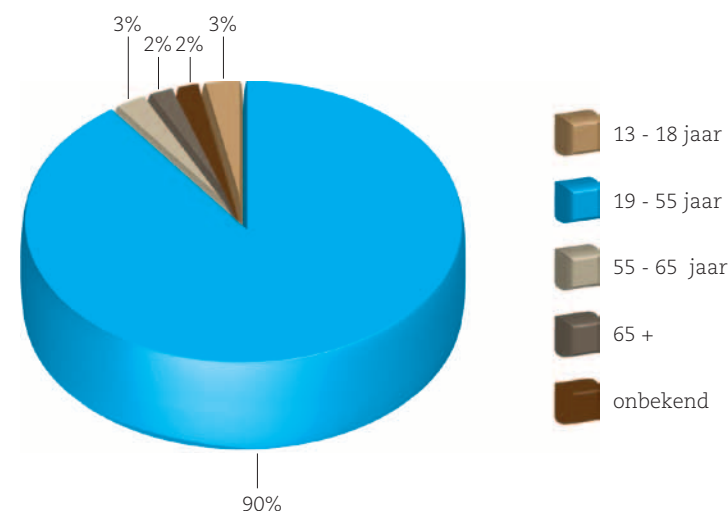
In dit hoofdstuk geef ik een antwoord op de tweede onderzoeksvraag: ‘Wat zijn kenmerken van de mannen in de mannenopvang?’

De opvangorganisaties registreren de leeftijd van de mannen bij instroom en de relatie tussen de pleger en het slachtoffer. Ook registreren zij de nationaliteit en de etnische herkomst van de opgevangen mannen. In dit hoofdstuk vermeld ik de cumulatieven van de vier registraties wat deze kenmerken betreft. Voor de afzonderlijke gegevens per opvanglocatie verwijs ik de lezer naar de bijlagen.

4.1 Leeftijd

De mannenopvang is bestemd voor jongens en mannen vanaf 14 jaar. De leeftijd van de cliënten die daadwerkelijk zijn opgevangen wordt weergegeven in tabel 4.1.a.

Figuur 4.1.a. Leeftijd van de cliënten (in %, N=182)

Uit de leeftijdsregistratie blijkt dat de meeste opgevangen mannen (164) een leeftijd hebben tussen 19 en 55 jaar. In totaal zijn twee minderjarigen opgevangen. Eén man is samen met zijn minderjarig kind (baby) opgevangen¹⁷. Een andere cliënt had zelf een leeftijd van 17 jaar toen hij opgevangen werd. Andere minderjarigen hebben geen beroep gedaan op opvang of kwamen wegens contra-indicaties niet in aanmerking voor opvang.

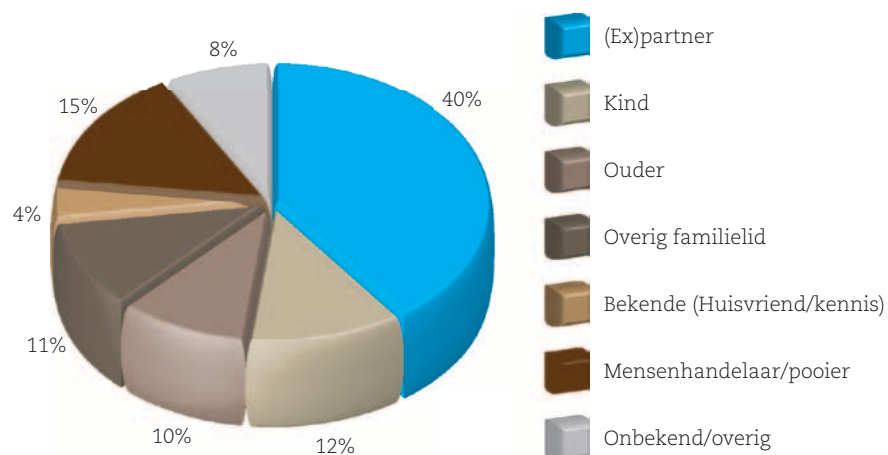
In Den Haag (3), Amsterdam (3) en Utrecht (1) zijn ook incidenteel stelletjes opgevangen, vaak in het kader van eergereleerd geweld.

¹⁷ Dit kind is niet meegenomen in de registratiegegevens in dit rapport.

4.2 De relatie tussen het slachtoffer en de pleger

Evenals binnen de vrouwenopvang, wordt ook binnen de mannenopvang de relatie tussen het slachtoffer en de pleger(s) door de opvanginstellingen geregistreerd. Deze registratie vindt plaats langs de lijn van relaties die ook onder vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld worden onderscheiden. De gegevens uit de registraties zijn samengevat weergegeven in figuur 4.2.a. De afzonderlijke gegevens per opvanglocatie zijn opgenomen in bijlage 10.1.

Figuur 4.2.a. Het slachtoffer is ... van de pleger (in %, N=182)

Uit de registratie blijkt dat de meeste cliënten (72) partner of ex-partner zijn van de pleger. Daarnaast zijn relatief veel slachtoffers van mensenhandel opgevangen (28). Uit de registratie blijkt verder dat 22 cliënten mishandeld of bedreigd werden door een kind, 18 cliënten door een ouder en 20 cliënten door een of meerdere overige familieleden. Bekenden als pleger (7) komen relatief minder voor. Van een vijftiental cliënten is in de registratie niet terug te vinden welke relatie het slachtoffer met de pleger heeft/had.

De praktijk is bij mannelijke slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties niet zo eenduidig als de registratie doet blijken. Uit de interviews met de cliënten blijkt een bijzonder punt betreffende de relatie tussen het slachtoffer en de pleger. Bij drie van de 14 cliënten die ik heb gesproken was de pleger van het huiselijk geweld de (ex)partner van de cliënt. Twee van deze cliënten waren voor gezinsvorming naar Nederland gekomen en hadden nog een afhankelijke verblijfsvergunning. Dat wil zeggen dat zij in Nederland kunnen verblijven zolang zij een partnerrelatie met hun vrouw hebben. Dit feit bracht hen in een afhankelijkheidsrelatie ten opzichte van hun partner. Beide mannen hadden ook al kinderen met hun vrouw. De derde cliënt had een relatie waarin zijn vrouw dermate veel verbaal geweld gebruikte, dat hij er wanhopig van werd. Maar in zijn situatie speelde een oorlogstrauma bij zowel hem

als bij zijn vrouw een rol. Daarnaast speelden werkloosheid en financiële problemen hen parten. Bij een vierde (minderjarige) cliënt was zijn vader de pleger.

In tien andere casussen, bevonden zich vier slachtoffers van huiselijk geweld, drie slachtoffers van eergeerelateerd geweld en drie slachtoffers van mensenhandel. Bij al deze tien respondenten was er sprake van meerdere plegers. In de vier casussen van huiselijk geweld ging het om zowel de (ex)partner als om diens broers en/of andere familieleden die met geweld dreigden of geweld hadden toegepast. In situaties van eergeerelateerd geweld waren het vaak eigen familieleden en/of familieleden van de partner die op zoek waren naar de cliënt. Hieronder bevonden zich broers, zussen, ouders, ooms, tantes, etc. In sommige casussen waren hele familienetwerken op zoek naar het slachtoffer. Zo vertelde een Somalische cliënt bijvoorbeeld dat hij bedreigd werd door zijn ex-vrouw en diens gehele familie, omdat hij aanstalten had gemaakt om te scheiden. Hij was zowel door zijn (ex)vrouw geslagen als door diens familieleden. Hijzelf heeft geen familie in Nederland, waardoor hij geen veilig onderkomen had en ook geen emotionele steun had. Vluchten naar een geheim adres was voor hem de enige manier om buiten het zicht van zijn (ex)schoonfamilie te blijven en onder het geweld uit te komen. Een autochtoon Nederlandse man die volgens de registratie was mishandeld door zijn dochter, bleek eveneens meerdere mishandelaars te hebben, waaronder zijn ex-vriendin, dochter en een huisvriend van zijn dochter. Het gaat bij het merendeel van de opgevangen mannen dus niet om een enkele pleger, maar vaak om meerdere (potentiële) plegers en soms zelfs om een heel netwerk van plegers.

4.3 Nationaliteit en etniciteit van het slachtoffer

Pedro is een van de vele mannen in de opvang met een niet-Nederlandse nationaliteit of herkomst. De etnische achtergrond geeft het beste beeld van eventuele cultuurspecifieke achtergronden waar in de hulpverlening mogelijk rekening mee gehouden moet worden. Daarom registreren de opvangorganisaties de etniciteit van alle cliënten. In tabel 4.3.a is de etnische herkomst van alle cliënten weergegeven. Daarbij zien we dat 16% van de opgevangen mannen een autochtoon Nederlandse achtergrond heeft. De overige 84% heeft een waaier aan etnische achtergronden. Opvallend is het percentage Marokkanen en Turken dat gebruik maakt van de opvang. Maar liefst 16% van de mannen heeft een Marokkaanse etnische achtergrond en nogmaals 10% heeft een Turkse etnische achtergrond. In totaal zijn minimaal 34¹⁸ etniciteiten vertegenwoordigd binnen het cliëntenbestand van de mannenopvang.

¹⁸ Bij dit minimum is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende bevolkingsgroepen uit bepaalde landen. Zo bevinden zich onder de Turken zowel Turken als Koerden en onder de Surinamers zowel Surinaamse Creolen als Hindostanen.

Tabel 4.3.a. Etnische herkomst en nationaliteit van de mannen

	Etnische achtergrond	Nationaliteit
Afghanistan	9	5
Algerije	2	1
Angola	1	1
Brazilië	1	1
België	1	
Benin (Afrika)	2	2
Chili	2	1
China	9	9
Cuba	1	1
Egypte	2	1
Ghana	1	1
Guinee	2	1
India	1	
Indonesië	6	6
Irak	6	4
Iran	5	1
Jamaica	1	1
Kaapverdië	2	1
Kameroen	1	1
Libanon	1	
Litouwen	2	2
Marokko	29	19
Nederland	29	96
Nederlandse Antillen/Aruba	2	
Nepal	1	1
Nigeria	3	2
Oekraïne	1	1
Pakistan	2	
Roemenie	3	3
Sierra Leone	2	2
Somalië	11	6
Suriname	8	
Turkije	19	9
Uganda	1	1
Zuid Afrika		1
Zweden		1
Onbekend	13	
Totaal	182	182

De nationaliteit van de cliënten is eveneens weergegeven in tabel 4.3.a. In een oogopslag is duidelijk dat de Nederlandse nationaliteit het vaakst voorkomt. Meer dan de helft van de (ex-)cliënten heeft de Nederlandse nationaliteit. Daarnaast komen de Marokkaanse, de Turkse en de Chinese nationaliteit relatief veel voor. De nationaliteit is gerelateerd aan de verblijfsproblematiek binnen de hulpvragen van de cliënten. Met name slachtoffers van mensenhandel kampen met problemen met hun verblijfsstatus. Maar ook onder de slachtoffers van huiselijk geweld¹⁹ zijn er mannen met een afhankelijke verblijfsstatus (afhankelijk van hun partnerrelatie).

4.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik op basis van de geregistreerde gegevens een aantal kenmerken weergegeven van de mannen die gebruik hebben gemaakt van de opvang, conform hetgeen gevraagd wordt in de tweede onderzoeksvraag. De beschreven kenmerken betreffen de leeftijdsverdeling van de cliënten, de relatie tussen de slachtoffers en de plegers en de etniciteit van de slachtoffers.

De leeftijd van de mannen tijdens instroom in de opvang varieert van 17 tot 77 jaar. Van de opgevangen mannen heeft 90% een leeftijd tussen 19 en 55 jaar. De meeste mannen worden alleen opgevangen. Enkele mannen zijn opgevangen met hun partner en in één situatie is een man opgevangen met zijn kind, een baby.

Volgens de registratie van de opvanglocaties is 40% van de slachtoffers (ex-) partner van de pleger. Bij de meeste andere casussen is het slachtoffer volgens de registratie het kind van de pleger (12%), een ouder van de pleger (10%) of een overig familielid van de pleger (11%). Daarnaast is 15% van de opgevangen cliënten slachtoffer van een mensenhandelaar.

Uit de interviews met respondenten blijkt de werkelijkheid complexer. Mannelijke slachtoffers in afhankelijkheidsrelaties hebben vaak te maken met meerdere geweldplegers. Mannen met een (ex)partner als geweldpleger, werden vaak niet alleen bedreigd en/of mishandeld door hun (ex)partner, maar ook door haar familieleden en/of vrienden. Ook bij eerdergerelateerd geweld zien we meerdere geweldplegers. Van de 14 gesproken respondenten zijn er tien slachtoffer van meerdere plegers.

Wat etniciteit van de slachtoffers betreft zien we een waaier aan etnische herkomsten. Maar liefst 34 etniciteiten zijn in de afgelopen 2½ jaar vertegenwoordigd onder de cliënten van de opvang. De nationaliteit vertoont eveneens een enorme diversiteit. Hoewel niet alle mannen met een niet-Nederlandse nationaliteit kampen met problemen met betrekking tot hun verblijfsstatus geeft de nationaliteit wel een indicatie van de werkzaamheden voor de hulpverleners die gerelateerd zijn aan het in gang zetten van IND-procedures.

¹⁹ Waaronder eerdergerelateerd geweld en slachtoffers in een homoseksuele relatie.

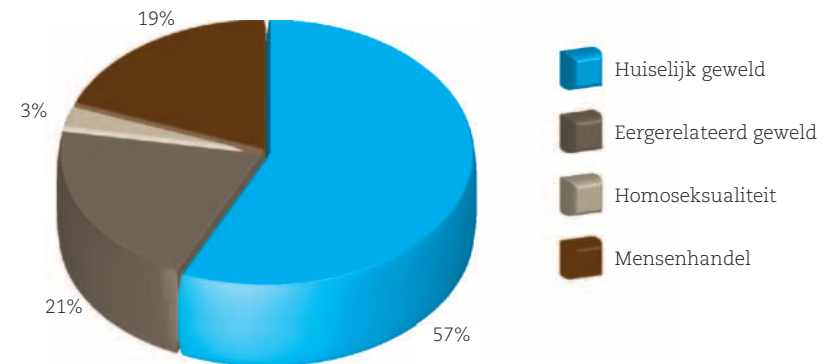
5

PROBLEMATIEK VAN DE MANNEN

In hoofdstuk twee hebben we kunnen zien dat de beleidsbrief 'Bescherm en Weerbaar' (2007) brede definities geeft van de verschillende doelgroepen en typen geweld die vallen onder (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties. Huiselijk geweld omvat vele vormen van geweld. Eergerelateerd geweld en geweld in homoseksuele relaties zijn vormen van huiselijk geweld. In de beleidsstukken wordt doorgaans onderscheid gemaakt tussen slachtoffers van huiselijk geweld, eergerelateerd geweld, geweld in homoseksuele relaties en mensenhandel. In dit hoofdstuk geef ik weer met welke problematiek de mannen in de opvang te maken hebben. Ik houd in dit hoofdstuk de categorisering aan zoals deze in de beleidsstukken is gemaakt. Hiermee geef ik een antwoord op de derde onderzoeksvraag.

De opvangorganisaties houden in hun registratie bij met welk soort geweld de slachtoffers te maken hebben (gehad). Het soort geweld volgens de registraties is weergegeven in figuur 5.a.

Figuur 5.a. Soort geweld van de opgevangen mannen (in %, N=182)

Zoals af te lezen uit dit figuur komt huiselijk geweld het meest voor. Van alle cliënten was 57% slachtoffer van huiselijk geweld. Maar ook eergerelateerd geweld (21%) en mensenhandel (19%) komen vaak voor onder de cliënten. Homoseksualiteit als losstaand van eergerelateerd geweld, komt minder vaak voor binnen de mannenopvang (3%). Een verdere uitsplitsing van het soort geweld naar subcategorieën en naar opvanglocatie is weergegeven in tabel 5.a.

Tabel 5.a. aantal opgevangen mannen per opvanglocatie naar soort geweld

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Huiselijk geweld	34	18	25	27
Waaronder lichamelijk geweld	27		7	17
Psychisch geweld	6		22	18
Seksueel geweld	5		2	3
Eergerelateerd geweld	11	7	17	3
Waaronder homoseksualiteit		2		3
Andere verboden relatie		4		
Dwang tot plegerschap	1			
Huwelijksdwang			3	
Homoseksualiteit	0	1	4	0
Mensenhandel	8	16	5	6
Waaronder financiële uitbuiting		14		5
Gedwongen prostitutie		2	5	
(Bedreiging met) orgaanverwijdering				1
	53	42	51	36

De gegevens in de tabel zijn beperkt tot hetgeen terug te vinden is in de registratie van de opvanglocaties. Hierdoor is de weergave niet compleet wat subcategorieën betreft. Toch geeft deze uitsplitsing een beeld van de problematiek waar de verschillende opvanglocaties mee werken. Zo blijkt dat de opvanglocatie in Den Haag veel casussen mensenhandel heeft behandeld. Utrecht daarentegen heeft weinig mensenhandelcasussen en overwegend huiselijk geweld. Rotterdam heeft relatief veel casussen inzake eergerelateerd geweld.

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is de meest voorkomende problematiek onder de opgevangen mannen. In totaal zijn 104 mannen opgevangen in verband met huiselijk geweld. Het totaal bij de specificatie van soorten huiselijk geweld in tabel 5.a telt niet op tot het totaal aantal casussen huiselijk geweld. Dit komt omdat binnen een situatie van huiselijk geweld meerdere vormen van geweld voor kunnen komen. Zo kwamen in de meeste situaties zowel lichamelijk als psychisch geweld voor.

De volgende samenvattende casusbeschrijvingen zijn afkomstig uit de registraties van de mannenopvang. Zij geven een illustratie van de verschillende soorten problematiek huiselijk geweld.

“Cliënt is op de vlucht voor zijn stiefvader. Heeft in het verleden al opvang gehad, maar toen samen met zijn moeder en de rest van de gezinsleden. Nu is moeder terug bij partner en hij merkt dat de agressie vooral naar hem gericht is. Hij heeft een veilig onderkomen nodig. De jongen brengt veel tijd overdag door bij een jongerenopvang, maar slaapt nog wel thuis. Cliënt is bedreigd met een mes door stiefvader.”
(Casus huiselijk geweld, cliënt is een Nederlandse man van 20 jaar).

“Cliënt is na een hoog opgelopen ruzie afgelopen weekeinde, waarbij zijn vrouw hem met een mes, diverse malen in zijn handen heeft gesneden naar het ziekenhuis gegaan, waar hij verzorgd is voor de wonden op zijn handen. Hierna is hij naar de politie gegaan om aangifte te doen van mishandeling. Via de politie is hij op het noodbed van de tussenvoorziening terecht gekomen. De ruzies blijken al jaren te spelen in de relatie. Cliënt heeft zijn vrouw ongeveer zes jaar geleden leren kennen in Marokko. Zijn vrouw is geboren in Nederland en kwam regelmatig op vakantie in Marokko. Na 1 jaar zijn ze in Marokko getrouwd en zijn ze samen naar Nederland gekomen. De ruzies zijn na ongeveer een half jaar begonnen. De ruzies ontstonden meestal om ‘niets’. In het begin bleef het bij verbale ruzie, waarbij cliënt meestal vertrok na enige tijd. Hij bleef dan een paar uur weg en ging dan terug. Meestal kon hij het huis weer binnen, maar het is ook voorgekomen dat cliënt niet meer binnen kon, omdat zijn vrouw alle deuren van binnen op slot had gedaan. Cliënt heeft zo diverse malen op straat moeten slapen, meestal kon hij terecht bij collega’s of vrienden. Cliënt had binnen de relatie weinig in te brengen. Hij stond zijn salaris af aan zijn vrouw.”
(Casus huiselijk geweld, cliënt is een Marokkaanse man van 30 jaar).

Het soort geweld van de cliënten varieert enorm. Wat fysiek geweld betreft zijn slaan en schoppen genoemd, maar ook het steken met een mes en het van de trap afduwen. Het psychisch geweld varieert van het plaatsnemen van venijnige opmerkingen tot het opsluiten in een ruimte in huis en het bedreigen met de dood. Het seksueel geweld dat door de respondenten is genoemd bestaat uit gedwongen seks met de (ex-)partner, gedwongen seks met een huisvriend van de partner of gedwongen prostitutie.

Slechts één van de respondenten heeft gesproken over wederzijds geweld. Hij heeft zijn partner eveneens verwijten gemaakt. Maar bedreigingen of fysiek geweld zijn door geen van de mannen genoemd.

De plegers van huiselijk geweld zijn de partner, ouders, broers, familie van de (ex-)partner, eigen familie, kinderen en huisvrienden van kinderen. Ook ex-partners van de huidige partner zijn genoemd als pleger. Al deze partijen zijn zowel in het kader van fysiek geweld als in het kader van psychisch geweld genoemd. Bij seksueel geweld was de (ex)partner tevens de pleger.

Eergerelateerd geweld

In totaal zijn 38 cliënten opgevangen in het kader van eergerelateerd geweld. Vijf van deze mannen zijn opgevangen wegens hun homoseksuele voorkeur. Vier mannen wegens de keuze voor een andere verboden relatie. Dit betekende voor enkele mannen dat zij opvang hebben gehad voor zichzelf en hun partner. Door samenwerking met gespecialiseerde werkgroepen in het kader van eergerelateerd geweld kan voor deze laatste categorie soms bemiddeling in gang gezet worden tussen de opgevangen cliënten en hun familie. Uit de gesprekken met de coördinatoren mannenopvang blijkt dat bemiddelingspogingen ook wel hebben geresulteerd in hereniging met de familie. Twee slachtoffers van eergerelateerd geweld zijn voor dit onderzoek geïnterviewd. Beide personen hebben te maken met (dreiging met) eergerelateerde problematiek wegens hun homoseksuele voorkeur. Genoemde plegers zijn de vader, broers en overige familieleden, maar ook vreemde cultuurgenoten zijn volgens de respondenten levensgevaarlijk wanneer zij openlijk uitkomen voor hun homoseksualiteit. De volgende casusbeschrijving komt uit een van de dossiers en geeft een illustratie van de eergerelateerde problematiek bij homoseksualiteit.

“Cliënt is homoseksueel en wordt door zijn familie bedreigd, vanwege zijn seksuele voorkeur. Hij wordt onder druk gezet om te trouwen. Hij woont zelfstandig, maar familie is er achter gekomen waar hij woont. Nu logeert hij tijdelijk bij een vriendin in Amsterdam. Hij heeft leuke vrienden, maar heeft niemand zijn situatie toevertrouwd. Hij heeft voor het eerst contact gezocht met hulpverlening en is via AMW bij het Steunpunt Huiselijk Geweld terecht gekomen. Hij heeft behoefte aan een psycholoog, omdat hij zich depressief voelt. Zijn eerste afspraak bij de psycholoog heeft hij afgezegd, omdat hij niet meer naar de betreffende stad durft. Sinds 2004 is cliënt in Nederland. Dit omdat cliënt niet geaccepteerd werd in Marokko. Vader van cliënt heeft hem altijd op straat gezet, vader woont in Marokko. Cliënt valt op mannen en dit is volgens de familie een schande. Cliënt heeft vaak geprobeerd om naar Nederland te komen, hopende om hier zijn toekomst op te bouwen. Cliënt heeft nog steeds stiekem contact met zijn moeder, maar zijn vader is de baas in huis. Zij mag geen contact hebben met cliënt. Ze houdt van cliënt, maar verwacht wel dat hij op vrouwen gaat vallen. Ze zegt bijvoorbeeld: ‘Als je het goed wil maken met ons, moet je gewoon deze zomer trouwen met een vrouw’. De reden dat cliënt nu weg wil is omdat hij zich nu niet meer veilig voelt en het niet meer lukt om een eigen leven op te bouwen met zoveel bedreigingen. Vader en oom hebben cliënt wel eens geslagen. Vader heeft hem ook wel eens in de garage opgesloten om van hem een echte man te maken, aldus cliënt.”

(Casus eergerelateerd geweld, cliënt is een Marokkaanse man van 28 jaar).

Homoseksualiteit als losstaand van eergerelateerd geweld komt vijf keer voor onder de opgevangen mannen.

Mensenhandel

Van de 182 cliënten zijn er 35 opgevangen wegens mensenhandel. Hiervan zijn 19 cliënten slachtoffer van financiële uitbuiting, zeven zijn slachtoffer van gedwongen prostitutie en één cliënt werd bedreigd met het verwijderen van zijn nieren als hij zijn salaris niet zou afdragen.

Slachtoffers van mensenhandel vormen een aparte doelgroep. Bijna allen hebben geen geldige verblijfstatus of een voorlopige verblijfstatus op basis van een arbeidscontract. De verblijfstatus op basis van een arbeidscontract betekent niet dat er geen sprake is van uitbuiting. In deze casussen gaat het om werkgevers die het arbeidscontact als instrument hanteren om werknemers naar Nederland over te halen, maar vervolgens de werkgeversverplichtingen niet nakomen. Het doorlopen van de nodige procedures voor de verblijfstatus neemt veel tijd in beslag en levert gedurende de procedure onzekerheid en spanning met zich mee.

Naast de verblijfsstatus is ook de Nederlandse taalbeheersing van slachtoffers van mensenhandel een aandachtspunt. Deze is dermate gebrekkig dat zij voor alle gesprekken afhankelijk zijn van een tolk.

“Cliënt is slachtoffer van mensenhandel. Cliënt heeft recent melding gedaan van mensenhandel. Cliënt is vanuit China gesmokkeld naar Nederland in 2003. Moest in Nederland al zijn verdiensten afdragen aan onbekende Chinese mannen en werd zwaar mishandeld (spijkers door gewrichten geslagen). Cliënt zit op dit moment in de bedenktijd van de B9-procedure.” (Casus mensenhandel, cliënt is een Chinese man van 20 jaar).

5.1 Eenduidige categorisering

Bij de geschetste casussen in dit hoofdstuk is de categorisering naar het soort geweld min of meer eenduidig. Maar de categorisering van slachtoffers blijkt in praktijk soms moeilijk. Mensenhandel, eengerelateerd geweld en andere zaken van huiselijk geweld kruisen elkaar in tal van casusbeschrijvingen. Zo kan een zaak mensenhandel betreffen, waarbij de pleger de partner is van het slachtoffer. Een dergelijke zaak kan gecategoriseerd worden als mensenhandel, maar ook als huiselijk geweld. Ter illustratie de volgende korte casusbeschrijving uit een van de dossiers:

“Cliënt is enkele maanden geleden bij zijn partner, waar hij mee samenwoonde, vertrokken. Cliënt werd binnen deze relatie gedwongen tot prostitutie en moest zijn inkomsten uit deze gedwongen seksuele contacten afdragen aan zijn partner. Met andere woorden cliënt werd seksueel uitgebuit. Om cliënt zo ver te krijgen werd cliënt binnen de relatie bedreigd en werd geweld gebruikt. Cliënt is gevlucht uit de situatie en heeft aangifte gedaan van seksuele uitbuiting. Na een tijd bij een vriendin en daarna bij de vrouwenopvang te hebben verbleven is hij vanuit de vrouwenopvang aangemeld voor de Mannenopvang.” (Cliënt is een Antilliaanse/Arubaanse man van 30 jaar)

Deze casus kan zowel gecategoriseerd worden als huiselijk geweld (met zowel fysiek, psychisch als seksueel geweld) als onder mensenhandel. Vaste afspraken over de categorisering dienen bij voorkeur te worden gebaseerd op de problematiek en de hulpvragen die bij het soort geweld vaak spelen. Een mogelijke aanbeveling is de afspraak om bij dergelijke casussen de financiële uitbuiting te hanteren als criterium, waarbij de casus altijd wordt gecategoriseerd als mensenhandel.

Categorisering van geweld als huiselijk geweld of eengerelateerd geweld is in de praktijk soms twijfelachtig. Zeker wanneer ook nog sprake is van homoseksualiteit als relevant probleem. Zo kan het geweld binnen een homoseksuele relatie gecategoriseerd worden als huiselijk geweld of als homogeweld. Geweld waarbij de plegers familieleden zijn en waarbij homoseksualiteit een relevant probleem is, kan gecategoriseerd worden als huiselijk geweld of als eengerelateerd geweld. In de huidige praktijk wordt getracht te categoriseren naar de hoofdproblematiek. Maar dit betekent tevens dat de categorisering naar problematieksoort soms verandert naarmate inzichten in de casus toenemen. En soms blijft twijfel bestaan over de juiste categorisering.

Concrete afspraken als leidraad voor de categorisering van problemen, met in achtnaam van verandering van inzichten, zullen bijdragen aan een eenduidige registratie van de probleemcategorieën.

5.2 Nieuwe categorieën voor mannelijke slachtoffers

Uit de interviews blijkt dat een probleem ontstaat door tekortkoming bij de registratie. De categorisering volgens bestaande registraties vraagt om een casus te scharen onder een bepaald soort geweld, soms uitgesplitst naar een aantal subvormen. Dit betekent dat door de categorisering belangrijke kennis van en inzichten in een casus verloren gaan, bijvoorbeeld over subcategorieën van geweld. Natuurlijk is dit niet helemaal te voorkomen, maar mannelijke slachtoffers als nieuwe doelgroep binnen de opvang, vraagt om een wat opener registratiesysteem met meer mogelijkheden tot nuanceren om nieuwe inzichten te verkrijgen.

Uit de interviews en de inhoudelijke casusbeschrijvingen blijken ook bijzondere categorieën van geweld te bestaan onder de mannelijke slachtoffers. Een bijzondere categorie van huiselijk geweld blijkt financiële uitbuiting te zijn. Aangezien het gaat om financiële uitbuiting door de partner, maar ook wegens de aard van de uitbuiting, is deze categorie niet zonder meer te scharen onder mensenhandel. Uit interviews blijkt dat mannen soms verantwoordelijk worden geacht voor het huishoudinkomen, ook wanneer de relatie beëindigd is en zelfs wanneer de (ex)vrouw al een andere partner heeft. Van mannen wordt soms gevraagd om de situatie voor lief te nemen, thuis te blijven wonen en met het gehele inkomen voor het gezin te blijven zorgen. Het willen scheiden, stuit op weerstand en roept gewelddadig gedrag op van zowel de vrouw als haar familie. Dit is een vorm van financiële uitbuiting binnen het concept huiselijk geweld. Een ander voorbeeld, eveneens een vorm van huiselijk geweld, maakt nogmaals duidelijk hoe ver de financiële uitbuiting binnen een partnerrelatie kan gaan:

“Ik kreeg op den duur een vriendin. Het ging heel goed, dacht ik. Heel lang. Ze was heel vaak bij mij. In die tijd dat ik haar leerde kennen had ik al een whiplash door een ongeluk. Dus ik kon niet veel doen of ik werd alweer duizelig. Ik had heel veel klachten door de whiplash, er was veel dat ik toen niet meer kon doen. Daarom was zij vaak bij mij en ze hielp mij met alles. Ze regelde alles voor mij. Dus dat ging heel goed. Ik had veel aan haar. Zij regelde mijn post, mijn brieven. Ze deed boodschappen en we gingen samen uit. Dat was meer voor haar, zij hield van uitgaan. Maar dan ging ik mee en voor de vorm zat ik er dan bij, nam ik ook een biertje. We gingen altijd uit met haar vrienden, in een groep. Maar op den duur, ongeveer nadat we langer dan een jaar samen waren, vond ik toevallig een brief dat mijn huis op die en die datum ontruimd zou worden. En inmiddels weet ik dat ze geen enkele rekening betaalde, dat ze me helemaal in de schulden heeft gewerkt. Zonder dat ik ook maar iets wist. (...) En toen ik mijn bankpasje terug had genomen, werd ik door haar vrienden in elkaar geslagen. Ik moest mijn bankpas aan haar geven, ander zouden zij me weer opzoeken. Dus ja, toen ben ik mijn eigen huis uitgeslopen en er vandoor gegaan. Zij dacht dat ik naar het toilet ging. Via via kwam ik dan bij de maatschappelijke opvang en van daaruit naar de mannenopvang.”
(Client is een Surinaamse man, 48 jaar)

Uit de casusbeschrijving blijkt dat deze cliënt slachtoffer is van huiselijk geweld. Dit is geen financiële uitbuiting in de zin van mensenhandel. Maar de relatie draait wel om de financiële uitbuiting door een partner.

Ook onder eengerelateerd geweld bleek een bijzondere categorie. Onder eengerelateerd geweld onderscheiden we de subcategorieën homoseksualiteit, andere verboden relaties, huwelijksdwang en gedwongen plegerschap voor eerherstel. Uit de gesprekken haal ik nog een andere categorie: soms zijn mannen zover dat zij uit hun relatie willen stappen, willen scheiden van hun vrouw. Maar binnen sommige (sub)culturen is dit geen geaccepteerde stap. Scheiden gaat in deze (sub)culturen gepaard met eerverlies. Echtgenoten en familieleden zien de dreiging van eerverlies als reden om een man (en de vrouw) met alle geweld binnen de relatie te houden.

Aldus blijken zowel onder huiselijk geweld als onder eengerelateerd geweld nieuwe categorieën voor mannelijke slachtoffers van belang. Deze zijn opgenomen in een tabel in bijlage 10.5.

5.3 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk heb ik beschikbare informatie beschreven om een antwoord te geven op de derde onderzoeksvraag: ‘Met welke problematiek hebben de cliënten van de mannenopvang te maken (gehad)?’

Relevante informatie over de problematiek hebben we gezien in hoofdstuk vier, waaruit blijkt dat veel geïnterviewde cliënten niet te maken hebben met een individuele pleger, maar een netwerk van plegers. Andere informatie om onderzoeksvraag drie te beantwoorden blijkt uit hoofdstuk vijf. Uit dit hoofdstuk blijkt dat de meeste mannen die gebruik hebben gemaakt van opvang, slachtoffer zijn geweest van huiselijk

geweld. Eengerelateerd geweld komt minder vaak, doch eveneens voor. Onder de slachtoffers van eengerelateerd geweld, is problematiek als gevolg van homoseksualiteit oververtegenwoordigd. Homoseksualiteitsproblematiek los van een eengerelateerde context komt minder vaak voor onder de opgevangen mannen.

Enkele kanttekeningen bij de categorisering zijn op hun plaats. De categorisering van problemen onder de categorieën huiselijk geweld, eengerelateerd geweld, homoseksualiteit en mensenhandel is niet altijd eenduidig. Het blijkt ook niet altijd mogelijk om casussen één bepaald stempel te geven. Verschillende soorten problematiek blijken in de praktijk door elkaar heen te lopen. Ook met eengerelateerde kwesties zien we dit verschijnsel. De eerste categorisering als eengerelateerd geweld blijkt in een latere fase van de opvang en hulpverlening niet altijd de juiste categorisering te zijn. Het is soms diffuus of een casus die aanvankelijk als eengerelateerd geweld wordt genoteerd, later niet zozeer met eerkwesties te maken heeft maar eerder een casus van huiselijk geweld blijkt te zijn.

Daarnaast blijken voor mannelijke slachtoffers ook andere geweldscategorieën te bestaan. Onder huiselijk geweld zien we ook mannen die slachtoffer zijn van financiële uitbuiting. Onder eengerelateerd geweld behoren ook mannen die bedreigd worden omdat zij willen scheiden van hun partner.

Los van de problemen bij de categorisering, is het duidelijk dat slachtoffers voordat zij opgevangen worden, in benarde, onuithoudbare en vaak levensgevaarlijke omstandigheden hebben verkeerd. Problemen bij de categorisering nemen niet weg dat de slachtoffers binnen de beoogde doelgroepen en voor de beoogde doelstelling zijn opgevangen.

G

DE HULPVRAAG EN HET HULPAANBOD

Khalid wil mij graag helpen met het onderzoek naar de mannenopvang, maar is heel nerveus en angstig. Tijdens het gesprek met Khalid komt één van de hulpverleners van de opvang koffie aanbieden. De bijzonder knappe en stoer ogende reus die voor mij zit, Khalid, duikt ineen wanneer op de deur wordt geklopt en de deur geopend wordt. In een reflex verbergt hij zijn gezicht in zijn opgevouwen linkerelleboog. Wanneer hij hoort wie tegen hem spreekt, haalt hij zijn gezicht weer tevoorschijn. We vervolgen nadat we de koffie hebben afgeslagen het interview.

Khalid (40 jaar) is van Marokkaanse afkomst en is vanaf zijn vroege kinderjaren in Nederland opgegroeid. Op 33-jarige leeftijd is Khalid getrouwd met een Marokkaanse vrouw. Zijn familie was behulpzaam bij het zoeken van een geschikte partner en het arrangeren van het huwelijk. Hij trouwde voornamelijk omdat het er een keer van moest komen. Langer uitstellen was steeds moeilijker, aangezien zijn familie erop bleef aandringen. De pressie was op den duur dermate hoog, dat hij maar instemde. Zijn vrouw trouwde vooral omdat zij het ouderlijk huis wilde ontvluchten. Zij kende haar toekomstige man niet, maar ging akkoord met het huwelijk in de verwachting dat zij meer ruimte zou genieten na een huwelijk. Het huwelijk was voor haar een legitieme route om het ouderlijk huis te verlaten. Binnen enkele jaren waren Khalid en zijn vrouw gezegend met twee prachtige kinderen. Maar de situatie thuis veranderde plotseling voor het hele gezin:

“Ik kwam een keer thuis en toen stond de computer aan met een pagina op het scherm, waar ik eerder op had gekeken. Een pagina waarop ik vragen had gesteld. Ik klikte het vlug weg, want ik schrok heel erg. Toen begon ze te schreeuwen en helemaal hysterisch te worden. Ze wist zich ook geen raad met de situatie, maar ik ook niet. Dus heb ik alles ontkend. Maar dat had geen zin meer. Ze wist het toen al. Toen begon de ellende. Mijn geaardheid is gewoon anders. Zo ben ik nu eenmaal, maar ik heb het altijd moeten verbergen. Ik had haar dit alles niet aan willen doen, maar ik wist ook niet meer wat ik moest doen. Zij neemt mij kwalijk dat ik met haar getrouwd ben. En ze kan niet scheiden. Onze families zijn daar te traditioneel voor, vooral haar familie. Scheiden bestaat niet in haar familie. Die zijn zo traditioneel, ze deden al moeilijk toen mijn vrouw geen hoofddoek meer wilde dragen, terwijl ik het gewoon goed vond. En ik ben degene die haar heeft ontmoagd. Nee, scheiden bestaat in haar familie niet. Dus we zitten vast. Ik kan wel scheiden, maar als ze haar vragen waarom, en ze vertelt dat ik homoseksueel ben, dan zijn onze levens niet veilig. Van haar niet, maar van mij helemaal niet. Ik denk dat zelfs mijn broer mij zal vermoorden. Hij is levensgevaarlijk. Dus ja, mijn vrouw en ik, we moeten op één of andere manier met elkaar verder.”

Maar op den duur kon ik echt niet meer thuis blijven. Het werd te erg. Ze vertrouwde me niet meer, ze schreeuwde altijd tegen me, altijd verwijten, ik kon niets meer goed doen. Ik begrijp het wel, want ook zij is slachtoffer van de situatie. Maar het werd erger en erger. Al die snijdende opmerkingen die ze naar me maakt. Dat doet zo'n pijn. Ik word er helemaal onzeker van. Ik ga er kapot aan. Op den duur sloot ze me op in een kamer. Dan deed ze van buiten de deur op slot, zodat ik de kamer niet uitkon. Ik zag het allemaal echt niet meer zitten. Het werd erger en erger, ze deed steeds extremere dingen. Toen wist ik dat ik hulp moest zoeken."

Khalid heeft bij maatschappelijk werk om hulp gevraagd. De maatschappelijk werker is via de zoekmachine op zoek gegaan naar passende hulp voor mannen en heeft zodoende de mannenopvang gevonden en Khalid bij de mannenopvang aangemeld. Na de aanmelding en de intake is Khalid opgevangen. Vervolgens was het zaak om samen met hem een plan van aanpak op te stellen. De situatie van Khalid was niet eenvoudig op te lossen. Opvang bieden was zoals gebruikelijk slechts het begin. Daarna moesten de nodige afwegingen gemaakt worden voor een plan van aanpak. Dat is eenvoudiger gezegd dan gedaan:

"De mensen hier begrijpen alles van mijn situatie. Zij begrijpen mijn cultuur, mijn achtergrond en dat het voor mij moeilijk is om weg te gaan en ergens gewoon een leven op te bouwen zoals ik dat wil. Om gewoon mezelf te zijn. Ik ben al zo oud en heb nog nooit mezelf kunnen zijn. Ik heb natuurlijk kinderen. Ik heb twee hele mooie kinderen, die ik ook zelf wil opvoeden. Daarom zit ik vast. En zij zit ook vast vanwege haar familie. Ik heb haar ontmoagd, ik ben met haar getrouwd, zij heeft twee kinderen met mij. Scheiden kan niet. In mijn familie zou het nog kunnen, scheiden, maar in haar familie helemaal niet, ondenkbaar. En niemand mag het weten, van mij, hoe het zit. Dat is te gevaarlijk. Niemand in de familie weet het. Dat is geen optie. Zelfs niemand in de Marokkaanse gemeenschap mag het weten. Dat gaat te hard, dan weet binnen de kortste keren iedere Marokkaan het. Dan zal ik voor mijn leven moeten vrezen. Marokkanen zullen op mij spugen, mij slaan. Ik ben wel sterk, maar ik kan niet alle Marokkanen aan. Mijn familie zal nog erger doen. Dan zal ik voor mijn leven moeten vrezen."

"Ik ben ook bang dat het aan mij te zien is. Dat mensen aan mijn uiterlijk, mijn gezicht of aan hoe ik doe, kunnen zien dat ik anders ben. Daardoor heb ik een soort stratenvrees ontwikkeld. Ik ben niet graag buiten. Daarom wil ik ook dicht bij mijn kinderen zijn. Niet ergens ver in een andere gemeente. Maar ik moet zoveel leren. Over mijn angsten heen komen, een oplossing voor mijn situatie verzinnen, ik weet het gewoon niet. Het zal mij hoe dan ook iets kosten. Wat ik ook doe, het gaat mij iets kosten. Ik zal een prijs moeten betalen. Maar het kost nu al zoveel, wat moet ik nog meer betalen? Ik ben al zo oud en ik heb nooit mezelf kunnen zijn."

De oplossing voor de situatie van deze bewoner is inderdaad niet voorhanden. Het blijft een complexe afweging die door hem en zijn vrouw zelf gemaakt moet worden. De mannenopvang faciliteert hier wel in. Zo heeft deze cliënt individuele gesprekken en worden samen met zijn vrouw en diens hulpverlener ook viergesprekken gevoerd. De mannenopvang heeft beide personen ook bemiddeld en toegeleid naar groepsgesprekken van ervaringsdeskundigen. Dat wil zeggen: groepsgesprekken met mensen die eveneens te maken hebben gehad met een situatie, waarin een van beide ontdekt andere voorkeuren te hebben. Mogelijk dat deze groepsgesprekken leiden tot ideeën en opties waar beide partijen een stap verder mee komen.

In dit hoofdstuk geef ik een antwoord op de vierde onderzoeksvraag: 'Welk aanbod biedt de mannenopvang?'

Relevant is of het aanbod aansluit bij de vraag van de cliënten. De geïnterviewde cliënten hebben verschillende hulpvragen in de interviews geformuleerd. In dit hoofdstuk ga ik alleen in op deze genoemde hulpvragen en het hierop gerichte aanbod van de opvangorganisaties.

De cliënten in de opvang maken gedurende de interviews doorgaans onderscheid tussen drie verschillende soorten hulpintensiteiten: opvang, een time-out en ten derde ambulante hulp. De opvang wordt vaak gevolgd door uitstroom naar een zelfstandige woonruimte. De ambulante hulp wordt ook wel gewenst na een opvangperiode of na een korte time-outperiode.

De vraag om inhoudelijke hulpverlening neemt in de praktijk in grote lijnen vaak eenzelfde volgorde aan: eerst de situatie van het geweld stoppen; na een korte periode van acclimatiseren in de nieuwe situatie de praktische zaken aanpakken; vervolgens de psychische schade herstellen. De hulpvragen en het hulpaanbod zijn dan ook te scharen onder twee hoofdcategorieën: praktische hulpvragen en psychische hulpvragen. Deze hulpvragen worden eveneens in dit hoofdstuk behandeld.

Vervolgens breng ik de uitstroom van cliënten in kaart. De hiervoor benodigde informatie put ik uit de registratie van de opvanglocaties. Ik besluit dit hoofdstuk met een korte paragraaf over personele kapitaalvorming en een samenvatting met conclusies.

6.1 Opvang

Een eerste hulpvraag van de opgevangen mannen bestaat uit het ontsnappen uit de thuissituatie en aan (de dreiging van) het geweld. De thuissituatie was voor de mannen te gevaarlijk en niet langer uit te houden. Sommige mannen waren het huis al uitgegaan of uitgevlucht en sliepen op verschillende plaatsen. Voorbeelden die door de respondenten zijn genoemd zijn: het ziekenhuis (na geweld), de eigen auto, in de crisisopvang of op straat. Maar ook andere adressen werden gebruikt om de nacht door te komen, zoals logeren bij kinderen die eveneens mishandelden of heimelijk bij een ouder in een aanleunflat waar inwonenden niet toegestaan waren.

Opvang is de eerste hulpstap die de opvanglocaties bieden aan mannen die aan de opvangcriteria voldoen. De mannen verblijven doorgaans in de opvang met de kennis dat deze voor de duur van drie tot zes maanden zal zijn. In uitzonderlijke situaties is opvang voor negen maanden mogelijk. Aldus worden de mannen erop voorbereid, dat zij met steun van de opvangorganisatie aan hun situatie moeten werken om na uiterlijk zes tot negen maanden uit te stromen naar een eigen woonruimte.

Alle cliënten worden binnen de opvang op een methodische wijze begeleid. Op het moment van de opvang worden direct een *caseworker* of groepswerker voor de dagelijkse gang van zaken en een hulpverlener of maatschappelijk werker voor de wekelijkse gesprekken aangewezen.

De eerste zes weken binnen de opvang zijn een analysefase. De opvanglocaties stellen allen gedurende de analysefase samen met de betreffende cliënt een begeleidings- en welbehandelplan op. Dit behandelplan bestaat uit een integrale diagnose op meerdere levensgebieden en een trajectplan met te bereiken doelen en in te schakelen ketenpartners. De leefgebieden waarop eventuele doelstellingen worden geformuleerd zijn: huisvesting, financiën, sociaal functioneren²⁰, psychisch functioneren²¹, lichamelijk functioneren en dagbesteding. De medewerkers van de opvanglocatie verlenen vervolgens ondersteuning bij het behalen van deze doelen. Doorgaans wordt iedere drie maanden met behulp van het begeleidingsplan bekeken of en in hoeverre de doelstellingen zijn behaald. Ook worden dan de nodige vervolgstappen met betrekking tot de doelstellingen geformuleerd.

Opvallend is dat 42 mannen (23%) een verblijfsduur in de opvang hebben die korter dan een maand is. Uit de gesprekken met mannen blijkt dat een bijzondere behoefte bestaat. Namelijk een kortdurend verblijf als time-out zodat de situatie thuis tot bedaren komt, waarna middels ambulante hulp gewerkt kan worden aan verbetering van de leefsituatie en het voorkomen van herhaling van geweld. Deze wens is voornamelijk gebleken in gesprekken met slachtoffers van huiselijk geweld die aan hun relatie met de pleger willen werken. Slachtoffers van mensenhandel zien de periode in de

²⁰ Hieronder behoren: het bevorderen van sociale contacten en netwerkbouw, assertiviteit, weerbaarheid en het vergroten van sociale vaardigheden.

²¹ Hieronder behoren bijvoorbeeld: rust krijgen in het hoofd en het leven, traumaverwerking, behandeling van psychische klachten.

mannenopvang eerder als overgangperiode naar een zelfstandig bestaan in een eigen woonruimte. Zij willen in de opvang graag werken aan hun problemen en na de opvangperiode niet terug naar de oude situatie.

6.2 Time-out en ambulante hulp

Niet alle mannen blijken opvang nodig te hebben en soms geven mannen aan dat zij juist aan verbetering van hun relatie willen werken. Daarnaast zijn er ook veel mannen die te veel schaamte ervaren om uit de situatie te stappen. Zij kampen met de angst dat familie en bekenden te weten komen over hun slachtofferschap. Voor deze categorieën mannen is opvang (nog) een stap te ver. Ambulante hulp biedt in deze situaties mogelijk een oplossing. Soms is dan een time-out van enkele dagen tot enkele weken gewenst waarna een ambulant traject gestart kan worden. Hiervan is sprake wanneer het slachtoffer niet (veilig) terecht kan bij familie of vrienden. Soms is het ook mogelijk om meteen een ambulant traject te starten.

Wanneer een time-out aan een ambulant traject vooraf gaat blijkt het wenselijk om de behandeling door dezelfde personen te laten geven of binnen dezelfde organisatie te houden. De geïnterviewde cliënten geven hun voorkeur hiervoor aan gezien zij de organisatie en de hulpverleners reeds kennen en met hen al een vertrouwensband hebben. De situatie opnieuw bij een nieuw contactpersoon uit de doeken doen, zonder vooraf te weten wat deze persoon voor hen kan betekenen roept drempels op. Ook een praktisch bezwaar voor overdracht naar een nieuwe hulpverlener wordt genoemd: de organisatie heeft al een dossier van de betreffende persoon en heeft vaak ook al contacten gelegd met derden om zaken voor de cliënt te regelen²². De casemanagers en andere hulpverleners binnen de mannenopvang treden inzake een aantal maatregelen ook op als belangenbehartigers. De mannen vrezen dat het kwijtraken van deze belangenbehartigers tijdens een lopende procedure in hun nadeel zal werken. Een nieuw persoon is niet vanaf het begin betrokken bij de procedure en de mannen zelf vrezen niet altijd in staat te zijn om hun eigen belangen te behartigen. Velen onder hen ervaren een taalbarrière en/of onbekendheid met het systeem in Nederland. Maar ook andere factoren kunnen een rol spelen bij het loslaten van de hulpverleners binnen de opvangorganisatie. Namelijk de angst om weer geheel op eigen kracht te moeten functioneren. De volgende casusschets is illustratief voor een time-out met een ambulant vervolstraject:

Mahmoud is 36 jaar en evenals zijn vrouw geboren in Irak. Mahmoud, zijn vrouw en diens zoon vormen samen een gezin. Mahmoud heeft thuis veel problemen, met zichzelf en met zijn vrouw, maar hij wil zijn relatie niet opgeven. "Mijn vader is een militair geweest in Irak. De situatie voor ons was niet goed. Ik heb daar veel te veel meegemaakt. Mijn vrouw ook. Daarom ben ik naar Nederland gekomen. Hier in

²² Denk hierbij aan praktische zaken zoals schuldhulpverlening en het zoeken naar geschikt werk, maar ook aan het organiseren van hulpverlening en het monitoren van de plaats op de wachtlijst binnen GGZ-organisaties.

Nederland heb ik kennis met haar gemaakt en zo zijn we bij elkaar gekomen. Maar zij is ook veel ziek, zij heeft meerdere miskramen gehad. Door stress, denk ik. Zij komt ook uit de oorlog, net als ik. Zij komt uit het gebied waar alle gifgasaanvallen zijn geweest in 1988 en iedereen dood is gegaan. Zij heeft alles meegemaakt en zij is heel veel familie kwijtgeraakt. We hebben allebei de oorlog meegemaakt. Ik ben 36 jaar en ik heb nog geen 36 minuten goed geleefd. Als ik naar bed ga, dan komt alles naar boven in mijn herinnering en dan voel ik overal zweet. Het gaat ook niet goed met mij, met mijn benen gaat het slecht. Ik heb pas een operatie gehad om een scherf uit mijn been te verwijderen. Maar nu is mijn been niet goed meer, de zenuwen in mijn been zijn beschadigd.”

“Daarom heb ik mezelf pijn gedaan. De ruzies waren zo erg. Eerst raakte ik mijn werk kwijt. Ik heb altijd twee banen gehad, overdag voor een transportbedrijf en 's avonds voor een shoarmazaak. Maar nu door mijn been, kan ik niet eens meer twee uur staan. Daarom kan ik niet meer werken. Daarom hadden wij niet genoeg geld meer. En zij werd bozer en bozer, daardoor raakte ik ook chagrijnig. Daarom ben ik eerst naar een maatschappelijk werker gegaan. Maar het werd alleen erger en erger. Een paar keer heb ik geprobeerd om mezelf te doden. Ik heb later een psychiater gehad, die heeft de mannenopvang gezocht en tegen mij gezegd, dat het beter is voor mij. Hij zei dat de ruzies met mijn vrouw niet goed zijn en dat ik daarom thuis weg moet. Daarom was ik twee weken bij de mannenopvang. Maar ik wil haar niet alleen laten. Zij heeft het ook moeilijk. Ik heb respect voor haar, want zij heeft ook te veel meegemaakt. Doordat ik twee weken weg was is zij thuis rustig geworden. Haar familie heeft ook met haar gesproken en haar huisarts heeft haar naar de psychiater gestuurd.”

“Ik ben vanaf mei denk ik bij de mannenopvang. Eerst heb ik twee weken hier gewoond. Daarna, nu helpen ze mij nog terwijl ik thuis woon. Ik weet heel veel dingen niet, want ik heb in Nederland altijd gewerkt, dus een heleboel dingen weet ik niet. Ze hebben hier voor mij huurtoeslag geregeld en zorgtoeslag. En ze hebben meer dingen voor mij geregeld met brieven en formulieren, en zo. En mijn WW was te laag, daarom hebben ze voor mij geregeld dat ik iets meer krijg. En hulp met mijn schulden, hebben ze ook geregeld, dat we beetje bij beetje betalen. Ik heb vorige week gehoord dat ik moet stoppen met de hulp hier, maar dat wil ik alsjeblieft niet. Ze hebben alles voor ons geregeld, maar ik weet niet hoe ik verder moet. Dat is mijn probleem, dat ik dat niet makkelijk vind. Maar als ik ze iets minder zie, bijvoorbeeld een keer in de maand, dat is beter. Maar ik wil nog niet stoppen Ik weet nog niet hoe ik dan verder zal gaan. Ik wil niet leven zoals ik eerder leefde. Dat is geen leven.”

En afbouw van de hulpverleningsrelatie middels steeds minder frequente ambulante hulp zou aan mannen die moeilijk kunnen loslaten een oplossing kunnen bieden. De mannen hebben dan langere tijd het gevoel dat zij op iemand kunnen terugvallen wanneer zij hier behoefte aan hebben. Hier zou wel een maximum aan gesteld moeten worden, waarna overdracht aan maatschappelijk werkers in de woonomgeving van de cliënt een optie is. Het is echter moeilijk om het moment van overdracht in kalendermaanden te omschrijven. Het mooiste is wanneer het moment van overdracht

pas is wanneer alle praktische zaken in gang gezet zijn. Wanneer bijvoorbeeld de schuldhelpverlening, de psychische hulpverlening en gesprekken met maatschappelijk werk al lopen. Voor mannen die niet durven loslaten is het aan te bevelen om de ambulante hulpverlening pas af te sluiten wanneer één of twee gesprekken in drieverband - samen met een lokale maatschappelijk werker en de cliënt - zijn gevoerd. De cliënt heeft zo de mogelijkheid om met een zeker veiligheidsgevoel de nieuwe hulpverlening in te stappen.

Wanneer een time-out voorafgaand aan een ambulant traject niet nodig is, is het preferabel om de ambulante hulp direct te plaatsen bij ambulante hulpverleners, binnen dan wel buiten de opvangorganisatie. De meest wenselijke situatie in geval van huiselijk geweld is een hulpverleningsorganisatie in de buurt van het betreffende gezinssysteem.

In Amsterdam worden de lokale Steunpunten Huiselijk Geweld ingeschakeld voor de ambulante hulp aan mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld. In Rotterdam kunnen de Lokale Teams Huiselijk Geweld hierin een centrale rol spelen. Maar ook maatschappelijk dienstverleningsorganisaties kunnen de hulp aan deze slachtoffers en hun gezinssystemen oppakken. Dit zijn vaak hulpverleningsorganisaties in de directe woonomgeving van het slachtoffer.

Bij specifieke problematiek kan ambulante hulp ook aangeboden worden door gespecialiseerde organisaties, bijvoorbeeld bij problematiek inzake homoseksualiteit. Dit zijn organisaties die veelal op stadsniveau dan wel regionaal georganiseerd zijn (niet op wijk- of stadsdeelniveau).

6.3 Ondersteuning bij het regelen van praktische zaken

De opvangorganisaties geven ook hulp en ondersteuning bij het regelen van een reeks praktische zaken. De verantwoordelijkheid voor de praktische zaken blijft liggen bij de cliënt zelf, maar deze kan vervolgens wel beroep doen op bemiddelingen, ondersteuning en hulp van de medewerkers. De door de respondenten genoemde praktische hulpvragen zijn te scharen onder huisvesting, verblijfsstatus, financiën en dagbesteding.

6.3.1 Huisvesting

Een praktische hulpvraag van bijna alle mannen in de opvang is de vraag naar een eigen woonruimte. Doorstroom naar eigen woonruimte is een groot knelpunt om verschillende redenen. Een eerste knelpunt ontstaat door de eisen voor een voorrangsverklaring voor de woningmarkt. Urgentie ofwel het verkrijgen van een voorrangsverklaring is met name voor mannen met schulden en een laag inkomen een probleem. Mannen met een laag inkomen hebben weinig ruimte om schulden af te lossen en komen wegens de combinatie van een laag inkomen en schuldenproblematiek niet in aanmerking voor een zelfstandige woning.

Een andere voorwaarde voor een voorrangsverklaring op de woningmarkt is dat de mannen aangifte moeten doen om te bewijzen dat ze te maken hebben (gehad) met huiselijk geweld. Dit is vooral voor de mannen met achterblijvende kinderen een knelpunt. Door aangifte tegen de moeder van de kinderen vindt nog verdere verharding

van de relatie plaats, waardoor het gevaar groter wordt dat de opgevangen persoon zijn kinderen niet te zien krijgt. Ook is er angst dat aangifte tegen de (ex)partner de zorg voor de kinderen verstoort.

Een derde belemmering met betrekking tot urgentieverklaringen is dat woningcorporaties een voorrangsverklaring voor mannen niet altijd noodzakelijk achten. Van alleenstaande mannen wordt verwacht dat zij een kamer kunnen vinden. Voor niet-vaders is dit een reële mogelijkheid, maar voor vaders betekent dit een beperking in de omgang met hun kinderen. Zij hebben vaak op een kamer geen ruimte om hun kinderen te ontvangen dan wel op te vangen.

Ook de beperkte beschikbaarheid van woningen op de woningmarkt is een knelpunt. Met name in Amsterdam is de vraag naar woningen vele malen groter dan het aanbod. Een vierde knelpunt ontstaat door specifieke individuele problematiek. Bij instroom is namelijk niet altijd bekend of de cliënt te maken heeft met een licht verstandelijke handicap of met zwaardere psychiatrische problemen dan wel verslavingsproblematiek. De doorstroom van deze doelgroepen is een probleem aangezien vooraf aan veel voorwaarden voor passende opvang voldaan moet worden.

Toch zijn er ook goede ervaringen met urgentieverklaringen en de organisatie van huisvesting²³. De locatie in Rotterdam heeft een samenwerkingrelatie met Stichting Flexibel Wonen Rotterdam Rijnmond. Deze stichting biedt huisvesting aan kwetsbare doelgroepen en vervult een brugfunctie van de intensieve begeleiding van zorginstellingen naar het volledig zelfstandig wonen in kamers en woningen. Dit doet de stichting door woontoezicht gedurende een bepaalde periode (circa een jaar) te verrichten. De opvang hanteert deze doorstroomoplossing voor speciale doelgroepen, waaronder mannen die geen voorrangsverklaring krijgen voor een woning omdat zij geen aangifte willen doen tegen de geweldpleger.

Ook de opvanglocatie in Den Haag heeft goede samenwerkingservaringen met de woningstichtingen. Zij hebben nauwe samenwerkingsafspraken met hen, waarin een aantal criteria zijn gesteld op basis waarvan cliënten van de opvang in aanmerkingen komen voor een voorrangsverklaring. De woningbouwvereniging toetst de vraag op deze criteria (waaronder huiselijk geweld en ernstige dreiging) en geeft dan een urgentieverklaring.

6.3.2 Verblijfstatus

De vraag om de verblijfsstatus te regelen komt vooral voor onder de slachtoffers van mensenhandel. Slachtoffers van mensenhandel krijgen een bedenktijd om te bepalen of zij aangifte willen doen tegen de mensenhandelaar. Wanneer zij overgaan tot aangifte, krijgen ze een Bg status, waar een COA-uitkering aan gekoppeld is. De opvangorganisaties werken hiervoor samen met IND.

²³ Alle vier de opvangorganisaties hebben doorgaans goede afspraken en samenwerkingsverbanden met de gemeentelijke diensten en met woningstichtingen in verband met de doorstroom naar zelfstandige woningen. Toch blijkt de doorstroom naar zelfstandige woningen niet overal soepel te verlopen. Oorzaken zijn velerlei. Zo heeft de gemeente Amsterdam een enorme vraag naar woningen en daarentegen een relatief laag aanbod.

Het regelen van een verblijfsstatus blijkt ook een hulpvraag te zijn van mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld met een afhankelijke verblijfsvergunning. Ook hiervoor hebben de opvangorganisaties samenwerkingsafspraken met IND.

De werkzaamheden die verbonden zijn aan het regelen van een verblijfstatus zijn enorm. Deze zijn niet beperkt tot het contact met organisaties in Nederland, maar ook met ambassades (en evt. andere organisaties) in het land van herkomst van de opgevangen mannen.

De opvanglocaties hebben vanuit hun ervaring met de vrouwenopvang al contacten met gespecialiseerde advocaten die worden ingeschakeld om ook de opgevangen mannen in hun aanvraagprocedure te ondersteunen. Advocaten nemen doorgaans veel werkzaamheden uit handen. Desondanks is de werkbelasting die gemoeid is met het regelen van een verblijfstatus relatief hoog.

6.3.3 Financiën en schuldenproblematiek

Veel mannen hebben te maken met schulden. De opvang inventariseert de schulden en bemiddelt de mannen mits nodig naar schuldhulpverlening.

Maar ook blijkt het budgetteren en het omgaan met financiën een algemeen aandachtspunt te zijn. Nadat zij uit een situatie van huiselijk geweld treden, moeten veel mannen geheel zelfstandig leren omgaan met financiën. De gedeelde taken behoren na vertrek bij een partner allemaal tot de verantwoordelijkheid van de man zelf. Dit houdt in het betalingsverkeer, het budgetteren, maar ook het openen en het behandelen van post. De medewerkers van de opvang motiveren tijdens de opvang om eigen financiën te regelen. Ook na uitstroom uit de opvang monitoren de medewerkers in de ambulante contacten (vaak de eerste weken na uitstroom) of de cliënt daadwerkelijk de brieven opent, behandelt en de rekeningen tijdig betaalt.

6.3.4 Het vinden van zinvolle dagbesteding

De opvangorganisaties bemiddelen de opgevangen mannen voornamelijk door naar werk, vrijwilligerswerk of naar een opleiding. Volgens de coördinatoren en groeps werkers willen veel mannen direct participeren in de samenleving via werk, vrijwilligerswerk of een opleiding. De gedachte is dat een zinvolle dagbesteding een goed effect heeft op het zelfvertrouwen en het assertiever optreden. Ook de geïnterviewde mannen geven aan zo vlug mogelijk te willen werken of studeren. Een studie is voor hen vooral bedoeld als een route naar de arbeidsmarkt. De inspanningen betreffende de dagbesteding van de cliënten, mits nodig, zijn dan ook voornamelijk gericht op re-integratie op de arbeidsmarkt of instromen binnen het onderwijs.

Veel cliënten hebben bij instroom al een baan of zijn al bezig met een opleiding. In tabel 6.3.4.a is de dagbesteding van de mannen vermeld op basis van de registraties.

Tabel 6.3.4.a. Dagbesteding

	A'dam	Den Haag	R'dam	Utrecht
Betaald werk	27	1	11	11
Vrijwilligerswerk		4	1	
Re-integratietraject		1		3
Duaal traject		1		
Opleiding			5	
Taalopleiding			8	1
Geen dagbesteding	26	28		
Verzorging kinderen				1
Overige activiteiten			51	15
Onbekend		7		5
Totaal	53	42	51	36

De opvanglocatie in Rotterdam heeft een aparte functionaris in dienst voor de sociale activering. Deze organiseert minimaal eens per week activiteiten zoals weerbaarheidstraining, zelfverdediging, themabijeenkomsten, schilderen, individuele taallessen, etc. Deelname aan de bijeenkomsten is verplicht voor alle cliënten van de mannenopvang. Daarnaast hebben de mannen ook andere vormen van dagbesteding, zoals (vrijwilligers)werk en (taal)opleiding.

Onder de opgevangen mannen zijn er ook mannen die hun baan moesten opgeven vanwege veiligheidsproblematiek. Vijftig (27%) van de opgevangen mannen heeft ook gedurende de opvang nog betaald werk als dagbesteding. Voor degenen die geen betaald werk verrichten bij instroom in de opvang, werken de opvangorganisaties samen met de gemeentelijke diensten voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Via deze diensten wordt samenwerking met het CWI georganiseerd en worden re-integratietrajecten of duale trajecten voor uitkeringsgerechtigden gestart. Ook bestaat er samenwerking met vrijwilligersbanken voor bemiddeling naar vrijwilligerswerk.

De ervaringen met samenwerking met gemeentelijke diensten zijn wisselend. Het vinden van een (betaalde) baan is nog wel eens een knelpunt voor de cliënten ouder dan 27 jaar. Nauwe samenwerking met een of meerdere uitzendbureaus zou hierin misschien uitkomsten bieden.

Voor jongeren onder de 27 jaar werken de opvanglocaties samen met andere gemeentelijke initiatieven in het kader van de Wet Investing Jongeren (WIJ), bijvoorbeeld het Jongerenloket in Rotterdam en Amsterdam. In deze samenwerkingsverbanden komen al heel vlug re-integratietrajecten voor jongeren tot stand voor degenen die tot deelname in staat zijn. De jongeren zelf en de mannenopvang hebben de ruimte

om gemotiveerd aan te geven dat zij uitstel van een re-integratietraject nodig hebben. Ook de cliënten zelf ondernemen via internet, het CWI of anderszins activiteiten om een baan te verwerven. Zij krijgen hiervoor alle ruimte en gelegenheid van de opvangorganisaties.

Sommige jongeren kunnen zich direct inschrijven voor een opleiding. Het wachten is dan vaak op een instroommoment voor de opleiding. Ditzelfde geldt voor taallessen. In totaal hebben negen cliënten zich ingeschreven voor taallessen bij inburgeringstrajecten. Ook hiervoor wordt doorgaans samengewerkt met diensten Sociale Zaken en Werkgelegenheid of diensten Werk en Inkomen. Maar ook hiervoor geldt dat de trajecten voor jongeren tot 27 jaar snel worden geregeld. De wachttijden voor volwassenen voor inburgeringscursussen zijn al vlug drie maanden.

De opvangorganisaties organiseren ook incidenteel groepsuitjes met de mannen. Voorbeelden zijn bioscoopbezoeken en etentjes. De mannen zelf geven geen specifieke behoefte aan in de richting van dagactiviteiten met de groep, maar uit observatie van mannen in hun opvanglocatie blijkt dat zij elkaar graag opzoeken. In Rotterdam zitten de mannen 's avonds in een aparte gezamenlijke ruimte om tv te kijken terwijl ik in de afzonderlijke woningen interviews afnam. In Amsterdam moest ik de gesprekken even pauzeren, omdat de mannen tussentijds afspraken met elkaar maakten om de feestdagen met elkaar door te brengen²⁴. Ondanks dat het niet als een hulpbehoefte wordt geformuleerd, blijkt er wel stilzwijgend behoefte te zijn aan activiteiten in groepsverband.

Een keer is een man met een kind (baby) opgevangen. Een aantal mannen is ook samen met hun partner opgevangen. Structureel dagbestedingaanbod voor kinderen is tot heden niet aan de orde geweest in het kader van de opvang. Vrouwen werden veelal samen met hun partner begeleid en eventueel bemiddeld naar dezelfde dagbestedingsdoelen als de mannen.

6.4 Ondersteuning bij psychische hulpvragen

De psychische hulpbehoefte verschilt per cliënt en vertoont samenhang met de problematiekcategoryen. Maar ook zijn er algemene hulpvragen die bij de meeste cliënten voorkomen. Zo is de psychische hulpbehoefte van alle gesproken cliënten verbonden aan klachten met betrekking tot eenzaamheid, traumaverwerking, communicatieve vaardigheden, weerbaarheid en assertiviteit.

De cliënten hebben ook wel last van ernstige psychische problematiek, waarvoor specialistische hulp nodig is. Hierbij kan gedacht worden aan suïcidegedachten en depressie, maar ook persoonlijkheidsstoornissen komen voor²⁵.

²⁴ Deze interviews hebben plaatsgevonden in de decembermaand. De mannen in Amsterdam bespraken met elkaar wie op welke dagen in de opvanglocatie zouden zijn om een maaltijd en een gezellig samenzijn te kunnen organiseren. Juist met de feestdagen blijkt het van belang dat mensen binnen de opvang gezelschap hebben waardoor zij zich minder eenzaam voelen.

²⁵ Deze bevinding komt overeen met hetgeen Wolf e.a. (2006) signaleren in hun onderzoek naar vraag en aanbod in de vrouwenopvang.

Daarnaast blijken ook veel cliënten te kampen met rouw- en verliesverwerking. Gerelateerd hieraan is het mechanisme dat cliënten na vertrek uit de geweldsituatie, de mishandeling als onderdeel van hun leven blijken te missen. Zij moeten leren door te gaan zonder de mishandeling.

Ook hebben veel cliënten behoefte aan begeleiding om zelfstandig te leren functioneren. Waar veel mannen een leven lang een gedeeld huishouden hebben gevoerd, moeten zij nu geheel zelfstandig functioneren.

De cliënten in het kader van mensenhandel hebben daarnaast nog aanvullende hulp nodig om weer vertrouwen in de medemens te ontwikkelen. Cliënten in het kader van mensenhandel, maar ook andere cliënten die voor gezinsvorming naar Nederland zijn gekomen, hebben bovendien intensievere begeleiding nodig aangezien zij de Nederlandse taal onvoldoende (of niet) beheersen en de Nederlandse samenleving onvoldoende kennen om hun eigen weg te vinden of hun eigen belangen te behartigen.

Een eerste vorm van hulpverlening is in de vorm van begeleidingsgesprekken op de opvanglocatie. De opvanglocaties verschillen niet fundamenteel van elkaar wat begeleidingsfrequentie en coaching betreft. Zij voeren doorgaans, afhankelijk van de individuele situatie, eens per week of twee keer per week een individueel begeleidingsgesprek, vaak gevoerd door een hulpverlener of maatschappelijk werker. Hierin worden de doelstellingen en alle daaraan gerelateerde ontwikkelingen met de cliënt doorgenomen. Ook calamiteiten en andere actuele zaken komen in de wekelijkse gesprekken aan de orde. Daarnaast heeft iedere cliënt een groepswerker die binnen kantoortijden dagelijks bereikbaar is voor allerlei vragen en dagelijkse kwesties. Groepsbijeenkomsten vinden gemiddeld eens per week plaats. Weerbaarheid is voor alle opvanglocaties een terugkerend onderwerp tijdens de groepsbijeenkomsten. Dat wil zeggen dat weerbaarheidstrainingen herhaaldelijk georganiseerd worden, vaak getimed wanneer de groep cliënten overwegend uit nieuwe mannen bestaat.

Voor de meeste psychische hulpvragen werken de opvanglocaties samen met GGZ-instellingen. PsyQ is de meestgenoemde samenwerkingspartner voor psychische hulpvragen. Het inhoudelijk aanbod en de samenwerking met PsyQ worden door de medewerkers van de opvangorganisaties als goed benoemd. Maar een knelpunt vormen de wachtlijsten. Alle opvanglocaties noemen de lange wachtlijsten in de hulpverlening als knelpunt. Deze variëren van twee tot vier maanden. Enkele cliënten geven dan ook aan dat zij door de lange wachttijden moedeloos of gefrustreerd raken en afzien van de hulpverlening.

De opvanglocatie in Den Haag is wegens de lange wachttijden bij PsyQ een samenwerking gestart met een nabij gelegen huisartsenpraktijk, die veel expertise heeft op multicultureel terrein. De huisartsen voeren gesprekken met de cliënten zolang deze in afwachting zijn van de hulpverleningsgesprekken met PsyQ.

6.4.1 Aandacht voor specifieke problematiek

Iedere casus binnen de opvanglocaties vereist individueel maatwerk van de professionals. Gezien de uiteenlopende problematiek werken de opvanginstellingen samen met een scala aan ketenpartners voor vraaggericht maatwerk.

Voor eengerelateerde kwesties werken de opvangorganisaties samen met de meldpunten of werkgroepen voor eengerelateerd geweld. In Amsterdam is dit een onderdeel van de BlijfGroep. In de andere steden zijn het elders ondergebrachte Kerngroepen Eengerelateerd Geweld (KEG). Alle casussen eengerelateerd geweld worden gemeld bij deze meldpunten en kerngroepen. Deze voeren op hun beurt een uitgebreid casusonderzoek uit naar de achtergrond en de problemen. Tevens formuleren zij een plan van aanpak voor de situatie met adviezen rondom de veiligheid binnen de mannenopvang.

De meldpunten en KEG's voeren ook bemiddelingsgesprekken tussen de bedreigde en de bedreigende partijen. Een bijzonder voorbeeld werd genoemd door de BlijfGroep, waar het Meldpunt Eengerelateerd Geweld erin geslaagd is om een cliënt, die opgevangen werd in het kader van gedwongen plegerschap, weer in een familie te re-integreren. Bij uitstroom van slachtoffers in het kader van eengerelateerd geweld uit de opvang, zorgen de opvanglocaties voor een warme overdracht aan het (buurt)maatschappelijk werk, aan Steunpunten in de betreffende regio en aan de politie in de buurt waar de cliënt naartoe verhuist.

Ook voor homoseksualiteit, al dan niet in combinatie met eengerelateerde problematiek bestaan samenwerkingsverbanden. Utrecht werkt voor de hulpverlening aan cliënten in het kader van eengerelateerd geweld en homoseksualiteitsproblematiek samen met Orpheus Regio Utrecht²⁶. Voor homoseksuele mannen doet de BlijfGroep in Amsterdam beroep op het Steunpunt Veilige Haven²⁷ van de Schorerstichting. ArosA in Rotterdam werkt hiervoor samen met Rotterdam Verkeert. Stichting Wende in Den Haag werkt samen met COC Haaglanden²⁸.

²⁶ Orpheus Regio Utrecht is een vrijwilligersorganisatie die hulp biedt aan mensen die te maken krijgen met homo-, lesbische of biseksuele gevoelens bij zichzelf of hun partner binnen een hetero relatie (<http://orpheusutrecht.nl>).

²⁷ Steunpunt Veilige Haven biedt ondersteuning aan jongeren, mannen en vrouwen uit multicultureel Amsterdam en omstreken die een plek zoeken waar ze terecht kunnen met hun homo-, biseksuele, lesbische of transgendergevoelens (<http://www.veilige-haven.nl>).

²⁸ COC Haaglanden heeft een aanbod voor deskundigheidsbevordering voor homospesifieke hulpverlening door middel van trainingen, workshops en lezingen en biedt informatie en advies voor beroepsgroepen. COC Haaglanden biedt ook psychosociale hulpverlening aan homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuele mannen en vrouwen, hun partners, familieleden en vrienden van alle leeftijden en uit alle culturen uit de regio Haaglanden. Vragen rondom specifieke thema's over het lesbisch, homo- en biseksueel bestaan (o.a. coming-out, coming-in, religie, kinderen, relatie, homoseksualiteit binnen een heterorelatie enz.). Kortdurende hulpverlening in individuele-, relatie & groepsgesprekken (www.cochaaglanden.nl).

Homoseksualiteit wordt ook bespreekbaar gemaakt middels groepsgesprekken, aangezien onder mannen ook een taboe kan bestaan rondom homoseksualiteit. Onder niet-homo's, maar ook onder homo's zelf aangezien zij kunnen kampen met conflicterende rolopvattingen.

Wat mensenhandel betreft werkt de BlijfGroep samen met HVO-Querido waar het meldpunt mensenhandel onderdeel van is. HVO-Querido begeleidt de opgevangen mannen die te maken hebben gehad met mensenhandel juridisch. De juridische hulp is een welkome aanvulling op de expertise van de BlijfGroep. Rotterdam werkt samen met Humanitas. Ook Den Haag en Utrecht hebben lokale samenwerkingsverbanden voor de hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel.

6.4.2 Aandacht voor etnische achtergronden

Zoals uit hoofdstuk vier blijkt is er een scala aan etnische achtergronden vertegenwoordigd binnen de cliëntenpopulatie. Het is te verwachten dat het aanbod binnen de mannenopvang rekening gehouden wordt met deze variatie aan achtergronden. Aan de professionals heb ik gevraagd of en hoe zij rekening houden met de etnische achtergronden van de cliënten. Het antwoord van alle professionals is eensluidend: aandacht voor etnische achtergronden van de cliënten is ingebed in de dagelijkse gang van zaken. Het is verder zo vanzelfsprekend dat professionals er niet echt meer bij stilstaan. Specifieke voorbeelden waren daarom schaars. Maar zo is wel genoemd dat bij gezamenlijke diners altijd rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld de vleessoorten of vegetarische gerechten. Daarnaast wordt rekening gehouden met culturele feestdagen, door hierbij in de groep stil te staan. Het zijn vaak deze feestdagen wanneer de cliënten extra psychische ondersteuning nodig hebben. Een ander voorbeeld is dat bij uitstroom van cliënten ook aan hen wordt gevraagd of zij het op prijs stellen om in contact te worden gebracht met een zelforganisatie die belangen voor de etnische groep behartigt. Dit laatste voorbeeld is door één van de opvanglocaties genoemd.

Verder is de opmerking geplaatst dat rekening houden met de verschillende etnische achtergronden wel altijd mogelijk is, maar niet een volledige kennis opbouwen over elke cultuur, gebruiken en gewoonten, gezien de vele etnische herkomsten van de opgevangen mannen. Soms zijn er geen twee mannen tegelijk in de opvang met eenzelfde etnische herkomst.

Aan alle 14 respondenten is eveneens gevraagd of de opvang (voldoende) rekening houdt met de etnische herkomst van de cliënten. Enerzijds zijn er vijf cliënten die vinden dat de hulpverleners de achtergrond goed kunnen inschatten en de situatie goed begrijpen. Anderzijds zijn er negen cliënten die vinden dat er geen relevante etnische factoren zijn waar de opvangorganisatie rekening mee zou moeten houden. Ook zij vinden dat de opvang voldoende begrip heeft voor de problematiek, maar zien hierin dus geen etnische factoren die van belang zijn.

Ook na specifieke navraag is in geen van de gesprekken – noch met de professionals noch met de cliënten - gebleken dat individuele etnische achtergronden een belemmering vormen tussen de hulpverleners en de opgevangen mannen. Wel zijn een aantal praktische zaken genoemd waar in de dagelijkse gang van zaken rekening mee gehouden wordt.

6.4.3 Aandacht voor de relatie met kinderen

Kinderen mogen op alle opvanglocaties naar de opvang komen om hun vader te bezoeken of te logeren. Ook zijn vaders met kinderen op alle opvanglocaties in principe welkom²⁹. Dit aanbod staat vanuit de opvanglocaties open, maar in praktijk blijken mannen hier maar weinig gebruik van te maken. Slechts een enkele keer is een man opgevangen met zijn kind. De opvang van deze man en zijn kind vond plaats in een zelfstandige woonruimte in Utrecht die niet gedeeld werd met andere mannen.

De vaders die voor het onderzoek zijn geïnterviewd geven aan dat zij de mannenopvang niet geschikt vinden om hun kinderen te ontvangen. Zij willen, wanneer zij deze keuze hebben, niet dat hun kinderen zien dat zij in een opvangsituatie leven. De mannen regelen doorgaans, met kennissen of familieleden dat zij hun kinderen bij hen kunnen ontmoeten.

Een oorzaak voor deze omgangswijze met kinderen blijkt de organisatie van de opvang te zijn. De opvanglocaties in Amsterdam, Utrecht en Den Haag worden gedeeld door meerdere mannen. Een uitzondering vormt de mannenopvang in Utrecht, die drie zelfstandige woningen kent, elk geschikt voor de opvang van één slachtoffer. De mannen ontvangen hun kinderen in hun eigen opvangwoning. Kinderen blijven ook wel in de opvang logeren bij hun vader.

Wat kinderen betreft zien we een blinde vlek binnen de hulpverlening. Veel mannen laten na opvang hun kinderen achter in een thuissituatie die voor de mannen zelf niet meer houdbaar is. De mannenopvanglocaties besteden alleen aandacht aan kinderen die ofwel met de opgevangen cliënt meekomen ofwel komen logeren. Het is niet duidelijk in hoeverre de thuissituatie veilig of onveilig is voor achterblijvende kinderen en in hoeverre er hulp is voor kinderen die zijn blootgesteld aan huiselijk geweld of er getuige van zijn geweest.

6.5 Uitstroom: waarom en waarheen?

Bij uitstroom schrijft de standaardprocedure van de opvangorganisaties een risicoscreening voor. Deze wordt vaak niet verricht, aangezien door de dagelijkse dan wel wekelijkse contacten met opgevangen mannen al bekend is hoe de situatie er qua veiligheid uitziet. De risicoscreening bij uitstroom vindt dus niet administratief plaats, maar wel in de periodieke gesprekken met de opgevangen personen.

In onderstaande tabel zijn de redenen voor uitstroom opgenomen. In bijlage 10.1. is een tabel opgenomen met de redenen van vertrek na opvang per opvanglocatie.

²⁹ De locatie in Amsterdam bekijkt allereerst of de opvang van een vader met een of meerdere kinderen mogelijk is. Dit is bijvoorbeeld afhankelijk van de beschikbare ruimte en de combinatie met andere mannen die dezelfde woning delen.

Tabel 6.5.a. Reden van vertrek na opvang ...

	Aantal na opvang
Begeleiding afgerond, zonder doorverwijzing	64
Begeleiding afgerond, met doorverwijzing	25
cliënt is terug naar huis	4
GGZ geïndiceerd	1
Naar asielzoekerscentrum	1
Om veiligheidsredenen naar andere mannenopvang (G3)	7
Om veiligheidsredenen naar andere opvang	9
Zonder bericht vertrokken / weggebleven	3
Vertrokken na overleg, op initiatief van de opvang	13
Vertrek wegens ontbreken van geldige verblijfsstatus	3
Vertrek wegens te hoge kosten van de opvang	6
Onbekend of verwijzing niet van toepassing	8
Verblijft op 30 juni 2010 nog in de mannenopvang	38
Totaal	182

Wanneer de cliënten na behandeling uitstromen, worden zij doorgaans binnen drie maanden overgedragen aan ambulante hulpverleners in de buurt van de nieuwe woning. In totaal zijn 25 cliënten volgens de registraties overgedragen aan ambulante hulpverlening. Amsterdam schakelt voor begeleidde terugkeer van de mannen, de Steunpunten Huiselijk Geweld in de stadsdelen in. In Rotterdam, Den Haag en Utrecht worden veel cliënten overgedragen aan het algemeen maatschappelijk werk (AMW). Eén cliënt is uitgestroomd met doorverwijzing naar een GGZ-instelling. Bij 64 cliënten was doorverwijzing na uitstroom niet nodig.

In totaal zijn zeven cliënten tijdens de opvang om veiligheidsredenen naar een andere opvanglocatie overgeplaatst. Tussentijdse overplaatsing naar een andere opvanglocatie (andere stad) kan verschillende oorzaken hebben. In een eerste intakegesprek lukt het soms niet om alle veiligheidskwesties aan het licht te krijgen die wel blijken in de eerste zes opvangweken. Ook kan de veiligheidssituatie veranderen wanneer een cliënt bijvoorbeeld onverwacht bekenden tegenkomt in dezelfde stad als waar hij opgevangen wordt. In Den Haag kwam dit relatief veel voor door de opvanglocatie. In februari 2011 is de opvang verhuisd naar een andere wijk om dit voortaan te voorkomen. De bedreigende partijen weten in dergelijke situaties in welke omgeving zij de cliënt moeten zoeken. Aangezien hiermee de veiligheid van de cliënt in het geding komt,

is in dergelijke situaties overplaatsing naar een andere opvanglocatie vereist. Ook is het wel voorgekomen dat iemand overgeplaatst is, omdat de (verkregen) baan van de persoon dichter bij een andere opvanglocatie is.

Daarnaast zijn nog eens negen cliënten doorgestroomd naar een andere opvangsoort. Zo stromen cliënten bijvoorbeeld door naar de maatschappelijke opvang wanneer er geen zelfstandige woonruimte is gevonden en de betreffende persoon geen andere hulpvragen meer heeft.

Soms vertrekken cliënten tegen het advies van de medewerkers uit de opvang. Hiervan is veelal sprake wanneer cliënten terug willen gaan naar de thuissituatie, maar de medewerkers het risico op (herhaling van) geweld te hoog inschatten. Er zijn ook situaties waarin cliënten na overleg op verzoek van de medewerkers vertrekken, bijvoorbeeld wanneer zij met hun gedrag andere cliënten in gevaar brengen. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn wanneer een cliënt vreemden meeneemt naar het geheime opvangadres. In dergelijke situaties wordt wel afgewogen of de cliënt niet door moet stromen naar een ander opvangadres.

6.6 Personele kapitaalopbouw

Aan de basis van alle hulpvragen binnen de mannenopvang staat een vertrouwensband tussen de medewerkers en de opgevangen personen. Een belangrijke bevinding naar aanleiding van de gesprekken met zowel de professionals als de opgevangen slachtoffers is dat de vier opvangorganisaties medewerkers hebben, die veelal vanaf het begin van de opvang werkzaam zijn als hulpverlener, casemanager, coördinator, etc. Door de continue bemensing door hetzelfde team (en dezelfde individuele personen) bestaat er stabiliteit binnen de mannenopvang. De cliënten kunnen wennen aan hun hulpverlener en hoeven niet keer op keer te werken aan een vertrouwensband met een nieuwe hulpverlener binnen eenzelfde organisatie.

Maar de continue bemensing door hetzelfde team heeft ook een ander voordeel: de deskundigheid van de medewerkers groeit met de ervaringen. De diversiteit onder de opgevangen mannen is enorm, wat betreft problematiek, maar ook wat betreft etnische achtergrond. Het is moeilijk om die diversiteit te weerspiegelen in de activiteiten die binnen de mannenopvang georganiseerd worden. Deskundigheidsbevordering op probleemgebieden en interculturele trainingen kunnen hooguit in grote lijnen aangeven waarmee de medewerkers rekenschap kunnen houden in hun dagelijkse praktijk. Maar ervaring met individuele casussen op de werkvloer worden wel meegenomen naar eventuele volgende casussen van mannen met eenzelfde problematiek en/of etnische herkomst, natuurlijk met (op de voorgrond) oog voor individuele verschillen.

6.7 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk beschrijf ik het hulpaanbod van de mannenopvang in relatie tot de hulpvraag. In de praktijk blijkt de hulpvraag van slachtoffers in grote lijnen eenzelfde volgorde te bewandelen: uit de geweldssituatie stappen; acclimatiseren in de nieuwe situatie; praktische hulpvragen oppakken en vervolgens psychologische hulpvragen

oppakken. De volgorde van de hulpverlening is overeenkomstig deze vragen: opvang; in beeld brengen van de hulpvragen; hulp voor de praktische hulpvragen in gang zetten en vervolgens hulp op de psychologische hulpvragen inzetten.

Na opvang krijgt iedere cliënt een casebegeleider en een hulpverlener binnen de opvangorganisatie. Binnen zes weken wordt een behandelplan met doelstellingen geformuleerd en iedere drie maanden wordt de voortgang met elkaar besproken op ieder van de formuleerde doelstellingen. Gedurende de hele periode van opvang (maar ook na uitstroom) staat de vertrouwensband tussen de cliënten en de hulpverleners centraal. Door langdurige bemensing van de opvang door dezelfde medewerkers ontstaat een stabiel team met leden die op elkaar ingespeeld zijn en elkaar aanvullen. De deskundigheid van de medewerkers groeit naar gelang hun ervaring met de verschillende problematiekgroepen, de verschillende etnische achtergronden en de verschillende hulpvragen. Het is deze door ervaring opgebouwde expertise die bijdraagt aan inzicht in de problematiek en een professionele vertrouwensband met de cliënten.

In de praktijk blijken mannen drie hulpintensiteiten aan te geven: opvang, time-out en ambulante hulp. Ook is er behoefte aan ambulante hulp na opvang of time-out gevolgd door een afbouwfase. De mannen die voor korte duur in de opvang zijn geweest en met ambulante hulp verder willen, hebben doorgaans de voorkeur voor dezelfde hulpverleners wegens de opgebouwde vertrouwensband. Ook een ander argument is genoemd om dezelfde hulpverleners te willen behouden: zij hebben praktische hulptrajecten in gang gezet en zijn soms beter op de hoogte van de stand van zaken dan de cliënten zelf. Dit mede gezien hun kennis van de regelgeving en de werkwijze van andere organisaties. De cliënten zelf ervaren op veel van deze praktische gebieden (nog) een grote mate van machteloosheid.

De praktische hulpvragen bestaan vooral uit het regelen van huisvesting, een geldige verblijfsstatus, financiën en hulp bij schuldenproblematiek. Daarnaast is er behoefte aan zinvolle dagbesteding.

Van Dijk e.a. kwamen in 2010 reeds tot de conclusie dat cliënten met lage veiligheidsrisico's sneller dienen uit of door te stromen, eventueel in combinatie met ambulante hulp, nazorg of andere ondersteunende begeleiding. Maar snelle uitstroom is niet altijd mogelijk voor mannen die niet willen terugkeren naar hun oude woonsituatie. Op huisvestingsgebied bestaat van oudsher al goede samenwerking met gemeentelijke diensten en woningstichtingen. Maar ook blijken bestaande afspraken tussen woningstichtingen en de opvangorganisatie in de praktijk wel eens te stuiten op problemen, in het bijzonder nu het een nieuwe doelgroep betreft. Schuldenproblematiek en de weigering om aangifte tegen geweldplegers te doen, hebben direct gevolgen voor het verkrijgen van urgentie. Mannen weigeren ook wel aangifte te doen tegen de moeder van hun kinderen om verdere verharding van de relatie te voorkomen en de zorg voor de kinderen niet te verstoren.

Een voorrangsverklaring voor mannen krijgt ook niet bij iedere woningstichting dezelfde aandacht als een voorrangsverklaring voor vrouwen. Tenslotte is ook de

doorstroom van bijzondere mannen, bijvoorbeeld mannen met een licht verstandelijke handicap, een knelpunt. Bijzondere initiatieven - zoals 'flexibel wonen' in Rotterdam - en samenwerkingsrelaties op basis van vertrouwen - zoals in Den Haag - zijn *good practices* op huisvestingsgebied. Deze samenwerkingsafspraken zijn belangrijk voor de doorstroom van cliënten. Een efficiënte doorstroom is van fundamenteel belang wanneer groeiende bekendheid van de mannenopvang gepaard gaat met een toenemend beroep op de mannenopvang.

Het aantal cliënten met problematiek in het kader van mensenhandel vraagt van de mannenopvang relatief veel inzet op juridisch gebied. Medewerkers komen soms handen tekort bij het regelen van bijvoorbeeld juridisch hulp en de nodige documenten om de IND-procedures in gang te zetten.

Op financieel gebied bestaat er een brede hulpvraag onder de mannen. Deze is niet alleen beperkt tot schuldenproblematiek, maar strekt zich tot het budgetteren in den brede. Ook het openen en behandelen van post vraagt om aandacht tijdens de opvangperiode tot in de nazorgperiode.

In 2010 deden Van Dijk e.a. (2010) de aanbeveling om meer mogelijkheden tot een zinvolle dagbesteding te organiseren. De opvanglocaties hebben conform deze aanbeveling stappen vooruit gezet door wekelijks diverse activiteiten te organiseren. Maar zinvolle dagbesteding wordt zowel door de mannen als door de hulpverleners uitgelegd als werk, vrijwilligerswerk of opleiding. De mannen willen investeren in werk of in opleidingen die naar verwachting bijdragen aan het verkrijgen van werk. Stappen in de goede richting dragen bij aan een betere psychologische conditie. Zoals te verwachten zijn opleidingen sneller geregeld dan vrijwilligerswerk of betaald werk. Maar voor opleidingen gelden instroomdata waar de cliënten soms maanden op moeten wachten. Deze wachttijden gelden zelfs voor inburgeringstrajecten die essentieel zijn voor niet-Nederlandstaligen. Ook banen liggen niet voor het grijpen. Samenwerkingsafspraken met Diensten Sociale Zaken en Werkgelegenheid (en jongerenprojecten) leiden voor jongeren tot 27 jaar al vlug tot de start van re-integratietrajecten. De start van trajecten voor mannen boven de 27 jaar duurt doorgaans langer.

De meest voorkomende psychische klachten zijn eenzaamheid, traumaverwerking, rouw- en verliesverwerking. Ook psychiatrische problematiek, waaronder suïcidegedachten, depressie en persoonlijkheidsstoornissen komen voor.

Ook moeten cliënten eraan wennen dat zij niet meer in een geweldsituatie verkeren. Daarnaast moeten cliënten ook wennen aan een zelfstandig leven zonder de gedeelde taken en verantwoordelijkheden met een partner. Niet-Nederlandstaligen hebben intensievere begeleiding nodig wegens hun taalproblemen en onbekendheid met de Nederlandse voorzieningen en infrastructuur.

De opvanglocaties geven de cliënten standaard twee aanspreekpersonen. Voor de dagelijkse vragen hebben zij een casemanager of groepswerker. Deze regelt ook veel praktische zaken. Voor de bijzondere hulpvragen, waaronder psychische hulp hebben zij een zorgcoördinator of maatschappelijk werker. In de praktijk zijn de rollen en taken tussen deze functionarissen niet strikt gescheiden, waardoor cliënten altijd een aanspreekpersoon hebben.

Daarnaast hebben Rotterdam, Den Haag en Amsterdam wekelijkse groepsbijeenkomsten, waarin ook enkele keren per jaar weerbaarheidstrainingen worden aangeboden. Utrecht heeft incidenteel groepsbijeenkomsten. Tijdens deze bijeenkomsten worden gezamenlijke onderwerpen besproken, zoals weerbaarheid en taboes.

Voor psychologische hulp wordt ook vaak samenwerking gezocht bij PsyQ³⁰. De wachttijden bij PsyQ zijn echter dermate lang, dat cliënten gedurende de wachttijd ook afhaken of dat opvangorganisaties andere hulp zoeken gedurende de wachttijden. De doelgroepen binnen de mannenopvang zijn divers en de medewerkers hebben niet bij alle probleemcategorieën zicht op mogelijkheden en oplossingen. Om goede hulp te verlenen aan cliënten met specifieke problematiek zijn er samenwerkingsverbanden met gespecialiseerde organisaties - inzake eerkwesties, mensenhandel, homoseksualiteitsvraagstukken - die een deel van de begeleiding en hulpverlening uit handen nemen. De ervaring met al deze gespecialiseerde organisaties is positief.

Bij uitstroom wordt geen schriftelijke risicoscreening verricht. De medewerkers hebben wel zicht op de risico's door hun regelmatige contacten met de cliënten, maar leggen deze niet schriftelijk vast. Uit de ervaring van de medewerkers blijkt dat dit geen problemen oplevert. Immers: de mannen hebben allemaal het telefoonnummer van de mannenopvang om in geval van calamiteiten contact op te nemen. Toch zou een schriftelijke risicoscreening bij uitstroom ook blinde vlekken kunnen verduidelijken. Het is daarom aan te raden om voor uitstroom met de cliënt toch administratief een risicoscreening te verrichten.

³⁰ De opvanglocatie in Amsterdam werkt samen met I-PSY.

NAZORG

Ook na uitstroom is het vaak nodig om contact met cliënten te houden. Een deel van het aanbod van de mannenopvang bestaat dan ook uit nazorg na uitstroom, die erop gericht is te monitoren of (de situatie van) de cliënt zich in de positieve richting blijft bewegen.

Aan de geïnterviewde cliënten die nog in de opvang verblijven, is gevraagd of en welke nazorg zij na uitstroom uit de mannenopvang wensen. Elf van de 14 geïnterviewde mannen geven de behoefte aan voor nazorggesprekken met een geleidelijke afbouw van de frequentie. Opvallend is dat enkele cliënten niet weten of het mogelijk is om na uitstroom nog hulp te krijgen. Deze cliënten geven aan dat de onduidelijkheid over nazorgmogelijkheden maakt dat het vooruitzicht op uitstroom gepaard gaat met onzekerheid en nervositeit.

Om een goed beeld te krijgen van de situatie van de mannen na uitstroom hebben de medewerkers van de opvanglocaties telefonische nazorggesprekken gevoerd met ex-clianten. Een kanttekening die de opvangorganisaties plaatsen bij de nazorg is dat niet alle mannen nazorg wensen. Er zijn ook mannen die bij uitstroom juist verzoeken om geen contact meer met hen op te nemen aangezien zij de opvangperiode graag achter zich willen laten. Met deze uitgestroomde mannen hebben de opvanglocaties geen contact opgenomen voor een nazorggesprek.

In dit hoofdstuk geef ik weer hoe de vier opvanglocaties met de nazorgfase omgaan. Ook breng ik in beeld hoe het met een aantal van de uitgestroomde mannen gaat. Hiermee geef ik een antwoord op de vijfde onderzoeksvraag: 'Hoe vergaat het de mannen na uitstroom uit de opvang?'

7.1 Waar zijn de mannen na uitstroom naartoe gegaan?

Tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 zijn in totaal 182 mannen opgevangen. Hiervan zijn voor 31 december 2010 reeds 144 mannen uitgestroomd. De overige 38 cliënten verblijven nog in de mannenopvang. In tabel 7.1.a is opgenomen waar de mannen na uitstroom naartoe zijn gegaan.

Tabel 7.1.a. Uitstroom na opvang naar ...

	Aantal mannen
Nieuwe zelfstandige huishouding*	62
Inwonend bij familie, vrienden of bekenden	11
Begeleid wonen	11
Andere mannenopvang	5
Andere opvang**	15
Terug naar herkomstland	4
Overig	10
Onbekend	16
Niet van toepassing, nog in opvang	38
Totaal	182

* Ook het kamerwonen is geschaard onder een nieuwe zelfstandige huishouding.

** Hieronder behoren o.a. maatschappelijke opvang, crisisopvang en asielzoekerscentrum.

Van de meeste uitgestroomde mannen is bekend waar zij na de mannenopvang verblijven. De meeste mannen betrekken na opvang een particuliere huishouden zonder hun (ex-)partner. Zoals uit het overzicht blijkt betekent uitstroom uit de mannenopvang ook wel dat cliënten doorstromen naar andere opvangvoorzieningen. In totaal zijn 20 (14%) uitgestroomde cliënten doorgestroomd naar een andere opvangvoorziening. In een enkel geval is dat een asielzoekerscentrum, maar in de meeste gevallen gaat het om maatschappelijke opvang of een andere mannenopvanglocatie. Een gedetailleerd overzicht van de uitstroomgegevens per opvanglocatie is opgenomen in bijlage 10.1.

7.2 Hoe ziet de nazorgfase eruit?

De opvanglocaties gaan verschillend om met nazorg. De opvanglocatie in Amsterdam poogt met de meeste uitgestroomde mannen, drie weken na vertrek een telefonisch nazorggesprek te voeren. Met sommige mannen wordt, mits de aard van de problematiek hierom vraagt, wekelijks telefonisch contact gehouden. Dit contact wordt afgebouwd met steeds langere pauzes tussen de gesprekken. Met enkele ex-clieënten wordt ook een face-to-face nazorggesprek gevoerd. Alle nazorgcontacten worden binnen drie maanden afgebouwd. Alle uitgestroomde cliënten worden bovendien, mits de cliënten hiervoor open staan en doorstromen naar een woning binnen Amsterdam, overgedragen aan de lokale organisatie voor algemeen maatschappelijk werk. Als er nog sprake is van actueel geweld, dan wordt (ook) de lokale SHG erbij betrokken. Amsterdam kent

ook een werkwijze met schakelwoningen. Enkele mannen konden in Amsterdam doorstromen naar een schakelwoning. Dit zijn woningen die op naam staan van de BlijfGroep. Het nazorgteam van BlijfGroep verzorgt gedurende een jaar de begeleiding van de bewoner, die na een succesvolle begeleiding de woning op zijn naam krijgt.

Den Haag geeft mannen na uitstroom – mits zij dit wensen en nodig hebben – nazorg gedurende drie maanden. Als dat nodig is kan de nazorgperiode na intern overleg verlengd worden. De nazorg houdt in dat de casewerker circa eens per week ondersteuning biedt aan de uitgestroomde cliënt. De ondersteuning kan op zowel psychosociaal gebied zijn als op materieel gebied. Onder materiële hulpverlening wordt het regelwerk verstaan op financieel gebied, maar ook al het formulierwerk dat in het dagelijks leven komt kijken. Gedurende de drie maanden nazorg wordt ook bekeken of de cliënt baat heeft bij hulp voor de langere duur. Is dat het geval, dan zijn de inspanningen erop gericht om de cliënt over te dragen aan Steunpunten of hulpverleners in de (nieuwe) woonomgeving van de cliënt.

Rotterdam draagt de meeste cliënten direct bij de uitstroom over aan het AMW in de nieuwe woonomgeving. De casewerker van de mannenopvang verricht twee weken na uitstroom een huisbezoek om te kijken of alles goed loopt. Ook krijgt de cliënt het telefoonnummer van de casewerker om contact op te nemen wanneer hij zich niet geholpen voelt. De samenwerking met Stichting Flexibel Wonen Rotterdam Rijnmond is een succesfactor in Rotterdam. Mannen die uitstromen naar een woning van deze stichting krijgen tot een jaar na uitstroom nog intensief toezicht en begeleiding vanuit deze stichting.

De opvanglocatie Utrecht zet de begeleiding na uitstroom voort in de vorm van nazorg gedurende maximaal drie maanden. In deze drie maanden vindt een monitoring van de financiële gang van zaken plaats en vinden gesprekken plaats over het oppakken van een zelfstandig functioneren, over de ervaringen met hulpverlening die elders wordt ontvangen maar ook over eenzaamheid na vertrek uit de opvanginstelling. Wanneer de verwachting is dat een cliënt langer nazorg nodig heeft dan drie maanden, bestaat er de mogelijkheid voor een ambulante traject van maximaal een jaar. Na de nazorgfase wordt een cliënt, mits nodig, overgedragen aan andere ambulante hulpverleners, zoals het algemeen maatschappelijk werk. De overdracht vindt warm plaats, door bijvoorbeeld met de cliënt mee te gaan naar de nieuwe hulpverlener. Dit is soms nodig omdat de mannen moeten wennen aan een nieuwe situatie.

7.3 Hoe vergaat het de mannen na uitstroom?

Aan alle opvanglocaties is gevraagd om contact op te nemen met minimaal 20 uitgestroomde mannen om in een 'nazorggesprek' met hen door te nemen hoe hun situatie eruit ziet. Voor het gesprek is een topiclijst ontwikkeld met een zestal vragen voor de ex-clieënten gericht op het in beeld brengen van de woonsituatie, het inkomen, de dagbesteding en of er nog sprake is van geweld. Tenslotte is alle bereikte ex-

cliënten ook gevraagd of zij nog behoefte hebben aan hulp en of de hulpverlener van de mannenopvang hierin nog iets kan betekenen. Tabel 7.3.a. geeft weer hoeveel uitgestroomde cliënten per opvanglocatie zijn bereikt.

Tabel 7.3.a. Welke mensen werken mee aan het nazorggesprek ...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Aantal uitgestroomde cliënten	45	32	42	25
Waarvan gebeld	30	15	26	18
Waarvan bereikt	4	7	8	11

In totaal zijn 89 ex-cliënten telefonisch benaderd voor het gestandaardiseerde nazorggesprek. Van deze ex-cliënten zijn er 30 daadwerkelijk bereikt. De andere 59 ex-cliënten hadden ofwel een ander telefoonnummer of namen hun telefoon meerdere malen niet op. De gegevens in deze paragraaf zijn daarom gebaseerd op een selectie van de ex-cliënten. De bevindingen kunnen derhalve niet doorgetrokken worden tot de ex-cliënten die niet bereikt zijn of die de telefonische oproepen niet hebben beantwoord.

Alle 30 bereikte mannen hebben meegewerkt aan het nazorggesprek. Van deze ex-cliënten hebben 21 te maken gehad met huiselijk geweld, drie met eergereleerd geweld, twee met homoseksualiteit en vier met mensenhandel³¹.

Woonsituatie

In het nazorggesprek is onder andere naar de woonsituatie is gevraagd. Van de 30 gesproken ex-cliënten wonen er 25 (83%) na opvang in een eigen zelfstandige woonruimte. Drie ex-cliënten zijn teruggegaan naar hun partner, één is inwonend bij familie en één ex-cliënt is naar een asielzoekerscentrum. Geen enkel van de bereikte ex-cliënten is woonachtig in een begeleid wonen-voorziening.

Inkomstenbron en dagbesteding

De inkomstenbronnen van de geïnterviewde ex-cliënten varieert van zelfstandig ondernemerschap tot een uitkering in het kader van arbeidsongeschiktheid. Twee ex-cliënten zijn zelfstandig ondernemer, zes hebben een salaris, 18 ex-cliënten hebben een bijstands- WAO- of een UWV-uitkering en nog eens twee hebben een salaris dat aangevuld wordt met een uitkering. Eén ex-cliënt heeft een toelage van het asielzoekerscentrum.

Aan de bereikte mannen is gevraagd hoe hun dagbesteding eruit ziet. De structurele dagbesteding bestaat voor 17 mannen uit werk (inclusief re-integratietrajecten en vrijwilligerswerk). Zeven ex-cliënten volgen een opleiding, waaronder ook inburgeringscursussen. Zes ex-cliënten hebben geen structurele dagbesteding.

³¹ Voor een gedetailleerde weergave per opvanglocatie zie bijlage 10.

Geweldssituatie en hulpbehoefte

Nagenoeg alle ex-cliënten geven in het nazorggesprek aan dat het geweld gestopt is. Eén ex-cliënt geeft aan dat het fysiek geweld wel gestopt is, maar dat er nog steeds sprake is van psychisch geweld. De ex-cliënt en zijn partner ontvangen hiervoor wel ambulante hulp, wat volgens hen ook zijn vruchten afwerpt. Twee andere ex-cliënten geven aan dat er nog wel sprake is van dreiging van geweld. Eén van deze mannen drukt het als volgt uit:

“Niemand weet waar ik ben, maar ik vrees dat ik ze tegen kom.”

Veertien (47%) van de bereikte ex-cliënten geven aan reeds elders hulp te ontvangen (12) of op een wachtlijst te staan (2). Vijf ex-cliënten willen graag hulp en drie daarvan willen graag nog hulp van de mannenopvang. De hulpvraag heeft voornamelijk betrekking op het verkrijgen van een verblijfsvergunning of zelfstandige huisvesting. Nog eens 11 (37%) mannen geeft aan geen behoefte meer te hebben aan hulp.

7.4 Samenvatting en conclusies

Alle vier de opvangorganisaties gaan anders om met de nazorgfase. Waar de ene opvanglocatie geen vast beleid voert inzake nazorg, heeft de andere opvanglocatie wel een min of meer uitgekristalliseerd nazorgbeleid. Alle opvanglocaties hebben met elkaar gemeen dat zij het contact met cliënten na uitstroom niet verbreken, maar dit contact juist warm proberen te houden tot zij ofwel de indruk hebben dat de ex-cliënt zichzelf redt ofwel tot zij de ex-cliënt hebben overgedragen aan een lokale SHG dan wel een lokale hulpverlener. Uit de nazorggesprekken blijkt eveneens dat relatief veel ex-cliënten nog ambulante hulp ontvangen.

Van de 89 telefonisch benaderde ex-cliënten zijn er 30 daadwerkelijk bereikt voor een telefonisch nazorggesprek. De andere ex-cliënten hadden ofwel inmiddels een ander telefoonnummer of namen de telefoon ondanks meerdere pogingen niet op. De gegevens die in de nazorggesprekken zijn verkregen, betreffen daarom alleen de gegevens van ex-cliënten die bereikbaar waren en bereid waren tot telefonisch contact. De verkregen informatie kan daarom niet beschouwd worden als een betrouwbaar antwoord op de deelvraag: ‘Hoe vergaat het de mannen na uitstroom uit de mannenopvang?’ Desalniettemin heb ik in dit hoofdstuk de verkregen informatie beknopt behandeld. De meeste cliënten stromen door naar een zelfstandige woonruimte. Een relatief klein percentage (10%) van de bereikte ex-cliënten gaat weer terug naar de partner, eventueel met ambulante begeleiding.

De inkomstenbronnen van uitgestroomde mannen varieert van inkomsten uit arbeid tot een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Ruim een derde van de mannen heeft een inkomen uit arbeid of een inkomen uit een combinatie van arbeid en uitkering. De meeste gesproken mannen hebben een uitkering, maar ook onder deze mannen bevinden zich werkenden. De dagbesteding bestaat voor 17 mannen uit betaald werk,

een re-integratietraject of vrijwilligerswerk. Daarnaast volgen nog zeven ex-cliënten een opleiding. Zes ex-cliënten hebben geen structurele dagbesteding.

Een interessante kwestie is de geweldsituatie na uitstroom uit de opvang. De situatie is voor alle ex-cliënten verbeterd, maar drie ex-cliënten geven aan dat zij nog met geweld of met de dreiging van geweld te maken hebben. Negentien van de 30 gesproken ex-cliënten heeft nog hulp of wenst hulp. De hulpbehoeften variëren van psychologische hulp tot hulp bij het regelen van huisvesting of een verblijfsvergunning.

Dit hoofdstuk sluit ik af met een kanttekening bij de bevindingen uit de nazorggesprekken met ex-cliënten. De laatste onderzoeksvraag luidt hoe het de mannen na uitstroom uit de mannenopvang vergaat. In dit hoofdstuk heb ik getracht een antwoord te geven op deze onderzoeksvraag. Dat is maar partieel gelukt, aangezien maar een beperkt aantal mannen telefonisch benaderbaar was. Velen hadden het bij de mannenopvang bekende telefoonnummer niet meer in gebruik of waren anderszins niet bereikbaar. Hierdoor ontstaat een natuurlijke selectie van respondenten in de nazorggesprekken, waardoor de bevindingen niet generaliseerbaar zijn tot alle ex-cliënten van de mannenopvang.

8

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Dit onderzoeksrapport geeft een inkijk in de pilot mannenopvang in de vier grote steden van 1 juli 2008 tot 31 december 2010. De hoofdstukken drie tot en met zeven zijn afgesloten met samenvattingen en conclusies, waarin de onderzoeksvragen zijn beantwoord.

In hoofdstuk drie heb ik de aanmelding, de intake en de daadwerkelijke stap tot opvang in beeld gebracht alsmede de opvangindicaties en contra-indicaties. Hiermee geef ik een antwoord op de eerste deelvraag 'Hoe verloopt de instroom op de mannenopvang?' In hoofdstuk vier geef ik een aantal kenmerken weer van de (ex-)cliënten van de mannenopvang in het kader van de tweede deelvraag 'Wat zijn kenmerken van de mannen in de mannenopvang?' Casusbeschrijvingen in dit rapport geven aangevuld met hoofdstuk vijf een antwoord op de derde deelvraag: 'Met welke problematiek hebben de mannen in de mannenopvang te maken (gehad)?' De laatste onderzoeksvraag - 'Hoe vergaat het de mannen na uitstroom uit de mannenopvang?' - was het lastigst te beantwoorden, aangezien de meeste ex-cliënten van de mannenopvang niet bereikbaar waren. De bereikte ex-cliënten vormen een selectie op basis waarvan maar beperkte conclusies getrokken kunnen worden. Met de beperkt beschikbare gegevens is – met de nodige kanttekeningen - een antwoord geformuleerd op deze laatste onderzoeksvraag. In dit laatste hoofdstuk behandel ik de belangrijkste conclusies en formuleer ik aanbevelingen op basis van de verkregen informatie en inzichten.

Kenmerken van het geweld

Een bijzondere bevinding is dat er een discrepantie bestaat tussen de registraties en de interviews betreffende de pleger(s) van het geweld. Waar uit de registratie vooral één-op-één relaties blijken tussen het slachtoffer en de geweldpleger, blijkt uit de interviews dat tien van de 14 respondenten slachtoffer waren van meerdere plegers. De professionals binnen de mannenopvang bevestigen deze bevinding. Ook zij signaleren vaak meerdere plegers. Mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld, eerderrelateerd geweld en mensenhandel blijken vaak slachtoffer te zijn van een netwerk van plegers. Ook blijken mannen slachtoffer van andere soorten geweld dan tot nu toe in gangbare registraties bijgehouden wordt. Categorieën die nog niet separaat geregistreerd worden maar wel uit de interviews zijn gebleken, zijn financiële uitbuiting door de partner (huiselijk geweld) en eerderrelateerd geweld wegens een voorgenomen scheiding van de partner.

Met deze bevindingen – meerdere geweldplegers en categorieën van geweld die nog niet separaat geregistreerd worden – kom ik op het onderwerp van de registratie. De verschillende opvanglocaties houden in hun registraties in grote lijnen dezelfde informatie bij over de cliënten van de mannenopvang. Omdat de mannenopvang zich in een pilotfase bevindt, wordt deze registratie doorgaans handmatig gevoerd, niet in het

gangbare registratiesysteem 'Regas'. De aanpassing van Regas voor de registratie van cliënten van de mannenopvang vergt dermate investering dat de opvangorganisaties besluitvorming over de continuering van de mannenopvang afwachten. Pas wanneer duidelijk is dat de mannenopvang een langdurig hulpaanbod zal zijn, is investering in Regas economisch verantwoord.

Aanmelding, opvangcriteria en contra-indicaties

Mannen zelf blijken volgens de interviews vaak via internet op zoek te gaan naar hulp. Dit geldt vooral voor de mannelijke slachtoffers van huiselijk- en eergeerelateerd geweld en vooral voor diegenen onder hen die de Nederlandse taal in woord en schrift beheersen. Andere wegen zijn via maatschappelijk werkers, huisartsen of andere professionals. Uit de interviews blijkt tevens dat mannen vaak hulp zoeken bij de mannenopvang, wanneer zij geen andere oplossingsmogelijkheden meer zien. Velen zijn de wanhoop dermate nabij dat zij ook suïcidale gedachten hebben of suïcidepogingen hebben ondernomen.

Wanneer we kijken naar de opvangcriteria en contra-indicaties, dan blijkt de doelstelling van de mannenopvang van belang: het ontwikkelen van een landelijk dekkend systeem om mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties een veilig onderkomen en hulp te bieden. De formulering van de doelstelling laat een aantal cruciale punten ter interpretatie over. Eén daarvan is de vraag wanneer er sprake moet zijn van (dreiging van) geweld? Met andere woorden: is de mannenopvang ook een plaats voor mannen die na vertrek uit de thuissituatie niet meer bedreigd worden (risicocode groen) of alleen voor mannen die ook na vertrek nog bedreigd worden (risicocode oranje en rood)? In de praktijk zien we interpretatieverschillen op dit punt. Drie opvanglocaties (Amsterdam, Rotterdam en Utrecht) hanteren op hoofdlijnen dezelfde opvangcriteria en contra-indicaties. Mannen met risicocode groen behoren tot hun doelgroep.

De opvangorganisatie in Den Haag heeft een bijzondere positie in de hantering van opvangcriteria en contra-indicaties. Waar de andere drie opvanglocaties de prioriteit leggen bij opvang van slachtoffers uit de eigen regio, vangt de locatie in Den Haag alleen mannen op die afkomstig zijn van buiten Den Haag en wil haar plaatsen beschikbaar houden voor landelijke slachtoffers met ernstige dreiging zonder regionale prioriteit. Een ander verschil zit in het veiligheidsrisico dat in Den Haag worden gehanteerd als opvangcriterium. Den Haag vangt alleen mannen op die bij een van de opvanglocaties een risicocode oranje of rood hebben gekregen. De andere opvanglocaties hanteren de risicocoding niet als opvangcriterium of contra-indicatie, maar als instrument om te bepalen of en welke veiligheidsmaatregelen vereist zijn. Mannen met de risicocoding groen, oranje en rood krijgen allemaal opvang aangeboden. Gevolg van de verschillen in opvangcriteria en contra-indicaties is, dat mannelijke slachtoffers in Den Haag moeilijker in aanmerking komen voor opvang en vaker hun heil moeten zoeken bij andere opvangsoorten (bijvoorbeeld maatschappelijke opvang).

Een conclusie die we uit de aanmeldingen kunnen trekken is dat veel mannen die bij de mannenopvang aangemeld worden, ander hulpaanbod behoeven dan opvang binnen

de mannenopvang en daarom worden afgewezen, doorverwezen of terugverwezen. Hierdoor raken mannen die de drempel naar de hulpverlening hebben overwonnen ook wel buiten beeld. Warme overdracht naar andere hulpverlening zou ertoe bijdragen dat minder mannen buiten beeld geraken.

De opvangcapaciteit

Een actuele vraag is of de opvangcapaciteit voldoende is voor het aantal mannen dat zich aanmeldt. Deze vraag is moeilijk te beantwoorden, maar de bevindingen uit dit onderzoek leveren informatie op om een standpunt in deze in te nemen. In totaal zijn 495 aangemelde mannen niet opgevangen. Van deze mannen is 44% afgewezen omdat de problematiek geen geweld in afhankelijkheidsrelaties betrof, omdat andere hulp geïndiceerd was of om diverse andere redenen. Maar een overige 43% van de niet opgevangen mannen had wel te maken met geweld in afhankelijkheidsrelaties en is om diverse redenen niet opgevangen: van gebrek aan opvangcapaciteit tot verslavingsproblematiek. Al deze potentiële cliënten hadden wel te maken met huiselijk geweld. Daarnaast is nog eens 13% afgewezen aangezien dakloosheid de (hoofd)hulpvraag was³². Eventuele doorverwijzing naar andere mannenopvanglocaties heeft slechts bij 19 van deze mannen geresulteerd in opvang in een andere regio. De overige mannen zijn uit het zicht van de opvanglocaties verdwenen. Gezien het grote taboe op mannelijk slachtofferschap is dit een aandachtspunt. Deze mannen hebben namelijk reeds de stap gezet om hulp te vragen.

Mocht ieder slachtoffer van ernstige (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties voor opvang in aanmerking komen, dan betekent dit een tekort aan opvangcapaciteit alsmede een tekort aan ambulante trajecten. Te meer wanneer mannen met huisvesting als hoofdvraag eveneens voor opvang in aanmerking komen. Deze contra-indicatie – dakloosheid hoofdp probleem – is een discussie waard, gezien veel slachtoffers allereerst hun basisbehoeften willen regelen alvorens zij psychische ruimte ervaren om aandacht te besteden aan de verwerking van hun trauma's. Een andere overweging die bij het capaciteitsvraagstuk meespeelt, is dat mannelijke slachtoffers, onder andere wegens een baan en contact met hun kinderen, liever in hun eigen regio blijven en soms zelfs liever in de geweldssituatie berusten, dan naar een andere regio vertrekken.

Kinderen

Bij de aanmelding, intake en opvang staan de mannen centraal. Aan kinderen en partners wordt aandacht besteed wanneer deze eveneens worden opgevangen of wanneer de cliënt een terugkeerwens heeft. Maar bij de aanmelding, intake en opvang wordt nagenoeg geen aandacht besteed aan de leefsituatie van achterblijvende kinderen, de vraag of deze zich al dan niet in een veilige situatie verkeren of de vraag of deze kinderen reeds hulp krijgen.

Opvang van cliënten met kinderen is zeer zeldzaam. Dit heeft in totaal maar één keer plaatsgevonden. Gezien het nagenoeg ontbreken van kinderen binnen de opvang, hebben de opvanglocaties geen aanbod ontwikkeld dat afgestemd is op de dagbesteding van kinderen. Verschillen in huisvestingswijze tussen de verschillende opvanglocaties

³² Deze mannen zijn veelal doorverwezen naar de maatschappelijke opvang.

hebben mogelijk wel verband met de wens van mannen om hun kinderen in de opvang te ontvangen. De geïnterviewde cliënten delen binnen hun opvanglocatie woonruimte met andere mannen. Deze cliënten hebben aangegeven dat zij de mannenopvang geen plaats vinden om hun kinderen te ontvangen. Zij spreken liever ergens buiten de opvang af met hun kinderen. In Utrecht zijn enkele zelfstandige woningen onderdeel van de opvang. De cliënten aldaar ontvangen hun kinderen wel in hun zelfstandige opvanghuis.

Aanbod binnen de opvang

Uit de hulpbehoeften van de cliënten blijken globaal drie intensiteitscategorieën aan hulpvragen. Zo blijkt behoefte te zijn aan opvang. Maar ook aan een kortdurende time-outfunctie binnen de mannenopvang. Daarnaast bestaat behoefte aan ambulante hulp, ook na uitstroom uit de opvang of uitstroom uit de time-outfase.

Onder de mannen die een time-out of ambulante hulp nodig hebben, bevinden zich mannen die hun relatie niet op willen geven. Een time-out zorgt in dergelijke situaties vaak voor een directe beëindiging van het geweld en geeft alle gezinsleden de mogelijkheid om tot rust te komen, om daarna met ambulante hulp te werken aan een leven zonder geweld.

De hulpbehoeften van de opgevangen cliënten bestaan uit praktische hulpvragen en psychische hulpvragen. Wat de praktische hulpvragen betreft zien we vooral vragen op het terrein van huisvesting, financiën en schuldenproblematiek, verblijfsstatus, verwerven van de taalbeheersing en het vinden van nuttige dagbesteding. Huisvestingsproblematiek is doorgaans een belangrijk knelpunt, vooral bij cliënten die al klaar zijn voor doorstroom.

Ook een zinvolle dagbesteding is een belangrijk issue binnen de opvang. De invulling van een zinvolle dagbesteding wordt zowel door de geïnterviewde cliënten als door de hulpverleners en coördinatoren uitgelegd als (vrijwilligers)werk of een opleiding. Opleidings- en re-integratietrajecten voor jongeren tot 27 jaar zijn doorgaans snel in gang te zetten, alhoewel de instroommomenten voor opleidingen vaak wel beperkt zijn tot enkele momenten per jaar. Maar de opleidings- en re-integratietrajecten voor cliënten ouder dan 27 jaar laten vaak langer (maanden) op zich wachten.

De psychische hulpvragen van de cliënten zijn vooral gericht op rouw- en verliesverwerking, het leren zelfstandig te functioneren en het creëren van vertrouwen in de medemens. De opvangorganisaties werken samen met een reeks van deskundige organisaties en werkgroepen om aanbod op maat te kunnen geven wat betreft de specifieke problematiek van de cliënten. In een enkel geval wordt ook samenwerking aangegaan met zelforganisaties, met name om cliënten na uitstroom in hun woonomgeving in hun dagelijkse gang van zaken te ondersteunen.

Een organisatie waar alle vier de opvanglocaties een knelpunt mee ervaren is PsyQ. Deze heeft lange wachtlijsten, waardoor cliënten soms maanden moeten wachten op een behandeling. Het risico op afzien van een behandeling bij PsyQ is hierdoor groot. Opvanglocaties treffen ook wel (succesvol) andere maatregelen om de wachtlijstperiode te overbruggen.

Uitstroom

Een aanbeveling van Van Dijk e.a. (2008) luidt dat de hulpverlening bij opgevangen cliënten met lage veiligheidsrisico's, zich meer zou moeten richten op snellere uit- of doorstroom eventueel in combinatie met ambulante hulp, nazorg of andere ondersteunende begeleiding. Maar doorstroom is niet altijd mogelijk wanneer de mannen daarvoor klaar zijn, wegens het ontbreken van beschikbare woonruimte. De uitstroom uit de opvang is een knelpunt binnen drie van de vier opvanglocaties. Aanvragen voor voorrangsverklaring (urgentie) voor mannen leiden ook niet altijd tot succes en worden soms geheel niet ingediend door de bijzondere vereisten.

Voorrangsverklaringen worden gegeven wanneer slachtoffers aangifte hebben gedaan tegen de pleger(s) van het geweld. Dit is voor mannen een complexere zaak wanneer zij achterblijvende kinderen hebben. Zij zijn bang voor verdere verharding van de relatie met de (ex)partner waardoor zij hun kinderen niet te zien krijgen. Een ander knelpunt ontstaat omdat mannelijke slachtoffers doorgaans zonder kinderen worden opgevangen. Van hen wordt daarom verwacht dat zij na hun opvangperiode op kamers kunnen wonen, waar echter faciliteiten ontbreken om de eigen kinderen te ontvangen. De schuldenproblematiek vormt ook vaak een belemmering.

Een ander knelpunt zien we bij slachtoffers van mensenhandel, die vaak hun gehele IND-procedure binnen de mannenopvang uitzitten. Voorrangsverklaringen worden pas na uitspraak in deze procedure uitgegeven. Tenslotte zijn (vermoedelijk) licht verstandelijk gehandicapte cliënten een aandachtsgroep. Door de procedurele vereisten voor bijzondere woonvoorzieningen, vergt ook de doorstroom van deze mannen een lange adem.

Een conclusie die eveneens aandacht behoeft is dat bij uitstroom zelden een formele risicoscreening plaatsvindt. De medewerkers van de mannenopvang hebben vaak wel een risicoanalyse in beeld door hun intensieve contact met de cliënten.

Nazorg

Alle organisaties hebben een nazorgaanbod, vaak gedurende een periode van drie maanden, waarna cliënten eventueel worden overgedragen aan ketenpartners. Er zijn geen eenduidige protocollaire afspraken tussen de opvanglocaties met betrekking tot de nazorg.

Ook blijken veel uitgestroomde mannen uit beeld te verdwijnen, waardoor het niet goed duidelijk is wat het lange termijn effect van de hulp binnen de mannenopvang is.

8.1 Aanbevelingen

Registratie: Een eerste aanbeveling richt zich op het registratiesysteem 'Regas'. Regas is ingericht voor vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld en dient derhalve te worden aangepast dan wel uitgebreid voor de registratie van mannelijke slachtoffers. De aanpassing van dit registratiesysteem dient gepaard te gaan met een eenduidige set gegevens die door alle vier de opvanglocaties worden gehanteerd. De registratiewijze dient ruimte te bieden om per cliënt meerdere geweldsvormen te registreren, meerdere plegers te registreren en ook nieuwe categorieën in te voeren. Derhalve kunnen nieuwe inzichten ontstaan in de aard van de problematiek van mannelijke slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Landelijke interactieve website: Mannelijke slachtoffers zoeken vaak hulp via zoekmachines op internet. Het is voor de mannen en voor professionals van belang dat alle mannenopvangaanbieders, maar ook ambulante hulpaanbod voor mannen via de zoekmachine op internet makkelijk te vinden zijn, bij voorkeur op een centrale landelijke website voor mannelijke slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Gezien de zoekmachines op internet een veelgebruikte route naar hulp vormen, en mannen een enorm taboe ervaren bij het bespreken van hun slachtofferrol, zou ook een interactieve website voor mannelijke slachtoffers een uitkomst bieden.

Taboe doorbreken: Om hulpzoekgedrag van mannen in een vroeg stadium van het geweld te stimuleren, dient het taboe rondom mannelijke slachtofferschap te worden doorbroken. Pas na het doorbreken van het taboe zullen mannen een lagere drempel naar de hulpverlening ervaren. De middelen voor het doorbreken van het taboe zijn velerlei: media en publiekscampagnes kunnen hierin een rol spelen, eventueel gecombineerd met de bevinding dat de meeste mannelijke slachtoffers een netwerk van plegers hebben.

Een andere aanbeveling die samenhangt met het taboe rondom mannelijk slachtofferschap is dat discussie gevoerd moet worden rondom de vraag of mannelijke slachtoffers in afhankelijkheidsrelaties opgevangen moeten worden wanneer huisvesting / dakloosheid de hoofdhulpvraag is. Mede gezien het feit dat velen de basisbehoeften (huisvesting en inkomen) eerst willen regelen alvorens zij een start maken met psychologische verwerking.

Opvangcriteria en contra-indicaties: Uit het onderzoek blijkt een duidelijke behoefte aan heldere formulering en vaststelling van eenduidige opvangcriteria en contra-indicaties. De hantering van eenduidige opvangcriteria en contra-indicaties en een eenduidige vermelding van deze criteria in alle communicatiemiddelen, waaronder een landelijke website voor alle mannenopvanglocaties, zullen bijdragen aan een uniform opvangbeleid wat de instroomfase betreft. Ook zal de duidelijkheid naar ketenpartners bijdragen aan beperking van 'verkeerde' aanmeldingen bij de mannenopvang. Toenemende consequente communicatie over het bestaan van de mannenopvang en de opvangcriteria kan, parallel aan de afname van verkeerde aanmeldingen, mogelijk leiden tot een toename van meldingen die wel voldoen aan de criteria. Samenvattend zijn er twee opvangcriteria waartussen gekozen moet worden:

- Opvangen bij zowel risicocode groen als oranje en rood, met het streven om binnen de eigen regio op te vangen.

Alleen opvangen bij risicocode rood (en oranje). Deze mannen worden vervolgens geplaatst op een opvanglocatie waar zij risicocode groen of oranje krijgen. Veiligheid is dan bepalend voor de opvanglocatie.

Een derde optie is dat de locaties het huidige opvangbeleid blijven hanteren, met verduidelijking van het verschil waarmee Den Haag een 'code rood' huis blijft voor de landelijke doelgroep met ernstige bedreiging. De keuze voor deze laatste optie dient gepaard te gaan met duidelijke afspraken over inwoners van Den Haag met risicocode groen, aangezien de andere opvanglocaties voorrang geven aan opvang van inwoners uit de eigen regio.

Opvangcriteria en contra-indicaties dienen eveneens te worden bekeken in het licht van de vrouwenopvang. Bij vrouwen geldt het criterium dat er sprake is van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties. Alle vier de opvanglocaties vangen vrouwen op met zowel de risicocodes groen als oranje en rood. We zien dus een verschil in hantering van criteria en contra-indicaties tussen vrouwen en mannen in de opvang in Den Haag.

Aanmeldingsroute: Een vaste aanmeldingsroute via Steunpunten Huiselijk Geweld zorgt ervoor dat mannen die andere hulp nodig hebben dan (mannen)opvang sneller aan passende hulp worden geholpen en niet uit beeld verdwijnen. Mannen die alsnog aangemeld worden bij de mannenopvang, maar vervolgens niet voor opvang in aanmerking komen, kunnen eveneens warm overgedragen worden aan de steunpunten. Naast de aandacht voor de mannelijke slachtoffers dient ook aandacht te zijn voor de veiligheid voor achterblijvende kinderen. Steunpunten Huiselijk Geweld kunnen bij ontvangst van een aanmelding, na onderzoek en inventarisatie, kinderen melden bij Bureau Jeugdzorg.

Hulpintensiteit: De huidige cliënten binnen de mannenopvang kunnen gecategoriseerd worden in drie groepen wat hulpintensiteit betreft:

- cliënten die middenlange-termijn opvang nodig hebben, eventueel na doorstroom opgevolgd door ambulante hulp;
- cliënten die een time-out nodig hebben. Hieronder bevinden zich veel cliënten met risicocode groen die opvang nodig hebben om uit de geweldsituatie te kunnen stappen. Na opvang is het risico op geweld dermate beperkt dat vaak op korte termijn doorstroom naar een eigen woonruimte mogelijk is, waarna de begeleiding ambulante kan plaatsvinden;
- cliënten die alleen ambulante hulp nodig hebben.

Voor degenen die ambulante hulp ontvangen na opvang of na een time-outfase is het wenselijk om de ambulante hulpverlening, mits mogelijk, door dezelfde hulpverleners te laten verzorgen. Door de intensieve contacten tijdens de opvangperiode bouwen hulpverleners en cliënten een vertrouwensband met elkaar op, die opnieuw opgebouwd zou moeten worden met nieuwe hulpverleners. Wanneer ambulante hulp niet praktisch mogelijk is, door doorstroom naar een andere woongemeente is warme overdracht aan andere hulpverleners vaak noodzakelijk, bij voorkeur gepaard met een overdrachtsperiode. De overdrachtsperiode biedt de cliënt en de hulpverleners van de mannenopvang de ruimte om te monitoren of de ontwikkelingen de goede kant opgaan en om eventueel te interveniëren.

Een andere conclusie op basis van het hulpaanbod, is dat de opvanglocaties zich voornamelijk richten op de opgevangen slachtoffers. Het systeemgericht werken wordt alleen toegepast bij mannen die terug willen keren naar hun partner. Maar het systeemgericht werken is soms ook nodig wanneer geen sprake is van een terugkeerwens, bijvoorbeeld om de relatie met de kinderen in stand te houden. Een hieruit voortvloeiende aanbeveling is dan ook om meer aandacht te besteden aan systeemgesprekken.

Hulpaanbod en wachttijden: De mannenopvangorganisaties kampen met wachttijden voor de doorstroom, voor dagbesteding en voor psychologische hulp.

- De wachttijden voor dagbesteding in het kader van (vrijwilligers)werk en opleidingen zijn soms maanden. Prioriteringsafspraken met de betreffende diensten van de gemeenten zouden bijdragen aan een efficiënte invulling van een zinvolle dagbesteding. Opvangorganisaties zouden ook samenwerking kunnen zoeken met uitzendbureaus en andere bemiddelingskantoren voor banen op maat;
- De lange wachttijden bij PsyQ zijn een probleem. Deze wachttijden kunnen voorkomen worden door doorverwijzing naar zelfstandig gevestigde therapeuten en psychogen of andere hulpaanbieders. Wachttijden kunnen eventueel ook opgevangen worden door gesprekken met huisartsen of maatschappelijk werkers.

Doorstroom: Er blijkt behoefte aan (aanvullende) samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, woningstichtingen en opvangorganisaties over efficiëntere doorstroom. Maar ook zijn speciale doorstroommogelijkheden nodig – naar het voorbeeld van flexibel wonen in regio Rotterdam - voor doelgroepen die gedurende een bepaalde periode na uitstroom nog intensieve begeleiding nodig hebben.

Aanvragen voor voorrangsverlening van mannen dienen dezelfde behandeling te krijgen als aanvragen voor vrouwen. Voorrangsverklaringen kunnen bovendien ook gebaseerd worden op meldingen bij de politie in plaats van aangiften. Met name wanneer kinderen in het spel zijn. Bij het zoeken van een passende woning moet bovendien rekening gehouden worden met eventueel vaderschap en de mogelijkheid om kinderen in de eigen woning te kunnen ontvangen.

Uitstroom: Een aanbeveling uit het onderzoek van Van Dijk e.a. (2010) luidt dat de risicoscreening zowel bij intake als bij uitstroom dient plaats te vinden. Deze aanbeveling blijft staan. Bij intake wordt het instrument wel afgenomen, maar niet bij uitstroom. Afname van het risicoscreeningsmoment bij uitstroom zou mogelijk risico's in beeld brengen die beide partijen (hulpverleners en cliënten) over het hoofd hebben gezien. Een risicoscreeningsformulier is eveneens een goed administratief middel voor de attendering van de politie in de nieuwe woonomgeving van de cliënt en de overdracht van de cliënt naar steunpunten huiselijk geweld.

Nazorg: Een protocol is nodig voor afspraken rondom de nazorg. Hierin dient aandacht te zijn voor afbouw van de hulpverleningsrelatie en warme overdracht aan eventuele ketenpartners.

Ook is evaluatie van de middenlange termijn effecten van de hulp van de mannenopvang nodig, waarin eveneens aandacht wordt besteed aan de vraag of het geweld daadwerkelijk is gestopt.

Tenslotte: Mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties zijn lange tijd onzichtbaar geweest. Door de mannenopvang zijn deze slachtoffers in beeld. Veel informatie in dit rapport is gebaseerd op een kleine steekproef van cliënten en ex-clieënten van de mannenopvang. Het onderzoek heeft daarom een verkennend karakter.

Wanneer de aanmelding en instroom op de mannenopvang via steunpunten verloopt, zullen de registraties van steunpunten en de mannenopvang bronnen vormen voor nadere verdieping in de problematiek van mannelijke slachtoffers en de hulpbehoeften die zij hebben. Een aanbeveling is daarom om vervolgonderzoek te verrichten onder een grotere steekproef van mannelijke slachtoffers. De bevindingen uit dit onderzoek kunnen als leidraad dienen voor vervolgonderzoek en analyse van grotere registraties.

9

LITERATUUR

Appelo, M. (1999). **Van draaglast naar draagkracht**. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Bakker, H. met medewerking van Aydogan, S. (2005). **Eergerelateerd geweld in Nederland: een bronnenboek**. Utrecht: TransAct.

'Beschermd en weerbaar. Intensivering van de opvang en hulp bij geweld in afhankelijkheidsrelaties. (2007). Den Haag: Ministerie van Welzijn Volksgezondheid en Sport.

Dijk, D. van, Hoekstra, L. & Nieuwenhout, Y. (2010). **Als de nood aan de man is. Een verkennende studie naar de opvang van en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties**. Rotterdam: Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Sociaal-wetenschappelijke Afdeling.

Ermers, R. (2007). **Eer en eerwraak, definitie en analyse**. Amsterdam: Bulaag.

Federatie Opvang (2005). **Noodplaatsen Vrouwenopvang. Richtlijn voor de vrouwenopvang en handreikingen voor implementatie en inbedding in de keten Huiselijk Geweld**. Amersfoort: Federatie Opvang.

G4 (2008). **Plan van Aanpak Opvang Mannelijke Slachtoffers G4**.

G4 (2008). **Actieprogramma 2008-2011 Huiselijk Geweld. Naar een grootstedelijke integrale aanpak van huiselijk geweld 2008-2011**.

Lünnemann, K.D. & Wijers, M. (2010). **Eergeweld Voorbij. Een nieuwe gemeentelijke aanpak van eergerelateerd geweld**. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Mijhe, P. van der (2006). **Wegwijzer Eergerelateerd Geweld**. Utrecht: Forum
Privé Geweld – Publieke Zaak. Een nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld (2002). Den Haag: Ministerie van Justitie, Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie.

Veen, H.C.J. van der & Bogaerts, S. (2010). **Huiselijk geweld in Nederland. Overkoepelend syntheserapport van de vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010**. Meppel: Boom Juridische uitgevers.

Voortgangsrapportage 'Beschermd en weerbaar'. (2009). Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Vaan, K. de, Vree, F. van & Vugt, S. van (2009). **Modelaanpak Huiselijk Geweld. Elementen voor lokaal Beleid**. Zoetermeer: Research voor Beleid.

Wolf, J., Jonker, I., Nicholas, S., Meertens, V. & Pas, S. te (2006). **Maat en baat van de vrouwenopvang: Onderzoek naar vraag en aanbod**. Amsterdam: SWP.

10 BIJLAGEN

10.1 Tabellen met cliëntgegevens per opvanglocatie

Tabel 10.1.a. Leeftijd van de opgevangen personen
(mannen en eventuele vrouwen en kinderen)

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
13-18 jaar	2	2	1	
19-40 jaar		28	31	17
41-55 jaar	51 ⁷	6	16	15
56-65 jaar		4	2	
65+		2	1	
Onbekend				4
Totaal aantal mannen	53	42	51	36

⁷ 51 opgevangen mannen hebben een leeftijd tussen 19 en 55 jaar.

Tabel 10.1.b. Het slachtoffer is ... van de pleger

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
(Ex) partner	23	3	25	21
Kind	15			7
Ouder		6	10	2
Overig familielid	6	9	4	1
Bekende (huisvriend / kennis)	1	2	3	1
Mensenhandelaar / pooier	8	16		4
Onbekend / overig		6	9	
Totaal aantal	53	42	51	36

Tabel 10.1.c. Etnische herkomst van de mannen per opvanglocatie

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Afghanistan	1	2	5	1
Algerije		1		1
Angola		1		
Brazilië	1			
België		1		
Benin (Afrika)		1	1	
Chili	2			
China	1	3	2	3
Cuba			1	
Egypte	2			
Ghana	1			
Guinee			1	1
India			1	
Indonesië		5	1	
Irak	3	2		1
Iran	3			2
Jamaica			1	
Kaapverdie			2	
Kameroen		1		
Libanon		1		
Litouwen			2	
Marokko	12	6	4	7
Nederland	8	9	1	11
Nederlandse Antillen/Aruba		1		1
Nepal		1		
Nigeria	1	1	1	
Oekraïne		1		
Pakistan		1		1
Roemenie	3			
Sierra Leone	2			
Somalië	3	2	6	
Suriname	1		6	1
Turkije	8	2	5	4
Uganda	1			
Onbekend			11	2
Totaal	53	42	51	36

Tabel 10.1.d. Nationaliteit van de mannen per opvanglocatie

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Afghanistan		2	2	1
Algerije		1		
Angola		1		
Brazilië	1			
Benin		1	1	
Chili	1			
China	1	3	2	3
Cuba			1	
Egypte	1			
Ghana	1			
Guinee				1
Indonesië		4	2	
Irak	1	2		1
Iran				1
Jamaica			1	
Kaapverdië			1	
Kameroen		1		
Litouwen			2	
Marokko	9	1	3	6
Nederland	27	21	28	20
Nepal		1		
Nigeria	1	1		
Oekraïne		1		
Roemenie	3			
Sierra Leone	2			
Somalië	2	1	3	
Suriname				
Turkije	1	1	4	3
Uganda	1			
Zuid Afrika			1	
Zweeds	1			
Totaal	53	42	51	36

Tabel 10.1.e. Reden van vertrek na opvang

	A'dam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Begeleiding afgerond, zonder doorverwijzing	19	5	22	18
Om veiligheidsredenen naar andere mannenopvang	2	5		
Om veiligheidsredenen naar andere opvang		9		
Zonder bericht vertrokken	1	1	1	
Na overleg vertrokken op initiatief van de opvang	9	4		
Begeleiding afgerond, met doorverwijzing	3	2	13	7
Naar GGZ of verslavingszorg			1	
Naar Asielzoekerscentrum		1		
Geen geldige verblijfsstatus	3			
Cliënt is terug naar huis	2		2	
Kosten opvang zijn te duur	6			
Onbekend		5	3	
Verblijft op 1/1/2011 nog in de mannenopvang	8	10	9	11
Totaal	53	42	51	36

Tabel 10.1.f. Uitstroom na opvang naar ...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Naar nieuwe woning	17	7	32	6
Terug naar partner	2	4	2	2
Inwonend bij familie/vrienden	8	3		
Begeleid wonen	6		3	2
Andere mannenopvang		5		
Andere opvang ⁸	4	10		
Asielzoekerscentrum		1		
Naar herkomstland/buitenland	4			
Overig	2		1	7
Onbekend	2	2	4	8
Nog in de opvang	8	10	9	11
Totaal	53	42	51	36

⁸ Bijvoorbeeld maatschappelijke opvang of crisisopvang.

10.2 Tabellen met gegevens uit nazorggesprekken

Tabel 10.2.a. Problemen van de ex-cliënten waarmee nazorggesprekken zijn gevoerd...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Huiselijk geweld	3	3	7	8
Eergerelateerd geweld	1	2		
Homoseksualiteit		1	1	
Mensenhandel		1		3
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.b. Woonsituatie van ex-cliënten tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Zelfstandig in eigen woning	4	7	6	8
Terug bij partner			1	2
Inwonend bij familie/vrienden			1	
Begeleid wonen				
Asielzoekerscentrum				1
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.c. Inkomstenbron van ex-cliënten tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Zelfstandig ondernemerschap			1	1
Salaris		1	3	2
Bijstands/UWV-uitkering	4	4	3	5
WAO-uitkering		2		1
Combinatie loondienst/uitkering			1	1
Toelage asielzoekerscentrum				1
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.d. Structurele dagbesteding van ex-cliënten tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Zelfstandig ondernemerschap			1	1
Betaald werk		1	4	3
re-integratietraject		1		1
Vrijwilligerswerk	1		2	2
Opleiding	3	1	1	2
Geen		4		2
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.e. Geweldsituatie van ex-cliënten tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Gestopt	2	7	8	10
Niet gestopt	2			1
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.f. Hulpbehoefte van ex-cliënten tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Ontvang elders hulp	3	2	2	5
Staat op wachtlijst voor hulp		1	1	
Wil graag hulp	1		2	1
Geen hulp meer nodig		4	3	4
Heeft onderdak nodig				1
Totaal aantal	4	7	8	11

Tabel 10.2.g. Hulpvraag aan mannenopvang tijdens nazorggesprek...

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Wil graag nog hulp van de mannenopvang	2		1	
Nvt / geen	2	7	7	11
Totaal aantal	4	7	8	11

10.3 Veiligheidscheck van de locaties Den Haag en Utrecht

De korte veiligheidscheck is onderdeel van de gestandaardiseerde aanmelding

Veiligheid

1. Wie weet er dat U naar de vrouwen/mannenopvang gaat?

- Andere opvanginstelling; .....
- Buurvrouw/ Buurman; .....
- Vriendin/ vriend; .....
- Familielid, namelijk; .....
- Kennis;.....
- Partner/ (ex)partner; .....
- Niemand
- Anders, namelijk: .....

2. Hoe zal uw familie of van uw partner reageren?

- a. Zijn of gaan er mensen actief naar u op zoek?
- b. Zo ja, wie: .....

- a. Bent u bedreigd?
- b. Zo ja, waarmee: .....

- a. Bent u ergens bang voor?
- b. Zo ja, wat denkt u dat er gaat gebeuren: .....

NB. Wanneer je het niet vertrouwt, vul RS (RisicoScreening) in!

Mogelijk sprake van eerge relateerd geweld?

Indien ja, volg dan de gebruikelijke werkwijze

10.4 Risicoscreening

Instrument voor risicoscreening in de mannen/vrouwenopvang

Datum afname .....

Naam intaker.....

Naam cliënt .....

Uitslag risicoscreening

Code:.....

Problematiek:

- Eergerelateerd geweld
- Verslaving/psychiatrie
- Ernstige criminaliteit/vuurwapengevaarlijk

4A. De volgende vragen gaan over uw relatie en uw kinderen

Heeft u een relatie?

- Ja, partner
- Nee, relatie is verbroken (ex-partner)
- Nee, er is helemaal geen sprake van een relatie

Heeft u zelf kunnen kiezen voor de relatie?

- Ja
- Nee (licht toe) .....

Bent u van uw (ex-)partner afhankelijk?

- Nee
- Ja, vanwege verblijfsvergunning
- Ja, vanwege inkomen
- Ja, vanwege woning
- Ja, om andere redenen, namelijk: .....

Heeft u kinderen?

- Ja > Zo ja, vul per kind onderstaande gegevens in:
- Nee
- Zwanger

Naam kind	Jongen/ Meisje	Leeftijd	Huidige verblijfplaats	Bij wie ligt gezag?
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

4B. U geeft aan bang te zijn voor iemand uit uw familie of schoonfamilie.

Wat is daarvoor de reden?

- Situatie van mishandeling, huiselijk geweld
- Is ongehuwd zwanger
- Houdt zich niet aan opgelegde inperking van (seksuele) vrijheden (bijvoorbeeld partner keuze, relatie zonder huwelijk, niet meewerken aan gearrangeerd huwelijk)
- Wil scheiden
- Anders, namelijk .....

Bent u bang voor uzelf, voor uw kinderen of voor allebei?

- Mijzelf
- Mijn kinderen
- Allebei

Bij ongehuwd zwangerschap, relatie buiten huwelijk en scheiding:

Is uw (schoon)familie op de hoogte van uw situatie?

- Ja
- Nee

Zo nee, gaat dit wel gebeuren denkt u?

- Ja
  - Nee
- Zo nee, toelichting: .....

.....
.....
.....

4C. Wat is de reden dat u bang bent voor deze perso(o)n(en)?

- Wil uit prostitutie (loverboys, vrouwenhandel)
- Wil contact met crimineel circuit verbreken
- Anders, namelijk: .....

Omschrijf de situatie:.....

.....
.....
.....
.....

5. Wat is uw culturele achtergrond?

Waar bent u opgegroeid?.....

Waar komt uw vader vandaan?.....

Waar komt uw moeder vandaan?.....

.....

6. Wat is de culturele achtergrond van degene waar u bang voor bent?

Waar is deze persoon opgegroeid?.....

Waar komt zijn/haar vader vandaan?.....

Waar komt zijn/haar moeder vandaan?.....

B. Aard en omvang van de dreiging

7. Zijn of gaan er mensen actief op zoek naar u, denkt u?

Ja, namelijk: .....

.....
.....

- Nee
- Weet niet

Bent u bedreigd?

- Ja
- Nee

Indien ja, waarmee wordt of werd u bedreigd?

(Omschrijf de situatie).....

.....
.....
.....

Indien nee, bent u ergens bang voor? Zo ja, waarvoor?

(Omschrijf de situatie).....

.....
.....
.....

Denkt u dat dit echt kan gebeuren?

- Ja
- Nee
- Weet niet

9. Welke van de volgende risicofactoren zijn of waren aanwezig?

(Alle factoren langslopen, meerdere antwoorden mogelijk)

- Aanwezigheid (vuur)wapen(s)
- Opsluiting/isolatie
- Escalerend geweld
- Kinderen die slachtoffer waren van geweld
- Ernstig bedreigde familieleden
- Eerdere geweldsdelicten van pleger
- Iemand is mishandeld door pleger
- Pleger is bekend bij de politie

- Iemand gedood door pleger/familie/gemeenschap
- Iemand in de familie is ooit verdwenen
- Emotionele en extreme uitspraken over eer of eerwraak
- Een seksuele relatie buiten het huwelijk van cliënt
- Betrokkenheid van pleger bij crimineel milieu
- Betrokkenheid van cliënt bij crimineel milieu
- Gedwongen prostitutie
- Vrouwenhandel
- Problematisch druggebruik of verslaving pleger
- Problematisch alcoholgebruik of verslaving pleger
- Psychische stoornis pleger
- Aangifte van cliënt tegen pleger
- Pleger of familie of vrienden van pleger hebben toegang tot adresbestanden
- Anders, namelijk:.....

10. Wat denkt u dat er kan gebeuren?

- Pleger gaat op zoek naar me
- Pleger vindt me op opvangadres
- Geweld tegen mezelf
- Geweld tegen mijn kinderen
- Ontvoering/schaking/opsluiting van mijzelf
- Ontvoering of afnemen van mijn kinderen
- Achterlaten in land van herkomst
- Gedwongen abortus of hersteloperatie
- Verstoting
- Moord/doodslag
- Anders, namelijk:.....

11. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoeveel gevaar u loopt?

Score 1 betekent dat u helemaal geen gevaar loopt en score 10 dat u heel veel gevaar loopt.

Inschatting veiligheid door cliënt:

Geen gevaar < 1---2---3---4---5---6---7---8---9---10 > Zeer veel gevaar

12. De volgende vragen gaan over uw veiligheid in de vrouwenopvang.

Denkt u dat u hier, bij deze vrouwenopvang veilig bent?

- Ja
- Nee
- Weet niet

Zijn er bepaalde maatregelen nodig voor uw veiligheid hier?

- Ja, namelijk:.....

- Nee
- Weet niet

Zijn er plaatsen waar u niet veilig bent?

- Ja, namelijk:.....

- Nee
- Weet niet

C. Blad voor de hulpverlener

Onderstaande vragen moeten worden ingevuld door de hulpverlener die de risicoscreening heeft verricht.

13. Welke risicofactoren komen voor deze cliënt uit de risicoscreening naar voren?

.....
 .....
 .....

14. Zijn er nog andere belangrijke factoren die van invloed zijn op de veiligheid van de cliënt, en die niet of onvoldoende uit de screening blijken?

.....
 .....
 .....

15. Hoe schat u zelf het gevaar in dat de cliënt loopt, op een schaal van 1 tot 10?

Inschatting veiligheid door hulpverlener:

Geen gevaar < 1----2----3----4----5----6----7----8----9----10 > Zeer veel gevaar

16. Komt dit overeen met de perceptie van de cliënt?

Zo nee, beschrijf wat er naar uw mening aan de hand is waardoor de cliënt zijn veiligheid anders inschat dan uzelf.

.....
 .....
 .....

17. Heeft u het gevoel voldoende en de juiste informatie gekregen te hebben om tot een uitslag te komen? Zo nee, wat gaat u ondernemen om wel tot een uitslag te kunnen komen?

.....
 .....
 .....

D. Codering

Naarmate er meer risicofactoren aanwezig zijn, zijn er meer veiligheidsmaatregelen nodig. De alarmindicatie die uit het instrument naar voren komt is vergelijkbaar met die van een stoplicht: groen, oranje of rood. Bij elke code horen vervolgstappen op het gebied van plaatsing, informatie en veiligheidsmaatregelen.

Uitkomst risicoscreening	Vervolgstappen
GROEN Er zijn geen bijzonderheden wat betreft de veiligheid van de cliënt, er zijn niet of nauwelijks risicofactoren aanwezig.	Plaatsing Cliënt kan in opvang blijven. Informatie Inwinnen van aanvullende informatie is niet nodig. Veiligheidsmaatregelen Additionele veiligheidsmaatregelen zijn niet nodig.
ORANJE Er zijn risicofactoren aanwezig, maar er is geen sprake van acute en ernstige dreiging. De veiligheid van de cliënt behoeft wel aandacht: de situatie kan veranderen, of er is aanvullende informatie nodig om de ernst van de situatie beter in te kunnen schatten.	Plaatsing Cliënt blijft in principe in opvang. Als nader onderzoek op grote onveiligheid wijst, dan heroverwegen. Informatie Contact opnemen met politie voor informatie over pleger. Contact opnemen met ketenpartners voor aanvullende informatie. Intern overleg met collega's. Vervolg vragenlijsten afnemen indien beschikbaar. Veiligheidsmaatregelen Individuele veiligheidsmaatregelen cliënt.
ROOD De veiligheidssituatie van de cliënt is ernstig. Er zijn meerdere en/of zeer pregnante risicofactor(en) aanwezig. De cliënt heeft beslist een veilige en geheime plek nodig.	Plaatsing Cliënt blijft alleen in de opvang als deze opvang voor deze cliënt een veilige en geheime plek is. Is dit niet het geval, dan cliënt doorplaatsen naar ander type opvang, andere regio of naar safe house. Informatie Contact opnemen met politie voor informatie over pleger. Contact opnemen met ketenpartners voor aanvullende informatie. Intern overleg met collega's. Vervolg vragenlijsten afnemen indien beschikbaar. Veiligheidsmaatregelen Aware. Individuele veiligheidsmaatregelen cliënt. Contact opnemen met politie voor bescherming.

10.5 Categorieën van geweld

Tabel 10.5.1. Geweldscategorieën bij mannelijke slachtoffers

Huiselijk geweld

Waaronder lichamelijk geweld

Psychisch geweld

Seksueel geweld

Financiële uitbuiting

Eergerelateerd geweld

Waaronder homoseksualiteit

Andere verboden relatie

Dwang tot plegerschap

Huwelijksdwang

Wens om te scheiden

Homoseksualiteit

Mensenhandel

Waaronder financiële uitbuiting

Gedwongen prostitutie

(Bedreiging met) orgaanverwijdering

10.6 Gebruikte afkortingen

AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
ASHG	Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld
G4	De vier grote steden: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
HVO-Querido	Hulp voor onbehuisden van opvangorganisatie Querido
IND	Immigratie en Naturalisatiedienst
MOP	Meldpunt Open Plaatsen
MW	Maatschappelijk Werk
SHG	Steunpunt Huiselijk Geweld
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

FOTO: JANE MAHABIER